

Засновники: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади. Заснований у 2005 р. Видається щомісяця. Відповідальний редактор Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій. Упорядник О. Натаров. Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, <http://nbuviar.gov.ua/>. Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 1390 від 11.06.2003 р.

Шляхи розвитку української науки

Інформаційно-аналітичний бюлетень
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

№ 11 (160) грудень 2019

У номері:

- *Уряд затвердив Порядок використання коштів Національного фонду досліджень*
- *МОН представило закон про стимулювання інновацій*
- *Ефективність роботи НКП «Горизонт 2020»*
- *Доступ до повних текстів провідного наукового видавництва Springer Nature*
- *Питання реформування системи вітчизняної фахової періодики*

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, 2019

Київ 2019

ЗМІСТ

Наукові здобутки як фундамент програми урядових звершень.....	3
Міжнародне співробітництво	3
Наука – виробництву	7
Наукові конференції, наради та інші організаційні заходи	9
Наукова діяльність у ЗВО	13
Національна академія наук України: віхи історії і сьогодення.....	15
Перспективні напрями наукових досліджень	16
Проблеми стратегії розвитку України	18
Наука і влада.....	20
Суспільні виклики і потреби.....	23
Українська наука і проблеми формування інформаційного суспільства ...	23
Формування та впровадження інноваційної моделі економіки	25
Проблеми енергозбереження	26
Зарубіжний досвід організації наукової діяльності.....	27
Нові надходження до Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського	29
ДОДАТКИ.....	33

Орфографія та стилістика матеріалів – авторські

Наукові здобутки як фундамент програми урядових звершень

Міжнародне співробітництво

24.12.2019

Новий рівень комунікації та участь у формуванні політики ЄС – у МОН підбили підсумки участі українських представників у комітетах «Горизонт 2020»

Цього року представники та експерти від України вперше долучилися до роботи комітетів програми ЄС із досліджень та інновацій «Горизонт 2020» – загалом вони взяли участь у 20-ти засіданнях 10-ти комітетів.

[Докладніше див. додаток 35](#)

24.12.2019

Переможці конкурсів «Горизонт 2020» зможуть оцінити, наскільки ефективно їм надавали допомогу національні контактні пункти програми

Щоб оцінити ефективність роботи Національних контактних пунктів (НКП) «Горизонт 2020», Міністерство освіти і науки України проведе опитування переможців конкурсів цієї програми, чи одержували вони допомогу НКП і наскільки вона була ефективною.

[Докладніше див. додаток 36](#)

19.12.2019

Наприкінці квітня в Україні проведуть «Tour des Capitales» – масштабний діалог про те, якою буде наукова політика ЄС

Україна долучиться до формування нової наукової політики ЄС. Зокрема, в Києві проведуть інфодень «Tour des Capitales» – ініціативу Єврокомісії для масштабного обміну думками щодо стратегії та майбутнього Європейського дослідницького простору. Про це попередньо домовилася делегація МОН України за підсумками візиту до Брюсселя, що тривав упродовж 17-19 грудня 2019 р.

[Докладніше див. додаток 37](#)

20.12.2019

Українські космічні організації шукають партнерів ЄС для спільної співпраці в рамках програми «Горизонт 2020»

«Науково-дослідна команда українських організацій (Інститут космічних досліджень НАНУ-ДКА, Приватне акціонерне товариство «Науково-виробничий комплекс «Курс» та Науково-виробниче підприємство «ХАРТРОН-ЮКОМ») шукає партнерів ЄС для співпраці в рамках програми «Горизонт 2020» ([Державне космічне агентство України](#)).

Назва проектної пропозиції: «Технологія маневрування автономними космічними кораблями, наближення та стикування з некооперованими об'єктами на базі комп'ютерного зору».

Конкурс: SPACE-27-TEC-2020 (SRC – Space robotics technologies)

[Більше деталей у додатку](#).

13.12.2019

Відкриття 11-го конкурсу спільної ініціативи Clean Sky 2, направленої на дослідження і розробки в галузі авіації

Відкриття конкурсу попередньо заплановано на 14 січня 2020 р. Гранична дата подачі заявок очікується у квітні-травні 2020 р.

[Докладніше див. додаток 1](#)

23.12.2019

Стартував конкурс українсько-американських науково-дослідних проєктів з альтернативної енергетики – прийом заявок до 28 лютого 2020-го

Конкурс оголосили Міністерство освіти і науки України і Фонд цивільних досліджень та розвитку США (CRDF Global) за програмою «Спільні наукові проєкти» для українських і американських вчених. Пріоритетні напрями – фотовольтаїка та біопаливо.

[Докладніше див. додаток 27](#)

23.12.2019

Федеральне міністерство освіти та наукових досліджень Німеччини розпочало нову програму «Німецько-українські центри передових досліджень в Україні»

Програма спрямована на залучення провідних міжнародних науковців для проведення спільних досліджень в Україні ([Національна академія наук України](#)).

Фінансування буде надаватися для створення та роботи міжнародних робочих груп («центрів передових досліджень»), які будуть очолюватися провідним міжнародним дослідником та виконуватимуть сучасні дослідження та розробки в Україні. Подавати заявки для участі в конкурсі можуть провідні німецькі вищі навчальні заклади, дослідницькі установи та підприємства, зокрема малі та середні. Заявники з Німеччини запрошуються подати ескізи проектів виключно в електронному вигляді через [систему заявок «easy-Online»](#). Супроводження конкурсу здійснює підрозділ з управління проектами Німецького центру авіації та космонавтики (DLR Projektträger). Консультації щодо програми надає контактна особа в DLR Projektträger д-р Томас Рейнеке (телефон: +49 228/38 21 14 48, e-mail: thomas.reineke@dlr.de). Зацікавлені українські партнери можуть також звертатися за консультацією до експерта з дослідницької кооперації Еріха Бістрікера (тел.: (044) 234-72-24 / Erich.Bistriker@ukrde.com.ua).

[Більш детальна інформація щодо цього конкурсу.](#)
[Текст конкурсу німецькою мовою.](#)

27.12.2019

Присудження премії Національної академії наук України і Польської академії наук 2019 року

Премію присуджено згідно з Угодою про премії Національної академії наук України і Польської академії наук за важливі наукові результати, отримані в ході спільних досліджень ученими України та Польщі, та на підставі подання Українсько-Польської комісії зі спільної премії.

[Докладніше див. додаток 28](#)

23.12.2019

Науковці з України та Польщі спільно працюватимуть над 15-ма науковими проектами у 2020-2021 роках

Перелік двосторонніх наукових проектів був затверджений під час засідання Спільної комісії з питань співробітництва в сфері науки і технологій у Варшаві. Проекти стосуватимуться нових технологій та матеріалів, екології, енергоефективності, наук про життя, покращення обороноздатності тощо.

[Докладніше див. додаток 26](#)

04.12.2019

Проект «Античні пам'ятки Чорного моря»

4 грудня у Варшаві польські і українські археологи домовилися про спільні дослідження у заповіднику «Ольвія» ([Інститут археології НАН України](#)).

Про це повідомляється на Facebook-сторінці [Посольства України у Польщі](#). Зазначається, що у Варшаві підписано Угоду про наукове співробітництво між Інститутом археології Національної академії наук України та Інститутом археології та етнології Польської академії наук. Завдяки цій домовленості археологи зможуть продовжити україно-польську співпрацю у проекті «Античні пам'ятки Чорного моря». «Головною метою є проведення археологічних робіт на території Національного історико-археологічного заповідника "Ольвія" Миколаївської області та опрацювання спільних наукових публікацій», – йдеться у публікації.

06.12.2019

Результати конкурсу спільних українсько-чеських науково-дослідних проектів на 2020–2022 рр.

На виконання положень Угоди про наукове співробітництво між Національною академією наук (НАН) України та Чеською академією наук (ЧАН) та з метою поновлення плану наукового співробітництва між академіями на 2020-2022 рр. затверджено узгоджений з ЧАН Перелік спільних українсько-чеських проектів, що реалізуються в рамках Протоколу до угоди про наукове співробітництво між ЧАН і НАН України на 2020-2022 рр., відібраних за результатами спільного конкурсу НАН України та ЧАН ([Національна академія наук України](#)).

[Перелік спільних українсько-чеських проектів у форматі pdf](#)

26.12.2019

Стипендії від Ініціативи «Українські дослідження в Швейцарії»

Ініціатива «Українські дослідження в Швейцарії» (URIS) оголосила конкурс на дві стипендії: одну на осінній семестр 2020 року і одну на весняний семестр 2021 року ([Національна академія наук України](#)).

Стипендія URIS дозволяє її одержувачеві проводити дослідження в Університеті Базеля протягом шести місяців. Програма стипендій відкрита для докторантів та старших учених у галузі гуманітарних, культурних та соціальних наук, чиї дослідження можуть внести істотний внесок у краще розуміння історії, суспільства, політики та культури України.

Основним напрямом роботи URIS в обох семестрах є «Україна і Європа з перехідною економікою». До участі в конкурсі запрошуються кандидати,

які працюють над питаннями трансрегіонального і/або сучасного орієнтованого вимірювання. З формою заявок (англійською та німецькою мовами) та додатковою інформацією можна ознайомитися на сайті www.uris.ch.

Останній термін подачі заявок – 31 січня 2020 року.

23.12.2019

Лазько Г.

Підсумки тренінгу «Підтримка співпраці між Україною та ЄС в галузі досліджень та інновацій: тренінги для експертів «Horizon 2020»

16-18 грудня 2019 р. в Державній науково-технічній бібліотеці України за участі представників Європейської Комісії – Джорджа Бонаса (George Bonas) і Мартіна Фелікса Гайдусека (Martin Felix Gajdusek) відбувся тренінг-інтенсив «Підтримка співпраці між Україною та ЄС в галузі досліджень та інновацій: тренінги для експертів «Horizon 2020»» для надання допомоги дослідникам державного та приватного секторів» ([Національний університет «Львівська політехніка»](#)).

Серед питань, які розглядали під час тренінгу: особливості заповнення Part B проєктної заявки; створення конкурентоспроможного консорціуму; формування бюджету проєкту. Матеріали тренінгу – у приєднаних файлах.

[6-exploitation.pdf](#)

[5-impact.pdf](#)

[10-msca-erc.pdf](#)

[9-budget-and-costs.pdf](#)

Наука – виробництву

24.12.2019

Науковці Академії стали переможцями Всеармійського конкурсу «Кращий винахід року» за 2019 рік у номінації «Матеріально-технічне забезпечення»

Конкурс проводився з метою популяризації винахідницької діяльності серед військовослужбовців і працівників установ, організацій і підприємств Збройних сил України для виявлення перспективних розробок та привернення до них уваги вітчизняних інвесторів і підприємців.

[Докладніше див. додаток 19](#)

13.12.2019

Засідання Координаційної ради з організації спільних робіт ДП «КБ «Південне» та наукових установ НАН України

Під час засідання Координаційної ради з організації спільних робіт ДП «КБ «Південне» та наукових установ НАН України розглянуто результати виконання плану спільної науково-дослідної діяльності у 2019 р. Особлива увага була приділена практичній значущості результатів, їх спрямованості на розробку конкретних проектів.

[Докладніше див. додаток 4](#)

05.12.2019

Засідання Президії Національної академії наук України 4 грудня 2019 року

Протягом виконання цільової комплексної науково-технічної програми НАН України «Дослідження і розробки з проблем підвищення обороноздатності і безпеки держави» установи Академії отримали вагомий науково-технічні та практичні результати, які сприяли реалізації окремих завдань розвитку технологій у сфері виробництва озброєння та військової техніки, а також поглибленню науково-технічного співробітництва Національної академії наук України з Міністерством оборони України, Генеральним штабом Збройних Сил України та Державним концерном «Укроборонпром».

[Докладніше див. додаток 2](#)

19.12.2019

Найбільш «реактивний» завод в Харкові

На сайті медіа-компанії «Время» було опубліковано статтю, присвячену 85-річчю Державного підприємства «Завод хімічних реактивів», що входить до складу Науково-технологічного комплексу «Інститут монокристалів» НАН України. У статті відзначається, що продукція підприємства важлива безпосередньо для кожного з громадян України, адже на «Заводі хімічних реактивів» виробляють фармацевтичну субстанцію (активний хімічний інгредієнт) для багатьох ліків.

[Докладніше див. додаток 5](#)

11.12.2019

Перспективи науково-технічного співробітництва Міжвідомчої координаційної ради з питань морських досліджень Міністерства освіти і науки України та Національної академії наук України з Асоціацією портів України «Укрпорт»

Одним із напрямів розвитку портової діяльності є розвиток і технологічне переоснащення основних виробничих засобів морського транспорту, зокрема таких його об'єктів, як гідротехнічні споруди, акваторії портів і морських каналів, засоби навігаційного забезпечення, електрорадіонавігаційне устаткування, засоби зв'язку, інформаційні системи. У зв'язку з цим, невід'ємною складовою цього важливого напрямку діяльності Асоціації портів України «Укрпорт» є заходи, спрямовані на сприяння розвитку портової діяльності та зміцнення її науково-технічного потенціалу.

[Докладніше див. додаток 6](#)

Наукові конференції, наради та інші організаційні заходи

26.12.2019

Звітна конференція з виконання цільової програми наукових досліджень НАН України

23 грудня 2019 р. у Великому конференц-залі НАН України відбулася звітна конференція з виконання Цільової комплексної міждисциплінарної програми наукових досліджень НАН України з розробки наукових засад раціонального використання природно-ресурсного потенціалу та сталого розвитку за 2015-2019 рр. У роботі конференції взяли участь керівники та виконавці 31 проекту програми з 25 установ 6 відділень Академії.

[Докладніше див. додаток 20](#)

19.12.2019

Засідання Президії Національної академії наук України 18 грудня 2019 року

Національна академія наук України вирішила долучитися до проведення Року математики в Україні: на черговому засіданні Президії Академії було прийнято проект постанови щодо створення Організаційного комітету НАН України та підготовки пропозицій до проекту заходів з проведення Року математики в Україні.

[Докладніше див. додаток 12](#)

23.12.2019

Засідання Комісії по роботі з науковою молоддю НАН України

13 грудня 2019 р. відбулося засідання Комісії по роботі з науковою молоддю НАН України. Основним питанням засідання було підбиття підсумків конкурсу на здобуття грантів НАН України дослідницьким лабораторіям/групам молодих вчених Академії для проведення досліджень за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки.

[Докладніше див. додаток 21](#)

13.12.2019

Засідання Ради Північно-Східного наукового центру НАН і МОН України

12 грудня 2019 р. в Харкові під головуванням Голови Ради, члена Президії НАН України академіка В. Семиноженка відбулося важливе засідання Ради Північно-Східного наукового центру НАН і МОН України, присвячене реформуванню науки і формуванню законодавства, яке дозволило б більш ефективно працювати науковим організаціям. У засіданні взяли участь представники НАН України, галузевих академій, ректори провідних харківських вузів, представники Академії правових наук України ([Національна академія наук України](#)).

Одне з головних питань – розгляд пропозицій щодо законодавчого забезпечення можливостей створення наукових об'єднань, щоб близькі за профілем наукові організації могли концентрувати свої ресурси. Ще одна важлива тема, якій приділили увагу учасники засідання, – удосконалення законодавства, яке забезпечує комерціалізацію інтелектуальної власності, так як діючі закони не ефективні, а без законодавчого врегулювання цієї сфери говорити про інновації та інноваційну економіку не доводиться.

За результатами засідання були прийняті пропозиції щодо внесення змін до Закону «Про наукову і науково-технічну діяльність», а також щодо підготовки Закону «Про спеціальний режим інноваційної діяльності інноваційних парків». Пропозиції будуть спрямовані до Президії НАН України, Комітету ВРУ з питань освіти, науки та інновацій, в Національну раду з питань розвитку науки, а також в інші профільні структури.

26.12.2019

Українська конференція з фізики плазми та керованого термоядерного синтезу-2019

11–12 грудня 2019 р. у Києві Інститутом ядерних досліджень НАН України спільно з Інститутом теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН

України було проведено Українську конференцію з фізики плазми та керованого термоядерного синтезу-2019. Її метою було підбиття підсумків досліджень в Україні у галузі фізики плазми та керованого термоядерного синтезу за рік, а також обговорення планів на майбутнє.

[Докладніше див. додаток 22](#)

28.12.2019

Вручено Премію П. Г. Костюка – 2019

9 грудня 2019 р. в Києві на спільному засіданні Вченої ради та Ради молодих вчених Інституту фізіології імені О. О. Богомольця НАН України відбулася дев'ята церемонія нагородження Премією Фонду Платона Костюка Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ) у США ([Національна академія наук України](#)).

Цього разу, як і в попередні роки, журі обрало трьох фіналістів Премії. Ними стали професор кафедри фтизіатрії та пульмонології Харківського національного медичного університету доктор медичних наук Дмитро Бутов, старший науковий співробітник відділу біомедичної хімії Інституту молекулярної біології і генетики НАН України кандидат біологічних наук Галина Волинець та молодший науковий співробітник відділу нервово-м'язової фізіології Інституту фізіології імені О. О. Богомольця НАН України кандидат біологічних наук Біжан Шаропов, які виголосили доповіді за темами своїх досліджень.

Перемогу здобула кандидат біологічних наук Галина Волинець. На додачу до пам'ятного диплома вона отримала грошову винагороду.

17.12.2019

VI Наукова конференція «Нанорозмірні системи: будова, властивості, технології» НАНСИС–2019: підсумки

4–6 грудня 2019 р. у Великому конференц-залі НАН України в Києві тривала VI Наукова конференція «Нанорозмірні системи: будова, властивості, технології». Захід проводився з метою координації досліджень та обміну інформацією про новітні досягнення в галузі вивчення, отримання та застосування нанорозмірних систем і наноматеріалів, а також для підбиття підсумків виконання цільової комплексної програми фундаментальних досліджень НАН України «Фундаментальні проблеми створення нових наноматеріалів і нанотехнологій».

[Докладніше див. додаток 7](#)

11.12.2019

Ювілейні Соціологічні читання пам'яті видатної української науковиці Наталії Паніної

10 грудня 2019 р. відбулися ювілейні Соціологічні читання пам'яті видатної української науковиці Наталії Паніної (1949–2006). Організаторами цієї непересічної події традиційно виступили Інститут соціології НАН України, Соціологічна асоціація України та Міжнародний соціологічний центр імені Н. В. Паніної... ([Інститут соціології НАН України](#)).

Перша частина заходу (модератор – президент Соціологічної асоціації України, ректор Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Віль Бакіров) проходила у форматі панельної дискусії за участю засновників Фонду Паніної: заступника директора Інституту соціології НАН України Євгена Головахи та генерального директора Київського міжнародного Інституту соціології Володимира Паніотто. Далі було заслухано виступи запрошених переможців та лавреатів конкурсу «Кращий молодий соціолог» з 2007 по 2018 рік...

Розвиток системи професійно-технічної освіти для потреб регіонального ринку праці

19 грудня 2019 р. у ДУ «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України» за інформаційної підтримки Національного інституту економічних досліджень (Республіка Молдова), інших інститутів, Представництва Фонду ім. Ф. Еберта в Україні, Німецько-Української промислово-торговельної палати та за участі представників Міністерства освіти і науки України, Державної служби зайнятості України, Федерації металургів України, Запорізької обласної державної адміністрації, Навчально-методичних центрів професійно-технічної освіти Запорізької, Волинської, Чернігівської та інших областей та міст України відбулася міжнародна науково-практична конференція «Розвиток системи професійно-технічної освіти для потреб регіонального ринку праці» ([Інститут економіки та прогнозування НАН України](#)).

Обговоривши існуючі проблеми освітньо-професійної розбалансованості регіональних ринків праці, учасники конференції дійшли конкретних пропозицій, врахування яких в державній освітній політиці та зайнятості дадуть змогу мінімізувати їх негативний вплив на економічний розвиток країни.

10.12.2019

Перспективи завершення формування проєкту Концепції Державної цільової науково-технічної програми відновлення морських досліджень та науково-дослідницької інфраструктури на період 2021-2023 року

28 листопада 2019 р. в Одесі у рамках розширеного засідання Південного наукового центру НАН України і МОН України відбулася нарада Секції екології моря та морської біології Міжвідомчої координаційної ради з питань морських досліджень Міністерства освіти і науки України та Національної академії наук України ([Національна академія наук України](#)).

На цьому зібранні під головуванням академіка НАН України С. А. Андронаті обговорювались актуальні питання стану і перспектив досліджень у галузі екології моря та морської біології вченими України в період підготовки і проведення міжнародного Десятиліття Організації Об'єднаних Націй, присвяченого науці про океан в інтересах сталого розвитку.

10.12.2019

Урочисте розширене засідання Вченої ради та Харківського відділення ГО «Українське товариство ґрунтознавців та агрохіміків»

5 грудня 2019 р. у ННЦ «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського» відбулося урочисте розширене засідання Вченої ради та Харківського відділення ГО «Українське товариство ґрунтознавців та агрохіміків», присвячене Всесвітньому дню ґрунту та 135-річчю від Дня народження академіка, фундатора агрономічного ґрунтознавства, засновника Українського науково-дослідного інституту ґрунтознавства, першого Президента Всеукраїнської академії сільськогосподарських наук Олексія Никаноровича Соколовського та урочисте відкриття Меморіальної Дошки видатному вченому ([Національна академія аграрних наук України](#)).

Наукова діяльність у ЗВО

20.12.2019

Раду проректорів з наукової роботи очолив Віктор Мартинюк, проректор КНУ імені Тараса Шевченка

Ю. Полюхович, перший заступник Міністра освіти і науки України:

«Хоч Рада проректорів є дорадчим органом, однак для нас це один зі стратегічних партнерів, зокрема, щодо розвитку науки в університетах. Це той майданчик, через який ми отримуємо важливий фідбек стосовно реформ, нових рішень, які впроваджує Міністерство...»

[Докладніше див. додаток 41](#)

18.12.2019

КНУ очолює рейтинг українських університетів за оновленою версією URAP

Київський національний університет імені Тараса Шевченка покращив свої позиції в оновленій версії світового рейтингу закладів вищої освіти від турецького рейтингового агентства URAP. Для свого рейтингу URAP бере дані про 3 000 закладів вищої освіти, які мають певний обсяг публікацій у наукових виданнях, що індексуються Web of Science.

[Докладніше див. додаток 8](#)

24.12.2019

У КПІ розробляють наносупутник для космічних досліджень CubeSat-2U

Розпочато розробку першого в Україні уніфікованого наносупутника з науковим обладнанням для досліджень космосу. Відповідний проект реалізується Радіоастрономічним інститутом НАН України, Інститутом сцинтиляційних матеріалів НАН України та Київським політехнічним інститутом ім. Ігоря Сікорського.

[Докладніше див. додаток 29](#)

18.12.2019

КПІ ім. Ігоря Сікорського поглиблює співпрацю з китайськими партнерами

У рамках візиту делегації провінції Чжецзян (Китайська Народна Республіка) в КПІ ім. Ігоря Сікорського відбулося підписання угоди про співпрацю між холдингом «Sikorsky Challenge», проектною командою одного зі стартап-проектів – переможців конкурсу інноваційних проектів «Sikorsky Challenge 2019» та компанією «Golden Egg Science and Technology» (КНР) про створення спільного підприємства, а також меморандуму про наміри щодо виконання науково-дослідних робіт між Науковим парком «Київська політехніка» та цією ж компанією.

[Докладніше див. додаток 9](#)

06.12.2019

У ЖНАЕУ створили інжинірингову школу, де молодь зможе працювати над IT-проектами та стартапами

У Житомирському національному агроекологічному університеті презентували нову платформу для інноваторів – Noosphere Engineering

School. Там студенти разом із досвідченими інженерами-практиками працюватимуть над ІТ-проєктами, обробкою даних та розвитком технологій ([Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України](#)).

Важливо, що в центрі досліджень зможуть працювати не лише студенти ЖНАЕУ, а й ті хто, має бажання реалізовувати новітні ідеї.

Національна академія наук України: віхи історії і сьогодення

24.12.2019

Вона написала майбутнє

На сторінках міжнародного громадсько-політичного тижневика «Дзеркало тижня» під такою назвою вийшла друком стаття, присвячена засновнику української школи програмування члену-кореспонденту НАН України Катерині Ющенко. У статті розкривається біографія Катерини Ющенко, її професійне становлення та робота в Академії.

[Докладніше див. додаток 23](#)

18.12.2019

Фундатор української літературної компаративістики (до 90-річчя академіка НАН України Д. С. Наливайка)

6 листопада 2019 року виповнилося 90 років видатному українському літературознавцю, фахівцю з порівняльного дослідження світової й української літератури, лауреату Національної премії України імені Тараса Шевченка (1998), заслуженому діячу науки і техніки України (2001), головному науковому співробітнику сектору компаративістики Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, доктору філологічних наук (1987), професору (1991), академіку НАН України (2012) Дмитру Сергійовичу Наливайку ([Національна академія наук України](#)).

З цієї нагоди на сторінках журналу «Вісник НАН України» (№ 11, 2019 р.) вийшла стаття директора Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України академіка Миколи Жулинського, присвячена життєвому та науковому шляху вченого.

[ПОВНА ВЕРСІЯ СТАТТІ](#)

16.12.2019

Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М. П. Семененка НАН України та його мінералогічний музей

Цього року Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М. П. Семененка НАН України святкує свій піввіковий ювілей. Редакція

журналу «Вісник НАН України» відвідала установу, ознайомилася з експозицією мінералогічного музею і поспілкувалася з директором Інституту академіком О. М. Пономаренком та очільником музею професором В. І. Павлишиним.

[Докладніше див. додаток 10](#)

23.12.2019

У Харкові буде створено Музей науки

Майданчиком для нового музейного комплексу стане ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут». Основна концепція музею – це поєднання працюючих лабораторій з музейною експозицією, а головна мета проекту – популяризація науки, підвищення інтересу молоді до наукової роботи ([Національна академія наук України](#)).

26.12.2019

Безвершенко Ю., кандидат фізико-математичних наук, м. н. с. Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України, експерт ГО «Справжні зміни»

Шлях до економіки знань

Наукотехнічна сфера в Україні може стати основою економіки країни. Але для цього її необхідно належним чином забезпечити і реформувати, а основи для цього можна закласти вже у 2020 році...

[Докладніше див. додаток 44](#)

Перспективні напрями наукових досліджень

02.01.2020

Про затвердження Переліку науково-технічних проектів установ НАН України, що реалізовуватимуться у 2020 році

Розпорядження Президії НАН України від 24.12.2019 р. № 694 ([Національна академія наук України](#)).

[Розпорядження Президії НАН України від 24.12.2019 р. № 694 «Про затвердження Переліку науково-технічних проектів установ НАН України, що реалізовуватимуться у 2020 році»](#)

24.12.2019

Академік НАН України Василь Чехун: «Україні потрібна державна стратегія з удосконалення онкологічної допомоги населенню»

На сторінках міжнародного громадсько-політичного тижневика «Дзеркало тижня» під такою назвою вийшло друком інтерв'ю з директором Інституту експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р. Кавецького НАН України академіком НАН України Василем Чехуном, присвячене сучасним розробкам і можливостям, новітнім трендам у подоланні раку.

[Докладніше див. додаток 24](#)

24.12.2019

15 років я досліджувала три важливі для роботи серця гени. І ось мій висновок

На сайті газети «Експрес» було опубліковано статтю старшого наукового співробітника Інституту молекулярної біології та генетики НАН України кандидата біологічних наук Оксани Півень, присвячену результатам її досліджень.

[Докладніше див. додаток 25](#)

19.12.2019

Засідання Президії Національної академії наук України 18 грудня 2019 року

Біосенсорика – це перспективний науковий напрям сучасної аналітичної біохімії з розроблення аналітичних засобів для медичної діагностики, екологічного моніторингу, тестування складу фармакологічних препаратів та якості харчових продуктів. Це є вкрай важливими як з наукової, так і прикладної точки зору.

[Докладніше див. додаток 11](#)

Савчук М., член-кореспондент НАН України, виконувач обов'язків завідувача кафедри математичних методів захисту інформації Фізико-технічного інституту Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Захист інформаційних технологій та кібербезпека (Стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 25 вересня 2019 року) // Вісник НАН України. – 2019. – № 11. – С. 23–28.

У доповіді висвітлено низку найважливіших досліджень з розроблення методів захисту інформації, інформаційних технологій, математичного

апарату криптографії та криптоаналізу, стеганографії, а також технічних засобів та правових засад кібернетичної безпеки. Підкреслено необхідність подальшого розвитку цього напрямку в Україні та актуальність підготовки висококваліфікованих кадрів у сфері захисту інформації та безпеки кіберпростору.

[Завантажити](#)

19.12.2019

Академічна філософія як «нове просвітництво» для діалогічної цивілізації

На сторінках журналу «Вісник НАН України» (№ 11, 2019 р.) було опубліковано статтю директора Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України члена-кореспондента НАН України, доктора філософських наук, професора Анатолія Єрмоленка під назвою «Академічна філософія як “нове просвітництво” для діалогічної цивілізації» ([Національна академія наук України](#)).

Предметом публікації став аналіз провідних тенденцій розвитку філософії в Інституті філософії імені Г. С. Сковороди НАН України в контексті парадигмальних змін у світовій філософії та формування діалогічної цивілізації. Автором висвітлено здобутки науковців Інституту, дослідження яких ще за радянських часів виходили за межі марксистської парадигми, закладаючи підвалини для розвитку філософії в пострадянський період. Показано, що філософія незалежної України і мовно, і концептуально розвивається в рідніщі світової філософської думки, розбудовуючи концепції демократичної держави та громадянського суспільства і реагуючи на виклики сучасної доби, пов'язані з ситуацією «постправди», моральним релятивізмом та нігілізмом.

[ПОВНА ВЕРСІЯ СТАТТІ](#)

Проблеми стратегії розвитку України

13.12.2019

Слухання на тему «Впровадження концепції сталого розвитку України до 2030 року» в Комітеті з питань економічного розвитку Верховної Ради України

Обговорювалися актуальні питання Концепції сталого розвитку України до 2030 року, а також трансформації ресурсно-витратної та екологічно-небезпечної моделі національної економіки відповідно до четвертої промислової революції ([Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України](#)).

Детальніше – за посиланням: <https://rada.gov.ua/news/Novyny/186002.html>

06.12.2019

Експертні консультації високого рівня за участі вчених Національної академії наук України

У Секретаріаті Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за підтримки Центру перспективних досліджень і співробітництва з прав людини у сфері економіки Інституту економіко-правових досліджень НАН України та Ресурсного центру з питань бізнесу та прав людини (Велика Британія) у межах реалізації міжнародного проекту «Просування поваги прав людини в сфері бізнесу в контексті імплементації Цілей сталого розвитку» відбулися Експертні консультації високого рівня, які є важливим етапом ефективного впровадження світових стандартів додержання та захисту прав людини, регламентованих Керівними принципами ООН з питань бізнесу і прав людини.

[Докладніше див. додаток 13](#)

19.12.2019

Науковці Інституту економіко-правових досліджень НАН України взяли активну участь у підготовці проекту Стратегії розвитку Донецької області до 2027 року

У м. Краматорськ Донецької області відбулося спільне засідання Координаційної та робочих груп з питань розробки Стратегії розвитку Донеччини до 2027 р. Це засідання підсумувало річну роботу з підготовки даного плану.

[Докладніше див. додаток 14](#)

17.12.2019

Зміни у трудове законодавство: чи всяка лібералізація на користь?

На сторінках міжнародного громадсько-політичного тижневика «Дзеркало тижня» під такою назвою вийшла друком стаття провідного наукового співробітника сектору соціальних ризиків у сфері зайнятості населення відділу досліджень людського розвитку Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України кандидата економічних наук Л. Ткаченко, присвячена нерозвиненій інфраструктурі вітчизняного ринку праці. Автор статті описує ситуацію, яка склалась сьогодні на ринку праці, а також вносить свої пропозиції щодо лібералізації трудових відносин.

[Докладніше див. додаток 15](#)

13.12.2019

«Сьогодні наше спільне завдання – змусити владу провести перепис». Інтерв'ю з Еллою Лібановою

Україна готується до перепису населення. Зазвичай їх проводять щодесять років, однак в Україні останній був 18 років тому. Новий перепис анонсовано на грудень 2020 р. Міністр Кабінету міністрів Д. Дубілет заявив, що його проведуть в електронній формі за допомогою держреєстрів, а традиційну методику назвав застарілою. Водночас демографи та соціологи б'ють на сполох, зазначаючи, що методика Дубілета допоможе тільки приблизно з'ясувати загальну кількість населення, однак не покаже навіть розподілу за статтю. Нещодавній коментар директора Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України академіка Е.Лібанової ще більше пожвавив дискусію.

[Докладніше див. додаток 16](#)

Наука і влада

26.12.2019

Указом Президента України від 24 грудня 2019 року № 945/2019 затверджено склад Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки ([Комітет з Державних премій України в галузі науки і техніки](#)).

[Склад Комітету](#)

16.12.2019

Стали відомі імена лауреатів премії Президента України для молодих вчених 2019 року

Указом Президента України Володимира Зеленського від 13 грудня 2019 року № 903/2019 премії Президента України для молодих вчених 2019 року присуджено 40 роботам ([Національна академія наук України](#)).

Премія Президента України для молодих учених присуджується за видатні досягнення в галузі природничих, технічних і гуманітарних наук, які сприяють подальшому розвитку науки, суспільному прогресові й утверджують високий авторитет вітчизняної науки у світі (у тому числі дослідження теми Голодомору 1932-1933 років в Україні).

Цьогоріч на підставі подання [Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки](#) премії присуджено 88 українським науковцям (у складі авторських колективів), в тому числі молодим ученим установ Національної академії наук України.

Щиро вітаємо лауреатів із цією високою нагородою та бажаємо їм натхнення, наснаги і подальших професійних успіхів!

[УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ](#)

28.12.2019

Оприлюднено пропозиції, підготовлені робочими групами Національної ради України з питань розвитку науки і технологій ([Національна академія наук України](#)).

На Урядовому порталі – в розділі «Засідання Національної ради України з питань розвитку науки і технологій» – оприлюднено пропозиції трьох робочих груп Національної ради України з питань розвитку науки і технологій:

1) робочої групи з підготовки пропозицій щодо змін до законодавства для забезпечення реформи Національної академії наук та національних галузевих академій наук;

2) робочої групи з підготовки пропозицій щодо засад функціонування в Україні системи незалежної наукової і науково-технічної експертизи;

3) робочої групи з підготовки пропозицій щодо змін до законодавства з питань діяльності Національного фонду досліджень України.

З усіма цими пропозиціями можна ознайомитися за посиланням: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/73-DGSP/propozitsii-robuchikh-grup.pdf>.

27.12.2019

Нацфонд досліджень зможе оголосити перші конкурси для науковців – Уряд затвердив всі документи для повноцінного запуску НФД

Національний фонд досліджень зможе оголосити перші конкурси для вчених та надати їм гранти під кращі проекти. Постанову, яка визначає процедури й умови конкурсного відбору та фінансування, ухвалив Уряд під час засідання 27 грудня 2019 р. За словами Міністра освіти і науки Г. Новосад, перші конкурси та надання грантів мають відбутися уже весною 2020 р. Для цього в бюджеті 2020-го збільшено фінансування НФД майже вдвічі – до 526 млн грн.

[Докладніше див. додаток 38](#)

04.12.2019

Уряд затвердив Порядок використання коштів Національного фонду досліджень

Національний фонд досліджень зможе почати грантову підтримку наукових проектів, а також запустити роботу зі створення власного сайту, електронної системи подання проектів, електронних баз даних експертів та

розробок. Для цього Уряд ухвалив Порядок, що регулює використання коштів НФД.

[Докладніше див. додаток 17](#)

06.12.2019

Кращі умови для роботи науковців і міжнародної співпраці – МОН готуватиме Національну дорожню карту дослідницьких інфраструктур

За наступні 2 роки МОН планує створити Національну дорожню карту дослідницьких інфраструктур. Цей документ збере провідні українські наукові інфраструктури, для підтримки яких держава направлятиме основні ресурси.

[Докладніше див. додаток 18](#)

24.12.2019

Академік Елла Лібанова взяла участь у парламентських слуханнях «Проблеми формування прожиткового мінімуму в Україні»

У Верховній Раді України відбулися парламентські слухання з теми: «Проблеми формування прожиткового мінімуму в Україні», ініційовані Комітетом Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів. Участь у заході взяли народні депутати України, представники Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, міністерств та інших державних органів, організацій роботодавців, громадських організацій. На слуханнях виступила також академік-секретар Відділення економіки НАН України, директор Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України академік Е. Лібанова.

[Докладніше див. додаток 30](#)

18.12.2019

НТК «Інститут монокристалів» НАН України отримав Свідоцтво про атестацію Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками

22 листопада 2019 р. Науково-дослідне відділення хімії функціональних матеріалів НТК «Інститут монокристалів» НАН України отримало Свідоцтво про атестацію від Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, яке надає право на проведення контролю якості та безпеки лікарських засобів ([Національна академія наук України](#)).

Це вже третя поспіль атестація структурного підрозділу НТК «Інститут монокристалів» НАН України, яка засвідчує належний рівень організації роботи та високу кваліфікацію співробітників установи.

До галузі атестації Науково-дослідного відділення хімії функціональних матеріалів нарівні з різними методами хроматографії, молекулярної та атомної спектроскопії увійшли і такі унікальні для цієї сфери діяльності методи, як спектроскопія ядерного магнітного резонансу та рентгенівська дифракція. Такий унікальний комплекс методів дозволяє проводити як поточний контроль якості лікарських засобів, так і спільно з передовими фармацевтичними компаніями України брати участь у наукових дослідженнях зі створення нових препаратів.

Суспільні виклики і потреби

Українська наука і проблеми формування інформаційного суспільства

03.01.2020

Українські вчені отримали безкоштовний доступ до повних текстів провідного наукового видавництва Springer Nature – МОН забезпечило підключення з 3 січня 2020 року.

Університети та наукові установи, які раніше оформили через Державну науково-технічну бібліотеку (ДНТБ) доступ до баз даних Scopus або/та Web of science, отримують доступ до Springer Nature автоматично. Ті ж заклади, які не були підключені до Scopus або/та Web of science, мають подати заявку до ДНТБ.

[Докладніше див. додаток 43](#)

**О. Онищенко, академік НАН України, доктор філос. наук, проф.,
Національна академія наук України**

Бібліотеки в цифровому середовищі: курс на індивідуальний інтегрований сервіс // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : зб. наук. пр. – 2019. – № 53. – С. 9–18.

У статті акцентується увага на тому, що на сучасному етапі розвитку цивілізації дедалі більш цифровізованими стають виробництво, побут, освіта, культура, наука, управління. Невідворотною об'єктивною необхідністю для бібліотек є завдання вписатися в цифрове середовище. Підкреслено, що бібліотека, яка має в планах відповідати вимогам плюралістичного суспільства, має поєднувати, гармонізувати в собі всі види інформаційних ресурсів на всіх видах носіїв інформації. Наголошується на необхідності трансформації структури бібліотеки з урахуванням того, що основний масив інформації, який у ній буде в активному обігу, становитимуть електронні ресурси. Зазначено, що в цифровому середовищі бібліотека зможе

повноцінно функціонувати, якщо вона сама буде цифровізованим цілим. Визначено проблеми цифровізації бібліотек. Проаналізовано, що серед іншого бібліотечним установам треба розвивати інформаційно-аналітичні служби, продукти яких дуже привабливі для користувачів тим, що в них сконцентровано інформацію за запитом. Такі служби є майбутнім бібліотек.

[Завантажити випуск](#)

Попик В., доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України

Про кризову ситуацію з реформуванням системи вітчизняної фахової наукової періодики та майбутнє журналів соціогуманітарного профілю. Аналітична записка

Останнім часом серед гострих проблем, пов'язаних з реформуванням наукової сфери, на одне з перших місць висунулася загроза тотального руйнування системи вітчизняної фахової наукової періодики, без якої повноцінний розвиток наукових досліджень, функціонування наукових установ, напрямів, шкіл і колективів, неминуче приречені на згортання.

У справі подальшого розвитку мережі вітчизняної фахової періодики, на думку широкого наукового загалу, фатальну роль може відіграти реалізація недостатньо продуманих вимог наказу МОН України від 15.01.2018 № 32 «Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України», що набув чинності 13.03.2018.

[Докладніше див. додаток 31](#)

В. Горовий, доктор іст. наук, проф., заст. гендиректора, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Перспективи глобальної інформатизації в національному вимірі // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : зб. наук. пр. – 2019. – № 53. – С. 19–28.

У статті розглядається національний рівень розвитку інформатизаційних процесів як об'єднуючий елемент глобальних, загальноцивілізаційних і національних інтересів у сучасному інфотворенні, висловлюється гіпотеза про наближення розвитку процесу інформатизації як механізму зближення загальносуспільних процесів обміну інформацією з інформаційними обмінами в природі. У синтезі основних потоків інфотворення на національному рівні соціальної структури суспільства в загальносуспільну практику входить нове знання. Реагуючи на виклики сучасності, це знання забезпечує суспільний прогрес і в протистоянні цим викликам дедалі глибше входить в інформаційні потоки навколишнього середовища.

[Завантажити випуск](#)

Формування та впровадження інноваційної моделі економіки

16.12.2019

Для дослідників у понад 10 разів збільшили розмір винагороди, яку вони мають отримувати за впровадження їхніх розробок – постанова Уряду

Українські винахідники, чії технології будуть впроваджені в реальному секторі економіки, зможуть отримувати за це в понад 10 разів більше коштів, ніж зараз. Відповідна постанова щодо змін у мінімальних ставках винагород була ухвалена Урядом.

[Докладніше див. додаток 33](#)

05.12.2019

Українські інноватори зможуть отримати до 200 тис євро для розвитку – Уряд вніс зміни до постанови про використання коштів допомоги від «Горизонт 2020»

Українські інноваційні підприємства зможуть отримати до 200 тис євро на 3 роки на розвиток своєї діяльності. Підтримка надаватиметься за результатами конкурсу за рахунок коштів допомоги ЄС для України в програмі «Горизонт 2020». Відповідна постанова була затверджена Урядом і опублікована 5 грудня 2019 р.

[Докладніше див. додаток 3](#)

27.12.2019

МОН представило закон про стимулювання інновацій

Міністерство освіти і науки представило для громадського обговорення проект Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо стимулювання інноваційної діяльності бюджетних установ» (Освіта.ua).

Проект закону розроблено з метою вдосконалення механізму державної підтримки інноваційної діяльності суб'єктів господарювання (бюджетних установ, організацій та підприємств) за пріоритетними напрямками інноваційної діяльності та створення сприятливих умов для реалізації наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності. Також ухвалення законопроекту має підвищити ефективність вкладених бюджетних коштів у науково-технічні дослідження, збільшити обсяг інвестицій в основний капітал та підвищити частку інноваційно активних підприємств у реальному секторі економіки.

Громадське обговорення законопроекту триватиме до 24 січня 2020 р. Зауваження та пропозиції приймаються в письмовому вигляді або електронною поштою.

[ПРОЕКТ ЗАКОНУ](#)

Міністерство освіти і науки України, проспект Перемоги, 10, м. Київ, 01135; e-mail: kharina@mon.gov.ua.

19.12.2019

До ефективної системи охорони інтелектуальної власності в Україні

16 грудня 2019 р. відбулися парламентські слухання «Побудова ефективної системи охорони інтелектуальної власності в Україні». Основні питання були присвячені прийняттю Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020–2025 роки; змінам в державному управлінні системи охорони прав інтелектуальної власності та утворенню Національного органу інтелектуальної власності; прискоренню оновлення законодавства України відповідно до положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, підвищенню рівня захисту прав інтелектуальної власності.

На парламентських слуханнях виступили представники Національної академії наук України.

[Докладніше див. додаток 32](#)

Проблеми енергозбереження

17.12.2019

В УНІАН презентували «Атлас енергетичного потенціалу відновлювальних джерел енергії України»

Науковцями Інституту відновлюваної енергетики НАН України у співпраці з кафедрою відновлюваних джерел енергії Національного технічного університету «КПІ ім. Ігоря Сікорського» визначено досяжний потенціал використання відновлюваних джерел енергії в Україні та розроблено атлас цих джерел.

[Докладніше див. додаток 39](#)

12.12.2019

У Комітеті з питань екологічної політики та природокористування відбувся круглий стіл на тему: «Екологічні проблеми та перспективи розвитку малої гідроенергетики, як відновлюваного джерела енергії в Україні»

Круглий стіл відбувся під головуванням голови Комітету з питань екологічної політики та природокористування О. Бондаренка. У засіданні взяли представники наукової спільноти. Зокрема, директор Інституту гідробіології НАН України С. Афанасьєв проінформував присутніх про оцінку впливу будівництва та експлуатації малих ГЕС на іхтіофауну та екологічний стан річок, а завідувач лабораторії охорони та відтворення біорізноманіття ДУ «Інститут еволюційної екології НАН України» О. Зуб – про особливо цінні ділянки річок, як нові природоохоронні одиниці в світлі інтересу до зеленої енергетики.

[Докладніше див. додаток 34](#)

03.12.2019

На базі трьох українських вишів відкриють енерго-інноваційні хаби для навчання студентів

На базі трьох вишів – Харківського національного університету міського господарства ім. О. Бекетова, Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича та Придніпровської академії будівництва та архітектури – створять енерго-інноваційні хаби. Там готуватимуть студентів, які вивчають енергоефективність, а також проводитимуть семінари для вже досвідчених фахівців ([Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України](#)).

Планується, що хаби стануть платформою для навчання, обміну успішним досвідом та ідеями у сфері енергоефективності. Крім того, там можна буде отримати докладну інформацію про відновлювані джерела енергії, захист навколишнього середовища та наслідки зміни клімату.

Першим запрацює енерго-хаб в ХНУМГ ім. О. Бекетова.

Відкриття хабів проходить у межах проекту «Реформи у сфері енергоефективності в Україні», що виконується Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH та фінансується Федеральним міністерством економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ).

Зарубіжний досвід організації наукової діяльності

Федеративна Республіка Німеччина

18.12.2019

Чому й кого запрошує на роботу Німеччина

1 березня 2020 р. в Німеччині набуде чинності «Закон про імміграцію кваліфікованих робітників»... Він відкриває двері в країну для працівників із так званих третіх країн, тобто країн, які не входять до Євросоюзу. Отже, в тому числі й для українців (ukrinform.ua).

<...> Окремо хотілося б сказати про кадри «академічного рівня». Ще з 2012 р. наукові працівники можуть отримати так звану «Синю карту» («Blue

Card») на постійне проживання. Але для цього вони повинні мати дійсно добре місце роботи з річним доходом не менше 53 тисяч євро. Проблема – в тому, що в минулому чимало наших фахівців їхали до ФРН (і не тільки до ФРН), де не змогли влаштуватися за фахом, не в останню чергу тому, що не змогли підтвердити кваліфікацію.

Нещодавнє дослідження Фонду Бертельсманна довело, що серед 36 членів Організації економічного співробітництва та розвитку Німеччина посіла лише 12 місце у рейтингу привабливості для іноземних вчених. Отже в ФРН є відносно небагато кар'єрних можливостей для людей, які отримали наукові ступені у країнах, які не є членами Євросоюзу, а рівень безробіття для вчених-мігрантів у Німеччині навіть перевищує середній показник ОЕСР.

Вимогу про визнання професійної кваліфікації фахівці вважають слабкою стороною і нового закону...

Азербайджанська Республіка

28.12.2019

Состоялось Общее собрание НАНА

На Общем собрании Национальной академии наук Азербайджана, состоявшемся 28 декабря 2019 года, были проведены обсуждения касательно реформ и структурных изменений в академии и программ научно-исследовательских работ на 2020-2025 годы.

[Докладніше див. додаток 40](#)

26.12.2019

Исабалаева И., Сеидова К., Агаев Ю.

В Академии наук Азербайджана упраздняются штаты академиком-секретарей

В Академии наук Азербайджана планируется упразднить штаты академиком-секретарей отделений и сформировать институт первого вице-президентства. Об этом сказал Trend вице-президент НАНА, академик Иса Габиббейли ([Trend](#)).

По его словам, для проведения реформ возникла необходимость во внесении определенных изменений в Устав НАНА, что и было сделано. Вице-президент отметил, что в отношении направлений, которые курировали упраздненные академики-секретари, будут осуществлять руководство вице-президенты НАНА, отвечающие за эти направления. Вице-президент, который курировал до этого отделение, отныне будет выполнять функцию председателя отделения, содействие ему будет осуществлять помощник вице-президента.

Габиббейли также добавил, что быть академиками помощникам вице-президентов нет необходимости. Эти вспомогательные должности будут не выборными, а на них будут сделаны назначения.

Республика Армения

16.12.2019

Сармакешян Г.

Не надо менять бриллиант на стекляшку

В интервью «Голосу Армении» доктор биологических наук, заведующий лабораторией вирусологии Института молекулярной биологии Национальной академии наук Республики Армения З. Каралян говорит о проблемах науки.

[Докладніше див. додаток 42](#)

Нові надходження до Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Аналітична економіка та макроекономічна політика [Текст] : навч. посіб. для студентів спец. «Економіка» / [І. Ф. Прокопенко та ін.] ; за ред. акад. І. Ф. Прокопенка ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2019. – 415 с.

У навчальному посібнику міститься системний та цілісний виклад концептуальних положень теоретичної економіки у контексті сучасних вимог економічної освіти. Особливу увагу приділено взаємозв'язкам економіки і макроекономічної політики. До теоретичної частини кожної теми з метою кращого засвоєння викладеного навчального матеріалу, сприяння формуванню практичних навичок застосування базових теоретичних положень і розвитку логічного економічного мислення додаються короткі висновки, перелік ключових понять, питання для самостійного контролю знань, завдання економічного практикуму.

Видання призначене для студентів, викладачів закладів вищої освіти та всіх, хто цікавиться проблемами економічної науки.

Шифр зберігання: ВА837511

Жаворонкова Г. В. Стратегічне управління формуванням економіки знань в аграрній сфері [Текст] : монографія / Г. В. Жаворонкова, Л. Ю. Мельник, В. О. Жаворонков ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Г. В. Жаворонкової. – Умань : Сочінський М. М. [вид.], 2019. – 294 с.

У монографії розглянуто теоретико-концептуальні підходи до стратегічного управління та науково-методологічні основи стратегічних орієнтирів формуванням економіки знань в державі та аграрній сфері. Здійснено системний аналіз складових та запропоновано методіку

визначення стадії формування економіки знань в аграрній сфері України. Визначено основні цільові завданнями формування та реалізації організаційно-економічного забезпечення і результативності економіки знань аграрної сфери.

Монографія розрахована на широке коло читачів, від студентів, аспірантів та викладачів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти, до керівних кадрів різного рівня управління в державі.

Шифр зберігання: ВА837412

Коломієць В. М. Розвиток людського капіталу національної економіки: інституціональний підхід [Текст] : монографія / В. М. Коломієць ; Дніпров. нац. ун-т залізн. трансп. ім. В. Лазаряна. – Дніпро ; Мелітополь : Колор Принт, 2019. – 358 с.

Монографія присвячена розвитку людського капіталу національної економіки з позиції інституціонального підходу. В виданні викладено результати ґрунтовного наукового дослідження. Висвітлено актуальні проблеми формування та продуктивного використання людського капіталу в площині інституціональних перетворень, інституціональне забезпечення функціонування людського капіталу.

Рекомендовано для науковців, викладачів, студентів, органів державного управління, а також всім зацікавленим в реформуванні національної економіки.

Шифр зберігання: ВА838246

Кононова І. В. Управління розвитком національної економіки в умовах мінливості зовнішнього середовища [Текст] : монографія / І. В. Кононова. – Херсон : Гельветика, 2019. – 391 с.

У монографії порушено проблему уточнення категоріального апарату управління розвитком національної економіки в умовах мінливості зовнішнього середовища. Доведено, що комплексні наукові проблеми управління розвитком національної економіки як соціально-економічної системи потребують подальшого дослідження.

Розроблено атрибутивну модель розвитку національної економіки як соціально-економічної системи. Обґрунтовано методологічні засади ідентифікації рівня, характеру та стійкості розвитку національної економіки. Запропоновано концептуальні основи управління розвитком національної економіки та методологію вибору драйверу управління розвитком національної економіки для підвищення її адаптивності до впливу зовнішнього середовища.

Рекомендовано для науковців і викладачів, аспірантів та студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів, а також спеціалістів органів державного управління та керівників великих компаній, організацій, підприємств.

Шифр зберігання: ВА837389

Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки в контексті інтеграції України в Європейський науково-інноваційний простір [Текст] : матеріали XXIV Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, Україна, 19-21 черв. 2019 р. / НАН України [та ін.]. – Київ : Фенікс, 2019. – 238, [4] с.

Матеріали XXIV Міжнародної науково-практичної конференції представлені науковими та науково-технічними організаціями, вищими навчальними закладами, інноваційними підприємствами та окремими авторами з України і інших країн.

У підготовці конференції брали участь: ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України»; Одеський національний політехнічний університет; Громадська організація «Агенція Європейських Інновацій»; Громадська організація «Академія сучасного політика»; Інноваційний центр НАН України; Українська асоціація бізнес-інкубаторів та інноваційних центрів; Всеукраїнська спілка вчених економістів; Рада з наукознавства Міжнародної асоціації академій наук; Інститут еволюційної економіки.

Шифр зберігання: ВС66534

Творець теоретичної і математичної фізики [Текст] : до 110-річчя від дня народж. акад. М. М. Боголюбова / [Д. В. Аносов та ін. ; редкол.: Б. Є. Патон (голова) та ін.] ; НАН України, Ін-т теорет. фізики ім. М. М. Боголюбова, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : Академперіодика, 2019. – 530, [2] с.

Висвітлено життєвий і творчий шлях видатного математика і фізика-теоретика академіка М. М. Боголюбова. Розкрито фундаментальний внесок ученого у формування і розвиток багатьох розділів математики, механіки, фізики. Показано, що започатковані й розвинуті ним нові напрями в галузях диференціальних рівнянь, нелінійної механіки, математичної фізики, теорій надплинності, надпровідності, квантової теорії поля, фізики високих енергій актуальні і для сьогоденної науки. Розкрита його роль у створенні нових наукових установ, лабораторій, кафедр. Наведено приклади створених ним наукових шкіл.

Книга становить значний інтерес для дослідників, викладачів, студентів, усіх, хто цікавиться сучасною наукою і її історією.

Шифр зберігання: ВС66514

Фінансові механізми структурної модернізації економіки [Текст] : [колект.] монографія / Андрущак Ігор [та ін.] ; Луц. нац. техн. ун-т. – Луцьк : ІВВ Луц. НТУ, 2019. – 202 с.

Монографія присвячена обґрунтуванню теоретичних і прикладних засад структурної модернізації економіки, методів і моделей її прогнозування, застосуванню інформаційних технологій для прогнозування регіональної інноваційної системи, фінансового забезпечення екологічної сфери в умовах структурної модернізації економіки, кредитній складовій фінансового механізму структурної модернізації економіки, розвитку інструментів платіжно-розрахункової системи в процесі структурної модернізації економіки, стратегічним орієнтирам структурної модернізації економіки.

Видання передбачене для студентів вищих навчальних закладів, керівників та спеціалістів управлінських структур, науковців, фінансових організацій, аспірантів.

Шифр зберігання: ВА837573

Шендеровський В. Вчені України у світовій науці [Текст] : [близько 200 нарисів] / Василь Шендеровський. – Київ : Простір, 2019. – 971, [3] с.

Ця книжка містить близько 200 нарисів про талановитих, але маловідомих вчених, в основному, представників природничої науки. На підставі архівної спадщини та довідникової літератури подано у конкретній і доступній формі інформацію про життя і наукову діяльність багатьох видатних вчених, яких народила українська земля, але через певні обставини їхні імена було замовчувано, а наукову спадщину вилучено зі скарбівні української науки.

Книжка розрахована на вчених-істориків, природознавців, педагогів, а також на широкий загал читачів. Автор переконаний, що прочитання книжки не може не викликати почуття гордості за свій народ, за свою українську землю, що дала людству стількох славетних вчених. Саме такі постаті, поза всяким сумнівом, слугують взірцем для молодого покоління. Вивчення минулого дає нам багато прикладів натхненної наукової праці, творчого пошуку.

Шифр зберігання: ВС66527

ДОДАТКИ

Додаток 1

13.12.2019

Відкриття 11-го конкурсу спільної ініціативи Clean Sky 2, направленої на дослідження і розробки в галузі авіації

В кінці листопада 2019 року опубліковано перелік завдань останнього 11-го конкурсу ініціативи Clean Sky. Clean Sky 2 – це найбільша європейська дослідницька програма, орієнтована на розробку інноваційних, передових технологій, спрямованих на зменшення викидів CO₂ та рівня шуму в авіації. Clean Sky 2 фінансується програмою ЄС «Горизонт 2020», сприяє зміцненню європейської співпраці, глобальному лідерству та конкурентоспроможності в авіаційній галузі ([Національна академія наук України](#)).

Спектр інтересів ініціативи Clean Sky 2 включає авіаційні конструкції, двигуни, системи управління, технологічні процеси, нові методи проектування та моделювання і т. д. У тематиках конкурсу Clean Sky 2 вже чітко сформульовані роботи, передбачені для виконання партнером(-ами) в рамках потенційного проекту. Зазначена ініціатива Clean Sky 2 допускає можливість подання проектних заявок, як від окремих організацій, так і від уже створених консорціумів, проте остаточне рішення буде прийматися виходячи з вимог для конкретної тематики.

Всім науковим колективам, зацікавленим у міжнародному науково-технічному співробітництві в цій галузі, рекомендується ознайомитися з переліком тематик в офіційному документі.

[Annex: 11th Call for Proposals \(CFP11\) – List and Full Description of Topics](#)

Відкриття конкурсу попередньо заплановано на 14 січня 2020 року. Гранична дата подачі заявок очікується у квітні-травні 2020 року.

[Clean Sky 2](#)

([вгору](#))

Додаток 2

05.12.2019

Засідання Президії Національної академії наук України 4 грудня 2019 року

4 грудня 2019 року під головуванням Президента Національної академії наук України академіка Бориса Патона відбулося чергове засідання Президії НАН України ([Національна академія наук України](#)).

Учасники зібрання заслухали й обговорили дві доповіді. З питання «**Про результати виконання цільової комплексної науково-технічної програми НАН України «Дослідження і розробки з проблем підвищення**

обороздатності і безпеки держави»» виступив перший віцепрезидент НАН України академік Володимир Горбулін.

Протягом виконання програми установи НАН України отримали вагомий науково-технічні та практичні результати, які сприяли реалізації окремих завдань розвитку технологій у сфері виробництва озброєння та військової техніки, а також поглибленню науково-технічного співробітництва Національної академії наук України з Міністерством оборони України, Генеральним штабом Збройних Сил України та Державним концерном «Укроборонпром».

Цільову науково-технічну програму НАН України «Дослідження і розробки з проблем підвищення обороноздатності і безпеки держави» було започатковано постановою Президії НАН України від 25 лютого 2015 р. № 51 (зі змінами) для активізації виконання установами НАН України робіт в інтересах підвищення обороноздатності і безпеки держави.

Головною метою Програми було виконання науково-дослідних робіт НАН України для отримання результатів, впровадження яких на підприємствах оборонно-промислового комплексу України мало сприяти підвищенню обороноздатності держави та її безпеки.

Протягом 2015–2019 рр. за Програмою виконано понад 100 робіт. Загалом роботи установ НАН України спрямовувалися на створення інноваційних або імпортозаміщувальних технологій, нових видів матеріалів і покриттів із заданими фізико-хімічними або медико-біологічними властивостями, інформаційних та програмних систем тощо.

Деякі з розробок установ НАН України, виконаних за Програмою, вже впроваджено, інші – перебувають на стадії впровадження на підприємствах оборонно-промислового комплексу або проходять випробування.

Результати досліджень, отримані установами НАН України за Програмою, було представлено на двох спеціалізованих виставках «Наука – обороні та безпеці держави», що проводились Національною академією наук України за участі Державного концерну «Укроборонпром» та Міністерства оборони України 18–20 жовтня 2016 року у виставковому центрі «КиївЕкспоПлаза» та 6–7 грудня 2018 року в Експоцентрі «Наука» у рамках Ювілейної виставки наукових і науково-технічних досягнень учених НАН України, присвяченої 100-річчю Академії.

Виконання Програми сприяло підписанню Національною академією наук України протягом 2016–2017 років низки угод і прийняттю спільних рішень про науково-технічне співробітництво з Міністерством оборони України, Генеральним штабом Збройних Сил України та Державним концерном «Укроборонпром».

В обговоренні доповіді академіка Володимира Горбуліна взяли участь начальник Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки Збройних Сил України, генерал-майор, доктор технічних наук Ігор Чепков, начальник управління науково-технічного розвитку Департаменту планування виробництва, науково-технічного розвитку та

державного оборонного замовлення Державного концерну «Укроборонпром» Володимир Фіненко, генеральний конструктор – генеральний директор Державного підприємства «Державне Київське конструкторське бюро «Луч»» Олег Коростельов, директор – головний конструктор Казенного підприємства спеціального приладобудування «Арсенал» член-кореспондент НАН України Микола Лихоліт, директор Інституту проблем реєстрації інформації НАН України академік Вячеслав Петров, а також голова Північно-Східного наукового центру НАН України і МОН України, генеральний директор Науково-технологічного комплексу «Інститут монокристалів» НАН України академік Володимир Семиноженко, генеральний директор Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» НАН України академік Микола Шульга, директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік Ярослав Яцків, директор Інституту економіки та прогнозування НАН України академік Валерій Геєць.

Заключне слово взяв перший віцепрезидент НАН України академік Володимир Горбулін.

За підсумками обговорення Президія НАН України затвердила Концепцію Цільової науково-технічної програми оборонних досліджень НАН України на 2020-2024 роки, Положення про Координаційну раду цієї програми та склад Координаційної ради, а також Положення про порядок конкурсного відбору та виконання установами НАН України робіт за Цільовою науково-технічною програмою оборонних досліджень НАН України на 2020-2024 роки.

[\(вгору\)](#)

Додаток 3

05.12.2019

Українські інноватори зможуть отримати до 200 тис євро для розвитку – Уряд внесе зміни до постанови про використання коштів допомоги від «Горизонт 2020»

Українські інноваційні підприємства зможуть отримати до 200 тис євро на 3 роки на розвиток своєї діяльності. Підтримка надаватиметься за результатами конкурсу за рахунок коштів допомоги ЄС для України в програмі «Горизонт 2020». Відповідна постанова була затверджена Урядом і опублікована 5 грудня 2019 року ([Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України](#)).

«Завдяки асоційованому членству в «Горизонт 2020» Україна отримала від ЄС фінансову допомогу на розвиток науки та інновацій. Наразі це 7 млн євро. [Раніше ми затвердили порядок конкурсу](#), за яким частину цих коштів під свої проєкти та інфраструктуру зможуть отримати українські вчені. Тепер ми внесли зміни до урядової постанови щодо використання допомоги ЄС,

щоб дати підтримку також нашим інноваторам», – зазначила Міністр освіти і науки Ганна Новосад.

Вона додала, що кращі проєкти теж відбиратимуть за конкурсом. У ньому зможуть взяти участь малі та середні підприємства, зокрема, в партнерстві з вишами. Це дозволить покращити зв'язок між наукою та бізнесом.

Інноватори зможуть використати ці кошти на отримання та підтримку чинності патентів, послуги з їх оформлення, оплату доступу до баз даних, проведення необхідних досліджень, тестування та сертифікації тощо.

Підтримка надаватиметься на принципах співфінансування – частка державної допомоги може становити від 30 % до 50 % витрат.

Зараз порядок проведення конкурсу розробляється Міністерством освіти і науки і буде затверджуватися на Уряді. Планується, що конкурс буде оголошений наступного року.

Також постанова, прийнята Урядом, надала можливість отримувати фінансову підтримку усім національним контактним пунктам «Горизонт 2020», не залежно від їхньої організаційно-правової форми та підпорядкування.

([вгору](#))

Додаток 4

13.12.2019

Засідання Координаційної ради з організації спільних робіт ДП «КБ «Південне» та наукових установ НАН України

12 грудня 2019 року відбулося засідання Координаційної ради з організації спільних робіт ДП «КБ «Південне» та наукових установ Національної академії наук України, під час якого було розглянуто результати виконання плану спільної науково-дослідної діяльності у 2019 році та план роботи на 2020 рік ([Національна академія наук України](#)).

У засіданні взяли участь генеральний директор ДП «КБ «Південне» академік Олександр Дегтярев, перший віце-президент НАН України академік Володимир Горбулін, перший віце-президент НАН України академік Антон Наумовець, головний учений секретар НАН України академік Вячеслав Богданов, перший заступник Генерального конструктора ДП «КБ «Південне» з системного проектування Олександр Кушнар'єв, заступник Головного конструктора ДП «КБ «Південне» з наукової та навчальної роботи Олександр Кашанов, академік-секретар Відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства НАН України академік Леонід Лобанов, директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік Ярослав Яцків, директор Інституту економіки промисловості НАН України академік Олександр Амоша, директор Інституту гідромеханіки НАН України академік Віктор Грінченко, директор Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України академік Роман Кушнір,

Директор Інституту проблем міцності ім. Г. С. Писаренка НАН України академік Валерій Харченко, директор Інституту технічної механіки НАН України і ДКА України член-кореспондент Олег Пилипенко, заступник директора Інституту проблем машинобудування ім. А. М. Підгорного НАН України член-кореспондент Андрій Костіков, директор ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва» НАН України Борис Маліцький, заступник директора Інституту хімії високомолекулярних сполук НАН України Володимир Мишак, заступник директора Інституту проблем математичних машин та систем НАН України Віталій Клименко та інші представники наукових установ НАН України та ДП «КБ «Південне».

Учасники засідання заслухали доповіді про результати виконання плану спільної науково-дослідної діяльності у 2019 році. Особлива увага була приділена практичній значущості результатів, їх спрямованості на розробку конкретних проектів.

Загалом планом спільної діяльності КБ «Південне» та НАН України на 2019 рік було передбачено виконання робіт в рамках 55 напрямів досліджень. Окремі роботи виконуються за додатковими угодами.

Серед найбільш важливих результатів за минулий рік можна відмітити наступні:

- виконана варіантна обробка конструктивних рішень оболонкових конструкцій для населених службових модулів в рамках концепції Місячної промислово-дослідної бази (Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона);

- проведено дослідження інноваційної технології генерації водню та кисню на основі безмембранного електролізера високого тиску для блоків енергозабезпечення Місячної бази (Інститут проблем машинобудування ім. А. М. Підгорного);

- проведено роботи з дослідження міцності та стійкості оболонкових конструкцій із шаруватих композиційних матеріалів при нерівномірному нагріві та дії статичних навантажень (Інститут проблем міцності ім. Г. С. Писаренка);

- завершено роботи із створення багатофункціональних покриттів з радіопоглинаючими властивостями (Інститут хімії поверхні ім. О. О. Чуйка);

- відпрацьована технологія виконання зварних з'єднань методом зварювання тертям із перемішуванням на плоских зразках із алюмінієвих сплавів (Інститут надтвердих матеріалів В. М. Бакуля);

- проведено випробування першого екземпляру малогабаритного соплового блоку, виготовленого із застосуванням лазерного зварювання (Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона);

- виготовлена перша партія «зеленого» монопалива для проведення вогневих випробувань дослідної конструкції рушійної установка супутника класу CubeSat (Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В. П. Кухаря).

Також 10-12 грудня відбулася науково-практична конференція «Сучасні розрахунково-експериментальні методи визначення характеристик ракетно-

космічної техніки», організаторами якої виступили ДП «КБ «Південне» та Національна академія наук України. Конференція була присвячена видатним вченим ракетно-космічної галузі членам-кореспондентам НАН України – засновнику наукової школи балістики, динаміки польоту й управління ракетами М. Ф. Герасюті та засновнику школи розрахунково-експериментального визначення характеристик міцності П.І. Нікітіну. У конференції взяли участь понад 110 представників 22 вітчизняних підприємств та наукових організацій.

На завершення учасники засідання обговорили план роботи на 2020 рік.
([вгору](#))

Додаток 5

19.12.2019

Найбільш «реактивний» завод в Харкові

16 грудня 2019 року на сайті медіа-компанії «Время» було опубліковано статтю, присвячену 85-річчю Державного підприємства «Завод хімічних реактивів», що входить до складу Науково-технологічного комплексу «Інститут монокристалів» НАН України ([Національна академія наук України](#)).

У статті відзначається, що продукція підприємства важлива безпосередньо для кожного з громадян України, адже на «Заводі хімічних реактивів» виробляють фармацевтичну субстанцію (активний хімічний інгредієнт) для багатьох ліків. Українські фахівці в галузі фармації б'ються над створенням нових високоефективних серцево-судинних лікарських засобів, які мали б мінімум побічних ефектів. Так, наприклад, вчені НВО «Фарматрон» і Запорізького державного медичного університету отримали нове оригінальне поєднання під назвою «гіпертріл», яке характеризується протишемічними, антиоксидантними властивостями і допомагає знижувати тиск. А субстанцію для нього успішно синтезували в Харкові і освоїли її виробництво. Нові українські розробки (Ангіоліна, гіпертріл), які демонструють високу ефективність при лікуванні серцево-судинних захворювань, пройшли завершальну стадію клінічних випробувань. Асортимент освоєних субстанцій на «Заводі хімічних реактивів» – більше 30, що становить значну частину всіх синтетичних субстанцій, вироблених в Україні. Основний напрям досліджень – синтез нових, оригінальних субстанцій. Серед них – тіотриазолін: перша українська розробка для лікування серцево-судинних захворювань. У 2017 році вона була відзначена премією Кабінету міністрів за кращу інноваційну розробку.

Харківський реактивний завод (так 85 років тому називався Харківський завод хімічних реактивів) був заснований в грудні 1934 року на базі дослідницького виробництва Військово-хімічної академії. Тут пишуться тим, що він став першим у країні промисловим підприємством, що спеціалізувалося на виробництві органічних хімічних реактивів.

У довоєнний період завод випускав органічні розчинники, крижану оцтову кислоту, хімічно чистий гліцерин, амінокислоти з природної сировини, складні і прості ефіри та інші хімічні реактиви.

Під час Другої світової війни на заводі було організовано виробництво протитанкових запалювальних сумішей. Після визволення Харкова, в серпні 1943 року, почалося відновлення заводу, повністю зруйнованого під час війни.

Підприємство освоїло виробництво понад 3400 найменувань складних органічних реактивів, детекторів ядерних випромінювань, оптичних кристалів, рідких і пластмасових сцинтиляторів, рідких кристалів, люмінофорів, розчинників для хроматографії та інших.

Наприкінці 1995 року підприємство увійшло до складу Науково-технологічного комплексу «Інститут монокристалів» НАН України. І поряд з випуском традиційної продукції – хімічних реактивів, сцинтиляційних матеріалів, пластмасових сцинтиляторів, – з ініціативи наукового керівника комплексу академіка НАН України Володимира Семиноженка на заводі стали освоювати виробництво медичних субстанцій, а разом з тим і відкривати нові ринки збуту.

«Завод хімічних реактивів» став найбільшим національним виробником субстанцій медичного призначення для фармацевтичної промисловості. Частка цієї продукції в загальному обсязі виробництва складає близько 98%, три з них входять до «топ-10» найпопулярніших ліків України.

На інші припадає випуск Люмінора, сцинтиляторів і сцинтиляційних матеріалів, високочистих розчинників для хроматографії та державних стандартних зразків, рідкокристалічних матеріалів та термоіндикаторів, сировини для вирощування монокристалів, консервантів і стабілізаторів для медичної і харчової промисловості, наборів хімічних реактивів для хімічних кабінетів навчальних закладів.

Завод успішно оновлює технологічні лінії, впроваджує сучасні технології виробництва хімічних реактивів і системи управління якістю відповідно до міжнародних стандартів.

[Докладніша інформація](#)
(вгору)

Додаток 6

11.12.2019

Перспективи науково-технічного співробітництва Міжвідомчої координаційної ради з питань морських досліджень Міністерства освіти і науки України та Національної академії наук України з Асоціацією портів України «Укрпорт»

6 грудня 2019 року в Одесі відбулися Загальні збори Асоціації портів України «Укрпорт», у якій взяли участь науковці Національної академії наук України ([Національна академія наук України](#)).

У межах цього зібрання під головуванням президента Асоціації портів України «Укрпорт» Ю. Б. Крука обговорювались актуальні питання діяльності Асоціації портів України «Укрпорт» у 2019 році та в перспективі.

Для участі у заході було запрошено членів Асоціації портів України «Укрпорт» (керівників українських морських торговельних і рибних портів, Державної служби морського та річкового транспорту України, державної установи «Держгідрографія», приватних стивідорних компаній, інших підприємств і організацій морського й річкового транспорту, комерційних компаній різних напрямів діяльності, наукових та навчальних закладів), а також представників Міжвідомчої координаційної ради з питань морських досліджень Міністерства освіти і науки України та Національної академії наук України.

Висвітлюючи у своїй доповіді перспективні напрями роботи в 2020 році, президент Асоціації портів України «Укрпорт» Ю. Б. Крук, зокрема, представив плани зі створення науково-експертних рад із питань розвитку морегосподарської діяльності при головах державних обласних адміністрацій приморських регіонів України, до яких увійдуть фахівці Асоціації «Укрпорт», галузевої науки, науковці установ Національної академії наук України, профільних університетів Міністерства освіти та науки України.

При представленні основних напрямів роботи Асоціації портів України «Укрпорт» на 2020 рік було зазначено, що одним із напрямів розвитку портової діяльності є розвиток і технологічне переоснащення основних виробничих засобів морського транспорту, зокрема таких його об'єктів, як гідротехнічні споруди, акваторії портів і морських каналів, засоби навігаційного забезпечення, електрорадіонавігаційне устаткування, засоби зв'язку, інформаційні системи. У зв'язку з цим, невід'ємною складовою цього важливого напрямку діяльності Асоціації є заходи, спрямовані на сприяння розвитку портової діяльності та зміцнення її науково-технічного потенціалу.

Під час Загальних зборів було досягнуто домовленості керівників про співпрацю Міжвідомчої координаційної ради й Асоціації портів України «Укрпорт» для сприяння розробленню та виконанню законодавчих актів і державних програм розвитку приморських регіонів, які ґрунтуються на принципах сталого розвитку, морського просторового планування й інтегрованого прибережного управління та пов'язані з використанням, відновленням і охороною берегової зони Чорного й Азовського морів, морегосподарською діяльністю, забезпеченням інтересів суб'єктів господарювання приморських регіонів.

Було також схвалено пропозицію про прийняття в установленому порядку Наукового гідрофізичного центру НАН України до членів Асоціації портів України «Укрпорт».

(вгору)

17.12.2019

VI Наукова конференція «Нанорозмірні системи: будова, властивості, технології» НАНСИС–2019: підсумки

4–6 грудня 2019 року у Великому конференц-залі НАН України в Києві тривала VI Наукова конференція «Нанорозмірні системи: будова, властивості, технології» ([Національна академія наук України](#)).

Захід проводився з метою координації досліджень та обміну інформацією про новітні досягнення в галузі вивчення, отримання та застосування нанорозмірних систем і наноматеріалів, а також для підбиття підсумків виконання цільової комплексної програми фундаментальних досліджень НАН України «Фундаментальні проблеми створення нових наноматеріалів і нанотехнологій».

Усього на сайті конференції зареєструвалися та подали доповіді близько 270 учасників, які представляли понад 100 організацій академій наук, наукових установ і центрів, закладів вищої освіти України й 17-ти зарубіжних країн.

Учасники зібрання заслухали 9 пленарних і 48 усних повідомлень. Було також представлено 167 стендових доповідей за 10-ма науковими напрямками:

- структура та властивості нанорозмірних систем;
- розмірні ефекти та самоорганізація наноструктур;
- метали, сплави, кераміка та композиційні матеріали в наноструктурному стані;
- напівпровідникові наносистеми та наноструктури;
- вуглецеві наноматеріали;
- плівки, покриття та поверхневі наносистеми;
- біофункціональні наноматеріали, наносистеми в біології та медицині;
- супрамолекулярні структури, аерогелі, колоїдні системи;
- діагностика і моделювання наноструктур та нанорозмірних систем;
- технології отримання наноматеріалів.

У доповідях було проаналізовано світовий рівень досягнень у галузі нанотехнологій, представлено оригінальні результати вітчизняних досліджень на наномасштабному рівні фізико-хімічних і біологічних процесів, обговорено наукові проблеми, пов'язані з методами синтезу, діагностикою та властивостями нанорозмірних систем різної природи, а також із впливом технологічних і зовнішніх чинників на їхню структуру та стабільність. На підставі виконаних фундаментальних досліджень розширено уявлення про природу самоорганізації, будову і властивості наносистем, розглянуто перспективи створення нових класів матеріалів і новітніх технологій та їхнього застосування в різних галузях, зокрема, машино- і приладобудуванні, електроніці, медицині.

Конференція посприяла широкому обміну поглядами на сучасні проблеми в галузі нанорозмірних систем між представниками різних

вітчизняних наукових шкіл, дала змогу обговорити нові результати й охопити найважливіші аспекти даної проблеми – фундаментальні, прикладні та технологічні.

Організатори відзначають комплексний характер виконаних досліджень, широку інтеграцію фізиків, хіміків, матеріалознавців, біологів, медиків у вирішенні питань, пов'язаних із діагностикою наносистем, вивченням закономірностей утворення та функціонування наноматеріалів, практичного впровадження результатів досліджень.

Загалом, захід продемонстрував високий рівень представлених результатів і розробок. Тож матеріали конференції планується опублікувати у кількох українських фахових виданнях, а також окремим збірником наукових праць.

Наступна конференція НАНСИС відбудеться 2022 року. За оновленнями слідкуйте на її сайті: <http://nansys2019.garm.kiev.ua/> (тези доповідей 2019 року розміщено на цьому ж ресурсі).

(вгору)

Додаток 8

18.12.2019

КНУ очолює рейтинг українських університетів за оновленою версією URAP

Київський національний університет імені Тараса Шевченка покращив свої позиції в оновленій версії світового рейтингу закладів вищої освіти від турецького рейтингового агентства [URAP \(Київський національний університет імені Тараса Шевченка\)](#).

У рейтингу 2019-2020 КНУ піднявся відразу на 20 позицій і займає 1092 місце. Це найвищий результат серед 5 українських університетів, які потрапили до списку 2500 університетів світу. Окрім Шевченкового університету це – Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Львівський національний університет імені Івана Франка, Національний університет «Львівська політехніка» та Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

Мета системи ранжування URAP – не визначити світові університети найкращими чи гіршими, а допомогти навчальним закладам означити потенційні сфери прогресу стосовно конкретних показників навчальної діяльності. Для свого рейтингу URAP бере дані про 3 000 закладів вищої освіти, які мають певний обсяг публікацій у наукових виданнях, що індексуються Web of Science. Загальний бал кожного ЗВО базується на його показниках за декількома критеріями. У результаті опрацювання даних до остаточного списку рейтингу потрапляють 2 500 університетів. Таким чином URAP охоплює приблизно 12 % усіх закладів вищої освіти у світі, що робить його однією з найповніших систем університетського рейтингування.

Нагадаємо, що у вересні 2019 року КНУ було вперше представлено відразу у шести галузевих напрямках рейтингу світових закладів вищої освіти за галузями знань від турецького рейтингового агентства URAP.

Університетське ранжування за академічною ефективністю (скорочено URAP), було розроблене в Інституті інформатики Близькосхідного технічного університету в Анкарі (Туреччина) у 2009 році. Рейтинг базується на інформації аналітичного інструменту InCites бібліометричної бази даних Web of Science, яка надається Інститутом наукової інформації (ISI). Загальний бал кожного ЗВО базується на його ефективності за шістьма показниками: кількість наукових статей (21 %), цитування (21 %), загальна кількість документів (10 %), сукупний вплив статей (18 %), сукупний вплив цитування (15 %), а також міжнародна співпраця (15 %).

[\(вгору\)](#)

Додаток 9

18.12.2019

КПІ ім. Ігоря Сікорського поглиблює співпрацю з китайськими партнерами

18 грудня у рамках візиту делегації провінції Чжецзян (Китайська Народна Республіка) в КПІ ім. Ігоря Сікорського відбулося підписання угоди про співпрацю між холдингом «Sikorsky Challenge», проектною командою одного зі стартап-проектів – переможців конкурсу інноваційних проектів «Sikorsky Challenge 2019» та компанією «Golden Egg Science and Technology» (КНР) про створення спільного підприємства, а також меморандуму про наміри щодо виконання науково-дослідних робіт між Науковим парком «Київська політехніка» та цією ж компанією ([Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»](#)).

Делегацію провінції Чжецзян очолював заступник Генерального Секретаря її Народного уряду Фу Сіаофен, а до її складу входили президент Наглядового комітету ринку цієї провінції Фен Шуїхуа, заступник керівника Комітету талантів провінції Джан Сюмін, ректор Пекінського політехнічного університету (до 1 вересня 2019 року) Фен Чжанкен, заступник голови Комітету іноземних талантів провінції Джоу Дзінгтон, президент Чжецзянського інституту спеціального обладнання Чжун Хацзянь, начальник організаційного відділу районного комітету КПК району Сяошань Лу Чжімін, генеральний директор компанії «Zhejiang Golden Egg Science and Technology» (головний офіс якої працює в адміністративному центрі провінції Чжецзян – місті Ханчжоу) Лі Люмін та інші.

Частина гостей вперше відвідувала КПІ, тому візит розпочався з ознайомлення гостей з університетом та Державним політехнічним музеєм при КПІ ім. Ігоря Сікорського. Після цього відбулася зустріч з керівництвом університету. Участь у ній взяли ректор КПІ ім. Ігоря Сікорського академік

НАН України Михайло Згуровський, проректор з міжнародних зв'язків член-кореспондент НАН України Сергій Сидоренко, директор Інституту післядипломної освіти Інна Малюкова, директор Інноваційного холдингу «Sikorsky Challenge» Олексій Струцинський, генеральний директор НП «Київська політехніка» Володимир Гнат, доцент Інституту прикладного системного аналізу Юрій Тимошенко та інші.

Учасники зустрічі обговорили співпрацю КПІ з науково-освітніми організаціями провінції та спільні проекти, які були реалізовані, або реалізуються нині в межах цієї співпраці. Розпочалася вона ще в 2002 році з підписання меморандуму про співробітництво з Чжецзянським університетом і вже має гарні напрацювання. Одним із найуспішніших проектів у її рамках є налагодження сталих ділових стосунків з компанією «Zhejiang Golden Egg Science and Technology» та створення з дочірнім підприємством цієї компанії ТОВ «Голден егз Технолоджі» спільного інкубаційного центру. Співпраця на базі цього центру реалізується на двох основних напрямках – освітньому та проектному.

«Серед наших планів – розширення співпраці з вашою провінцією. Зокрема створення спільного з Чжецзянським університетом центру штучного інтелекту, виведення на ринки вашої та інших країн найуспішніших наших стартапів, створення багатьох інших технологій. І, звичайно, ми хотіли б збільшити обсяги підготовки фахівців у нашому університеті для провінції Чжецзян та усього Китаю, – сказав, вітаючи гостей, Михайло Згуровський. – А сьогодні ми з радістю підпишемо перші угоди, які дозволять нам спільно з компанією «Голден Ег» та інноваційним майданчиком вашої провінції вивести на ринки Китаю, та, сподіваємося, й інших країн, наш перший стартап. Тепер ми розуміємо, як це можна робити спільно, тож надалі сподіваємося значно розширити масштаби нашого співробітництва».

Отож після короткого обговорення планів подальшої співпраці учасники зустрічі взяли участь у церемонії підписання двох документів. Першим було підписано угоду між холдингом «Sikorsky Challenge» (Інна Малюкова), проектною командою стартап-проекту (керівник Юрій Тимошенко) та компанією «Golden Egg Science and Technology» (генеральний директор Лі Люмін) про створення спільного підприємства. Окрім нього також було підписано меморандум про наміри щодо виконання науково-дослідних робіт у рамках цього стартап-проекту між Науковим парком «Київська політехніка» (генеральний директор Володимир Гнат) та цією ж компанією <...> Після церемонії підписання угод учасники зустрічі обговорили потенціал подальшого поглиблення співробітництва, у тому числі й за рахунок розширення тематики спільних проектів. Особливу увагу при цьому було приділено питанням налагодження партнерства в розвитку аерокосмічних досліджень, кібербезпеки, створення нових матеріалів тощо.

(вгору)

16.12.2019

Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М. П. Семененка НАН України та його мінералогічний музей

Цього року Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М. П. Семененка НАН України святкує свій піввіковий ювілей. Редакція журналу «Вісник НАН України» відвідала установу, ознайомила з експозицією мінералогічного музею і поспілкувалася з директором Інституту академіком Олександром Миколайовичем Пономаренком та очільником музею професором Володимиром Івановичем Павлишиним ([Національна академія наук України](#)).

Інститут геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М. П. Семененка НАН України (ІГМР) було створено у 1969 р. Тоді він мав назву Інститут геохімії і фізики мінералів АН УРСР. Нині це провідна наукова установа Відділення наук про Землю НАН України, в якій проводяться дослідження з відтворення природної історії хімічних елементів, мінералів, порід і руд, визначення віку мінералів і гірських порід ізотопними методами, вивчення ізотопного складу важких радіоактивних елементів, геохімії процесів породо- і рудоутворення, пошукової геохімії та геохімії довкілля, регіональної, космічної та генетичної мінералогії, фізики мінералів, наномінералогії, петрології, металогенії та прогнозування родовищ корисних копалин України.

Інститут було організовано згідно з постановою Президії АН УРСР від 9 січня 1969 р. № 4 на базі Сектору геохімії, мінералогії, петрографії, корисних копалин і Сектору металогенії Інституту геологічних наук Академії наук УРСР. Основними напрямками досліджень нової установи було визначено: «а) дослідження природи і властивостей мінеральної речовини; б) вивчення геологічних процесів на фізико-хімічній основі з метою встановлення генезису і закономірностей концентрації родовищ; в) вивчення геології рудних і нерудних родовищ, розробка пошукових критеріїв і наукових основ їх прогнозування».

Фундатором і першим директором Інституту став видатний учений у галузі петрології, геохімії, геохронології і рудоносності докембрію академік Микола Пантелеймонович Семененко.

Докладно про основні віхи 50-літньої історії розвитку ІГМР та сучасні здобутки колективу установи читайте у [ПОВНІЙ ВЕРСІЇ СТАТТІ](#).
([вгору](#))

19.12.2019

Засідання Президії Національної академії наук України 18 грудня 2019 року

18 грудня 2019 року під головуванням Президента Національної академії наук України академіка Бориса Патона відбулося чергове засідання Президії НАН України ([Національна академія наук України](#)).

Учасники зібрання заслухали дві доповіді.

З питання «Біосенсори – аналітичні прилади нового покоління» виступив завідувач відділу біомолекулярної електроніки Інституту молекулярної біології і генетики НАН України академік Олексій Солдаткін.

Біосенсорика – це перспективний науковий напрям сучасної аналітичної біохімії з розроблення аналітичних засобів для медичної діагностики, екологічного моніторингу, тестування складу фармакологічних препаратів та якості харчових продуктів. Це є вкрай важливими як з наукової, так і прикладної точки зору.

Проведені дослідження дозволили розробити низку біосенсорів та створити їхні лабораторні прототипи для визначення концентрацій основних метаболітів у сироватці та діалізаті крові людини (діагностика дисфункції нирок і контроль процесу гемодіалізу); діагностики окремих форм лейкозу та резистентних штамів *Mycobacterium tuberculosis* на основі афінних взаємодій біологічних молекул (ДНК та моноклональні антитіла); *in vitro* та *in vivo* аналізу метаболітів і нейромедіаторів у мозку ссавців, зокрема глюкози, лактату, АТФ, глутамату, ацетилхоліну, D-серину, що апробовано на моделі лабораторних тварин; визначення пеніциліну, формальдегіду, аргініну в фармакологічних препаратах (контроль якості препаратів); інгібіторного визначення фосфороорганічних пестицидів, фенолів, іонів важких металів, стероїдних глікоалкалоїдів, гіпохлориту та інших токсикантів у харчових продуктах і зразках навколишнього середовища (контроль наявності основних забруднювачів).

Частина з них вже апробована при аналізі конкретних зразків і наразі проходить стадію метрології.

З питання «Про виконання цільової програми наукових досліджень НАН України «Перспективні дослідження з фізики плазми, керованого термоядерного синтезу та плазмових технологій» на 2017–2019 рр.» виступив віце-президент НАН України академік Анатолій Загородній.

У своїй доповіді він висвітлив результати фундаментальних досліджень учених Академії в галузі проблем теорії плазми, керованого термоядерного синтезу та плазмової електроніки.

У виконанні Програми брали участь 9 установ з чотирьох відділень НАН України – Відділення ядерної фізики та енергетики, Відділення фізики і астрономії, Відділення фізико-технічних проблем енергетики та Відділення інформатики. Значну кількість робіт було виконано у співпраці з фахівцями

провідних наукових центрів Європи. Частину робіт за напрямками «Фундаментальні проблеми теорії плазми» та «Керований термоядерний синтез» було підтримано EUROfusion Consortium.

В ході виконання програми отримано ряд важливих результатів. Зокрема, за допомогою встановленої на стелараторі Ураган-2М нової (дипольної) антени, подібної до антени стеларатора Wendelstein7-X (Німеччина), досліджено і запропоновано для Wendelstein7-X сценарії ВЧ-створення та нагрівання плазми, а також очищення стінок вакуумної камери. Також на установках У-2М та У-3М підготовлено експеримент зі створення плазми в режимі з неповною іонізацією, який потім було проведено на установці Wendelstein7-X.

Показано, що просторове каналювання енергії та імпульсу в плазмі термоядерних установок може впливати на властивості альфвенових власних мод. Зокрема, воно може створювати моди з радіально залежною фазою, тобто хвилі з радіально викривленим фронтом.

Розроблено теорію збудження кільватерних полів у багатозонних діелектричних структурах, яка дозволяє отримати значний коефіцієнт трансформації енергії драйверного згустка в прискорюваний згусток.

Доведено доцільність використання мікрохвильового випромінення зі стохастично стрибковою фазою для створення високоефективних розрядів низького тиску та додаткового нагрівання плазми в термоядерних пристроях.

Створено експериментальний зразок високовольтного обладнання для формування підводного імпульсного розряду в установках для електророзрядного очищення забрудненої води та перевірено ефективність його використання.

([вгору](#))

Додаток 12

19.12.2019

Засідання Президії Національної академії наук України 18 грудня 2019 року

Під час чергового засідання Президії НАН України учасники обговорили та підтримали ініціативу Президента України Володимира Зеленського оголосити 2020 рік Роком математики в Україні ([Національна академія наук України](#)).

Як показали останні дослідження якості освіти PISA (PISA – програма міжнародного оцінювання учнів), 36 % наших 15-річних учнів не досягають навіть базового рівня знань з математики.

Також невтішні результати ЗНО з математики, проведені Українським центром оцінювання якості освіти (2018). Відсоток учасників, які не подолали мінімальний поріг склав майже 19 %. Такі ж невтішні результати опитувань, проведених рядом незалежних центрів, і серед студентів вищих навчальних закладів України.

У листопаді 2019 року ЮНЕСКО на своїй 40-ій сесії Генеральної конференції прийняла рішення щорічно 14 березня святкувати «Міжнародний день математики». Воно було підтримано численними міжнародними організаціями.

Національна академія наук України вирішила долучитися до проведення Року математики в Україні. Було прийнято проект постанови Президії щодо створення Організаційного комітету НАН України та підготовки пропозицій до проекту заходів з проведення Року математики в Україні.

([вгору](#))

Додаток 13

06.12.2019

Експертні консультації високого рівня за участі вчених Національної академії наук України

3 грудня 2019 року у Секретаріаті Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за підтримки Центру перспективних досліджень і співробітництва з прав людини у сфері економіки Інституту економіко-правових досліджень НАН України та Ресурсного центру з питань бізнесу та прав людини (Велика Британія) у межах реалізації міжнародного проекту «Просування поваги прав людини в сфері бізнесу в контексті імплементації Цілей сталого розвитку» відбулися Експертні консультації високого рівня, які є важливим етапом ефективного впровадження світових стандартів додержання та захисту прав людини, регламентованих Керівними принципами ООН з питань бізнесу і прав людини ([Національна академія наук України](#)).

Ураховуючи стратегічний курс України на досягнення Глобальних цілей сталого розвитку, європейську інтеграцію та покращення інвестиційної привабливості, актуальними є питання впровадження світових стандартів дотримання та захисту прав людини у процесі ведення господарської діяльності.

Експертні консультації виступили платформою для обговорення проблем дотримання та захисту прав людини у сфері бізнесу в контексті імплементації Україною відповідних Керівних принципів ООН для досягнення Цілей сталого розвитку.

З вітальним словом виступили Представник Уповноваженого Верховної Ради України з дотримання соціальних та економічних прав Олена Степаненко, керівниця групи з прав людини, координаторка проекту «Права людини для України» (HR4U) Програми розвитку ООН в Україні Світлана Колишко та директор Інституту економіко-правових досліджень (ІЕПД) НАН України член-кореспондент НАН України Володимир Устименко, який наголосив на важливості людиноцентричної парадигми сучасної економіки як умови сталого розвитку суспільства.

Експертні консультації проходили у формі модерованої дискусії у межах трьох сесій, які охоплювали всі три засади Керівних принципів ООН з питань

бізнесу та прав людини, і у яких взяли участь представники центральних органів виконавчої влади, підприємницького середовища, професійних спілок, національних та міжнародних правозахисних організацій, суддів і науковців. Активну участь у дискусіях взяли співробітники Інституту економіко-правових досліджень НАН України шляхом представлення результатів своїх досліджень з питань просування поваги прав людини в сфері бізнесу в контексті імплементації Цілей сталого розвитку.

Під час першої сесії, модератором якої виступила Представник Уповноваженого Верховної Ради України з дотримання соціальних та економічних прав О.А. Степаненко, учасники у своїх доповідях наголосили на деяких аспектах обов'язку держави захищати права людини у сфері бізнесу. Учений секретар ІЕПД НАН України кандидат юридичних наук Веста Малолітнева під час свого виступу вказала на потенційну роль держави у захисті прав людини шляхом здійснення соціально відповідальних публічних закупівель.

Друга сесія, яка була присвячена корпоративній відповідальності бізнесу поважати права людини, проходила під головуванням Керівниці Центру «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» Марини Саприкіної. У межах даної сесії з доповіддю виступила старший науковий співробітник ІЕПД НАН України кандидат юридичних наук Анастасія Токунова, яка наголосила на важливості та ролі гендерної рівності у досягненні Цілей сталого розвитку.

Третя сесія охоплювала питання доступу до засобів захисту прав. Її модератором була керівниця Центру перспективних досліджень і співробітництва з прав людини у сфері економіки ІЕПД НАН України, старший науковий співробітник ІЕПД НАН України кандидат юридичних наук Алевтина Санченко. З доповіддю виступив заступник Голови Деснянського районного суду м. Чернігова, старший науковий співробітник відділу ІЕПД НАН України доктор юридичних наук Вадим Коверзнев, який висвітлив проблеми та пропозиції, спрямовані на покращення доступу до суду та ефективності судового захисту прав людини в Україні. Також результати досліджень щодо ролі захисту прав споживачів у досягненні Цілей сталого розвитку розкрив провідний економіст відділу ІЕПД НАН України Андрій Лига.

Учасники експертних консультацій підтримали ініціативу організаторів щодо створення під егідою Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Міжсекторальної платформи експертів із залученням представників усіх стейкхолдерів для цілеспрямованої взаємодії щодо впровадження в різні галузі діяльності держави, бізнесу та суспільства сучасних норм і правил забезпечення, поваги та захисту прав людини в економічній діяльності.

[Центр перспективних досліджень і співробітництва з прав людини у сфері економіки Інституту економіко-правових досліджень НАН України](#)
[Ресурсний центр з питань бізнесу та прав людини \(Велика Британія\)](#)
[\(вгору\)](#)

19.12.2019

Науковці Інституту економіко-правових досліджень НАН України взяли активну участь у підготовці проекту Стратегії розвитку Донецької області до 2027 року

13 грудня 2019 року в м. Краматорськ Донецької області відбулося спільне засідання Координаційної та робочих груп з питань розробки Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року. Це засідання підсумувало річну роботу з підготовки даного плану ([Національна академія наук України](#)).

Зважаючи на важливість регіону в контексті встановлення миру на сході України, співробітники Інституту економіко-правових досліджень НАН України беруть активну участь у низці ключових ініціатив Донецької області. Так, у грудні 2018 року до Інституту надійшов лист від Донецької обласної державної адміністрації (ОДА) з проханням взяти участь у підготовці проекту Стратегії розвитку Донецької області до 2027 року, тому низку співробітників Інституту було залучено до цієї роботи. У робочих групах працювали директор Луганської філії доктор економічних наук, професор Інна Заблодська, провідний науковий співробітник відділу економіко-правових проблем містознавства доктор економічних наук Марина Мельникова та старший науковий співробітник відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки кандидат юридичних наук Анастасія Токунова. Також декількома авторськими колективами було спрямовано концептуальні записки проектів для включення у майбутній План заходів до Стратегії.

Участь у засіданні взяли перший заступник голови Донецької ОДА Ігор Мороз, заступник голови ОДА Юлія Костюніна, представники територіальних органів центральних органів виконавчої влади, структурних підрозділів облдержадміністрації, члени робочої групи, представники партнерів, наукової спільноти, бізнесу, громадськості тощо.

Про процес підготовки Стратегії та основні результати, що їх було досягнуто, доповіла заступник директора департаменту економіки-начальник управління розвитку реального сектору економіки Донецької ОДА Дар'я Снопенко. Так, серед основних етапів підготовки Стратегії були опитування населення (приблизно 3,8 тис. жителів регіону) щодо проблем та пріоритетів розвитку регіону, соціально-економічний аналіз отриманих даних, здійснення SWOT-аналізу Донецької області та побудова SWOT-матриці за результатами аналізу, побудова дерева стратегічних, оперативних цілей та завдань, визначення системи індикаторів оцінки результативності реалізації Стратегії та інше. Було виділено чотири стратегічних цілі – оновлена, конкурентоспроможна економіка, якість життя та людський розвиток, ефективне управління та безпека в умовах зовнішніх та внутрішніх викликів,

екологічна безпека та збалансоване природокористування, які розвивали окремі робочі групи.

З доповідями також виступили експерти, які представляли міжнародних партнерів Донецької ОДА у написанні Стратегії розвитку Донеччини 2027. Так, менеджер/координатор проекту «Розбудова демократичного, мирного та гендерного рівноправного суспільства в Україні» організації «ООН Жінки в Україні» розповів про інтеграцію гендерної складової у проект Стратегії розвитку Донецької області на період до 2027 року, а національний експерт Програми розвитку ООН в Україні із стратегічного планування Олена Нижник розкрила питання, що стосувалися моделі ефективного впровадження Стратегії відповідно до принципів сталого розвитку.

[\(вгору\)](#)

Додаток 15

17.12.2019

Зміни у трудове законодавство: чи всяка лібералізація на користь?

13 грудня 2019 року на сторінках міжнародного громадсько-політичного тижневика «Дзеркало тижня» (випуск № 48, 14 – 20 грудня 2019 року) під такою назвою вийшла друком стаття провідного наукового співробітника сектору соціальних ризиків у сфері зайнятості населення відділу досліджень людського розвитку Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України кандидата економічних наук Лідії Ткаченко, присвячена нерозвиненій інфраструктурі вітчизняного ринку праці ([Національна академія наук України](#)).

Автор статті зазначає: «Нерозвинена інфраструктура ринку праці та слабкість інститутів регулювання відносин у цій сфері породжують чимало проблем. Президент вимагає від уряду лібералізації трудових відносин та оновлення законодавства про працю (указ від 8 листопада 2019 р. № 837/2019). Не посперечаєшся: робота над новим Трудовим кодексом триває вже близько 20 років, і в цьому процесі дійсно час ставити крапку. Законопроект, напрацьований у парламенті попереднього скликання, хоча й був знятий з розгляду, проте, швидше за все, залишиться в основі нового. Інтрига полягає в тому, як буде реалізовано власне лібералізацію трудових відносин».

Лідія Ткаченко описує ситуацію, яка склалась на ринку праці зараз: «Трудові відносини між працівниками і роботодавцями (у ширшому сенсі – між працівниками і керівниками/менеджерами) формуються під впливом не лише економічних, а й соціальних і ментальних чинників, відображаючи загальну культуру і розвиток суспільства. Поточний стан трудових відносин в Україні повною мірою відображає проблеми трансформації тоталітарної адміністративної системи у демократичну ринкову. Брак реальних ринкових реформ разом із механічною імітацією інституцій соціального захисту остаточно закріпили патерналістську модель трудових відносин, в якій

обидві сторони почуваються невірними та пригніченими. (...) Існуючі проблеми у сфері трудових відносин напряду пов'язані з інституційною слабкістю регулювання та нерозвиненою інфраструктурою ринку праці, зокрема такі:

- Недостатнє оновлення трудового законодавства (...);
- Недієздатність трудової інспекції (...);
- Неготовність і невміння обстоювати свої права (...);
- Зміщення фокуса толерантності та нечутливість до дискримінації (...)).

Експерт також вносить свої пропозиції щодо лібералізації трудових відносин:

- «Прямий та явний індивідуальний письмовий трудовий договір між роботодавцем і працівником. Індивідуалізація трудових договорів несе ризики посилення нерівності за умовами та оплатою праці, але це практично єдиний вихід з огляду на низьке охоплення колективними договорами та недовіра профспілок;

- Інституалізація та практичне втілення повноважень трудової інспекції. Не можна лібералізувати беззаконня, справжня лібералізація неможлива без контролю за дотриманням закону. Трудова інспекція повинна стати головним регулятором сфери зайнятості, не допускаючи переростання трудових відносин у трудову експлуатацію;

- Напрацювання загальних правил професійного розвитку впродовж життя. Щоб правильно розставити акценти конкурентних переваг на ринку праці, необхідно підтримувати залежність кар'єрного зростання та оплати праці від підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня. В умовах демографічних змін, зокрема швидкого скорочення населення працездатного віку та старіння робочої сили, освіта впродовж життя та інвестиції в людський капітал мають стати головними чинниками економічного зростання;

- Зменшення адміністративного навантаження, зокрема скасування трудових книжок, спрощення кадрового діловодства, скорочення адміністративної звітності та використання інформаційних потужностей відомчих реєстрів;

- Посилення уваги до проявів нерівного ставлення і дискримінації у доступі до роботи та на робочому місці, підвищення обізнаності працівників щодо можливостей захисту своїх трудових прав, поширення успішних практик подолання конфліктних робочих ситуацій».

[Ознайомитися із повним текстом статті](#)

[\(вгору\)](#)

13.12.2019

«Сьогодні наше спільне завдання – змусити владу провести перепис». Інтерв'ю з Еллою Лібановою

12 грудня 2019 року на сайті новинного інтернет-порталу «Цензор.НЕТ» було опубліковано інтерв'ю директора Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України академіка Елли Лібанової щодо запланованого перепису населення в Україні ([Національна академія наук України](#)).

Україна готується до перепису населення. Зазвичай їх проводять щодесять років, однак в Україні останній був 18 років тому. Новий перепис анонсовано на грудень 2020 року. Міністр Кабінету міністрів Дмитро Дубілет заявив, що його проведуть в електронній формі за допомогою держреєстрів, а традиційну методику назвав застарілою. Водночас демографи та соціологи б'ють на сполох, зазначаючи, що методика Дубілета допоможе тільки приблизно з'ясувати загальну кількість населення, однак не покаже навіть розподілу за статтю. Нещодавній коментар академіка Елли Лібанової ще більше пожвавив дискусію. Вона сказала, що мала «стан, близький до істерики», коли почула про плани Дубілета. У інтерв'ю Елла Лібанова розказала, чи була реакція уряду після її емоційного пасажу та чому вона не сприймає ідею Дубілета.

Експерт коментує наявну ситуацію наступним чином: «Дмитро Дубілет думає суто про перерахунок людей, з диференціацією за територією і за статеві-віковим складом. Але, на моє переконання, не можна керувати країною, не знаючи, хто тут живе. Питання ж не лише в тому "скільки", а питання в тому "хто". Так, розрахунки згаданої робочої групи дадуть змогу оцінити (з певними припущеннями) загальну чисельність населення по Україні загалом і по регіонах. Я не зовсім розумію, як це рахуватимуть по сільській місцевості. На відміну від пана Дубілета, я знаю, що є багато сіл, які не покриті мобільним оператором. Він в це не вірить і говорить, що накрита вся територія».

Елла Лібанова також пояснила як у переписі мають фіксуватися фактичне і номінальне проживання в Україні: «За результатами перепису окремо визначається постійне й наявне населення. Коли переписувачі – я сподіваюся, – заходитимуть до житла під час проведення перепису чи людина сама заповнюватиме переписний лист, то необхідно буде відповісти на два запитання. По-перше: хто тут живе постійно. По-друге, хто тут був на критичний момент перепису. Критичний момент – це, припустімо, північ з 5 на 6 грудня. Тимчасово перебувати в кожному житлі може більше людей, ніж живе постійно, а може менше. І відповідно до цього визначатиметься постійне й наявне населення. Для планування руху транспорту нам потрібно знати про наявне населення. А якщо йдеться про будівництво шкіл – то про постійне».

Учена підсумувала: «Існують проблеми, пов'язані із неможливістю коректного врахування структури генеральної сукупності (всього населення України та населення окремих регіонів, іноді цільових груп населення). Тобто потрібно не просто опитати 10 % чисельності населення, а 10 % 80-річних, 60-річних, 35-річних і т. д., 10 % жінок і чоловіків. Тобто вибірка має відтворити генеральну сукупність. А що ми можемо відтворювати, якщо ми цієї генеральної сукупності не знаємо? Відповідно перепис створить фундамент для проведення репрезентативних соціологічних опитувань з невеликими похибками».

[Ознайомитися із повним текстом інтерв'ю \(вгору\)](#)

Додаток 17

04.12.2019

Уряд затвердив Порядок використання коштів Національного фонду досліджень

Національний фонд досліджень зможе почати грантову підтримку наукових проектів, а також запустити роботу зі створення власного сайту, електронної системи подання проектів, електронних баз даних експертів та розробок. Для цього Уряд ухвалив Порядок, що регулює використання коштів НФД. Відповідна постанова була прийнята 4 грудня 2019 року на засіданні Кабінету Міністрів ([Урядовий портал](#)).

У документі прописано, як формуватиметься бюджет Фонду, на що ці кошти можна буде використовувати та як про них треба буде звітувати. Це дозволить почати повноцінну поточну роботу НФД.

«Якнайшвидший старт роботи Фонду – це зараз один з наших основних пріоритетів. Ми маємо чітку мету, щоб уже весною 2020 року відбулися перші конкурси й кращі українські вчені отримали гранти під свої дослідження. Наразі спільно з представниками Фонду МОН активно працює над завершенням необхідних «документальних» процедур. Плюс у бюджеті наступного року ми збільшили фінансування НФД майже вдвічі – до 526 млн грн. Ці кошти повинні максимально швидко запрацювати для підтримки наших науковців», – зазначила Міністр освіти і науки України Ганна Новосад.

Прийнята постанова дасть «зелене світло» важливим процесам, без яких неможливо проводити конкурсний відбір проектів. Це, зокрема, створення:

- офіційного сайту Фонду;
- програмного забезпечення для формування електронної бази експертів, які здійснюватимуть експертизу проектів;
- електронної інформаційної системи для подання та обробки проектів;
- електронної бази даних досліджень та розробок, що фінансуються Фондом.

Окрім цього, кошти йтимуть на забезпечення діяльності дирекції Фонду, участь у міжнародних заходах, відрядження, комунікацію тощо.

Постанова також визначає, як та під які проекти Фонд зможе надавати кошти. Так, гранти можна буде отримати як на повну, так і на часткову вартість робіт для:

- виконання наукових досліджень і розробок;
- розвитку матеріально-технічної бази наукових досліджень і розробок високого рівня;
- розвитку наукової співпраці, зокрема наукової мобільності, організації, проведення та участі у конференціях, симпозіумах, спільних дослідженнях університетів та наукових установ тощо;
- наукового стажування наукових працівників, аспірантів і докторантів, зокрема за кордоном;
- створення, функціонування та розвитку дослідницької інфраструктури;
- трансферу знань та їх поширення;
- підтримки проектів молодих вчених;
- підтримки діяльності, спрямованої на залучення учнівської молоді до наукової та науково-технічної діяльності;
- популяризації науки;
- інших напрямів, погоджених наглядовою радою Фонду.

Щоб Фонд міг оголосити конкурси та надавати гранти, Уряд має ще ухвалити Порядок конкурсного відбору та фінансування проектів. Документ вже розроблений Фондом і готується МОН для подання в КМУ.

Довідково.

Національний фонд досліджень було створено 4 липня 2018 року. Його головною функцією буде грантова підтримка досліджень та розробок українських вчених попри їхнє відомче підпорядкування. Для відбору робіт НФД оголошуватиме конкурси. Всі подані проекти обов'язково проходитимуть незалежну експертизу, зокрема, із залученням іноземних експертів.

([вгору](#))

Додаток 18

06.12.2019

Кращі умови для роботи науковців і міжнародної співпраці – МОН готуватиме Національну дорожню карту дослідницьких інфраструктур

За наступні 2 роки МОН планує створити Національну дорожню карту дослідницьких інфраструктур. Цей документ збере провідні українські наукові інфраструктури, для підтримки яких держава направлятиме основні ресурси. Про це повідомив генеральний директор директорату науки МОН Дмитро Чеберкус 6 грудня 2019 року під час відкриття семінару «Рамкова програма ЄС «Горизонт 2020»: можливості використання науково-дослідної інфраструктури для українських вчених та підприємців» ([Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України](#)).

«Одне з наших стратегічних завдань у сфері науки – відійти від принципу фінансування «всім потрохи» до принципу підтримки кращих. Це стосується і розвитку інфраструктури. Ні для кого не таємниця, що ми зараз маємо з цим велику проблему. Науковцям доводиться працювати на застарілому обладнанні, що стримує як розвиток досліджень, так і можливість співпраці з науковцями з інших країн. Точково ми працюємо над рішенням цього.

Наприклад, за 2018-2019 роки ми створили у вишах мережу центрів колективного користування науковим обладнанням. Загалом наразі їх 22. Однак для вирішення проблеми на рівні всієї держави ми потребуємо системних рішень», – розказав Дмитро Чеберкус.

Він пояснив, що підготовка концепції розвитку інфраструктур якраз триває. Одним з ключових її елементів буде створення Національної дорожньої карти дослідницьких інфраструктур.

«Концепцію ми плануємо представити вже наступного року, а над розробкою карти працюватимемо в 2020-2021 роках. Хочу зауважити, що для інших країн, зокрема Європи, цей процес займав до 5 років. Однак ми не можемо собі цього дозволити – ми маємо вкластися в максимально оперативні терміни», – наголосив очільник директорату.

Робота матиме 4 етапи:

- ідентифікація, класифікація та систематизація інфраструктур;
- визначення пріоритетних інфраструктур;
- формування міжнародних зв'язків;
- активна фаза розвитку (буде розрахована на 10 років).

«Зараз найскладнішим завданням буде підготовка методології – за якими принципами відбиратиметься інфраструктура для включення в карту. Адже саме на підтримці цих інфраструктур буде сконцентровано державну підтримку. Наразі є бачення таких критеріїв як відкритий доступ, міжнародний зв'язок, унікальність тощо. Але в підсумку це має бути узгоджена позиція всіх зацікавлених сторін, і насамперед ми маємо почути думку науковців», – підкреслив Дмитро Чеберкус.

Він додав, що під час створення карти Україна орієнтуватиметься на досвід Європи. Зокрема, йдеться про ESFRI – стратегічний дорадчий орган ЄС, утворений 2002 року для координації національних політик та політики ЄС щодо розвитку дослідницьких інфраструктур. ESFRI, зокрема, формує важливий стратегічний документ – Дорожню карту розвитку дослідницьких інфраструктур. В неї включаються інфраструктури, які визнані пріоритетними на загальноєвропейському рівні та мають ключове значення для довгострокових потреб Європейського дослідницького простору.

Під час семінару виконавчий секретар ESFRI Домінік Собчак позитивно оцінив зусилля України щодо розвитку інфраструктур та план дій зі створення національної дорожньої карти. Він докладно розповів про механізм роботи та включення проєктів до дорожньої карти ESFRI, а також

надав важливі рекомендації для інтеграції наших інфраструктур до Європейського дослідницького простору.

«Дуже важливо узгоджувати дорожню карту та бюджетне планування на той же період з чітким передбаченням необхідних ресурсів. Перш за все, держава повинна забезпечити розвиток та функціонування інфраструктур за власні ресурси. Лише в такому випадку Україна зможе претендувати на партнерство з європейськими інфраструктурами», – пояснив Домінік Собчак.

Водночас Дмитро Чеберкус нагадав, що [МОН активно комунікує з європейськими партнерами, щоб вивчити потрібний нам досвід розвитку інфраструктур та відкрити нові міжнародні можливості для українських дослідників.](#)

[Презентації з семінару](#)
([вгору](#))

Додаток 19

24.12.2019

Науковці Академії стали переможцями Всеармійського конкурсу «Кращий винахід року» за 2019 рік у номінації «Матеріально-технічне забезпечення»

16 грудня цього року відбулось нагородження переможців Всеармійського конкурсу «Кращий винахід року» за 2019 рік, що проходив на базі Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки Збройних сил України ([Національна академія наук України](#)).

Конкурс проводився з метою популяризації винахідницької діяльності серед військовослужбовців і працівників установ, організацій і підприємств Збройних сил України для виявлення перспективних розробок та привернення до них уваги вітчизняних інвесторів і підприємців.

Інститут фізики напівпровідників ім. В. Є. Лашкарьова НАН України щорічно бере активну участь у конкурсі. В цьому році науковці Інституту були нагороджені дипломами за перше, друге та третє місце у номінації «Матеріально-технічне забезпечення».

Так, **Диплом I ступеня** отримав колектив авторів Інституту фізики напівпровідників ім. В. Є. Лашкарьова НАН України та Інституту металофізики ім. Г. В. Курдюмова НАН України у складі: Сизов Ф. Ф., Цибрій З. Ф., Вуйчик М.В., Свеженцова К.В., Короташ І.В., Руденко Е.М., Полоцький Д. Ю. за патент України № 118901 від 25.03.19 «Маскувальні покриття із селективними властивостями».

Дипломом II ступеня нагороджено колектив авторів Інституту фізики напівпровідників ім. В. Є. Лашкарьова НАН України у складі: Маслов В. П., Мороженко В. О. за патент України № 117955 від 25.10.2018 «Інфрачервоний керований тест-об'єкт з вузькосмуговим спектром випромінювання».

Диплом III ступеня отримав колектив авторів Інституту фізики напівпровідників ім. В. Є. Лашкарьова НАН України у складі: Маслов В. П., Мороженко В. О., Гордієнко В. І., Качур Н. В., Федоренко А. В. за патент

України № 128129 від 10.09.2018 «Спосіб автоматичного розпізнавання «свій-чужий» наземних об'єктів на полі бою».

([вгору](#))

Додаток 20

26.12.2019

Звітна конференція з виконання цільової програми наукових досліджень НАН України

23 грудня 2019 року у Великому конференц-залі НАН України відбулася звітна конференція з виконання Цільової комплексної міждисциплінарної програми наукових досліджень НАН України з розробки наукових засад раціонального використання природно-ресурсного потенціалу та сталого розвитку за 2015-2019 роки ([Національна академія наук України](#)).

У роботі конференції взяли участь керівники та виконавці 31 проекту програми з 25 установ 6 відділень Академії. Учасників привітали координатор програми – віце-президент НАН України, директор Інституту теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН України академік Анатолій Загородній та керівник програми – заступник академіка-секретаря Відділення загальної біології НАН України, директор Державної установи «Інститут еволюційної екології НАН України» академік НАН України Володимир Радченко.

Було заслухано і обговорено доповіді за проектами, які виконувалися в рамках програми за базовим фінансуванням та за бюджетною програмою КПКВК 6541230 «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень», з трьох напрямів програми:

1. розробка наукових підходів та сучасних технологій з підвищення енергоефективності, енергозбереження та використання відновлюваних джерел енергії для досягнення енергонезалежності України;

2. наукові основи раціонального використання природно-ресурсного потенціалу та проблеми поводження з відходами;

3. наукові дослідження проблем збереження та відтворення біотичного і ландшафтного різноманіття в умовах глобальних змін навколишнього середовища.

За результатами роботи конференції було прийнято рішення в цілому схвалити результати виконання програми та визнати реалізацію програми успішною. Враховуючи актуальність, комплексність і міждисциплінарність досліджень за тематикою програми та вагомість отриманих результатів, також вирішено звернутися до керівництва Академії з пропозицією продовжити дослідження в цій галузі в рамках нової Цільової комплексної міждисциплінарної програми наукових досліджень НАН України з проблем сталого розвитку та раціонального природокористування в умовах глобальних змін навколишнього середовища на 2020-2024 роки. При цьому мається на увазі, що будуть детально проаналізовані отримані результати,

враховані всі позитивні і негативні моменти та зроблені відповідні висновки з виконання попередньої програми, що в подальшому сприятиме підвищенню якості виконання досліджень і не призведе до розпорошення виділених коштів.

([вгору](#))

Додаток 21

23.12.2019

Засідання Комісії по роботі з науковою молоддю НАН України

13 грудня 2019 року в будинку Великого конференц-залу НАН України відбулося засідання Комісії по роботі з науковою молоддю НАН України, яку очолює віце-президент НАН України, директор Інституту теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН України академік Анатолій Загородній. У роботі Комісії брали участь представники Ради молодих вчених НАН України ([Національна академія наук України](#)).

Основним питанням засідання було підбиття підсумків конкурсу на здобуття грантів НАН України дослідницьким лабораторіям/групам молодих вчених НАН України для проведення досліджень за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки.

Комісія по роботі з науковою молоддю НАН України відповідно до розпорядження Президії НАН України від 12.07.2019 № 426 «Про організацію конкурсу на здобуття грантів НАН України дослідницьким лабораторіям/групам молодих вчених НАН України для проведення досліджень за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки» провела прийняття запитів від наукових установ НАН України для проведення конкурсу проектів на здобуття зазначених грантів. Наукові установи НАН України подали до Комісії 98 Запитів:

- Секція фізико-технічних і математичних наук НАН України – 58 (дослідницька лабораторія – 23, дослідницька група – 35);
- Секція хімічних і біологічних наук НАН України – 24 (дослідницька лабораторія – 8, дослідницька група – 16);
- Секція суспільних і гуманітарних наук НАН України – 14 (дослідницька лабораторія – 1, дослідницька група – 13);
- установи при Президії НАН України – 2 (дослідницька група – 2).

Враховуючи висновки конкурсних комісій, які були створені при кожній Секції НАН України, до Комісії надійшли рекомендації секцій НАН України на підтримку для фінансування 36 проектів (дослідницьких лабораторій – 9; дослідницьких груп – 27). Загальний об'єм фінансування на 2020 рік при цьому складе 22 млн.грн. Максимальні розміри фінансування зазначених грантів: для дослідницької лабораторії - 1 млн.грн, дослідницька група - 500 тис.грн.

Комісія прийняла рішення підтримати рекомендації секцій НАН України і підготувати відповідне рішення Президії НАН України для фінансування проектів переможців конкурсу у 2020 році.

Другим питанням на розгляді Комісії було схвалення оновленого складу та керівництва Ради молодих вчених НАН України.

Радою молодих вчених НАН України було обрано нового в.о. голови Ради, його заступників та секретаря Ради. Новообраний в. о. голови Ради – в. о. завідувача відділу Міжнародного науково-навчального центру інформаційних технологій та систем НАН та МОН України Олександр Волков ознайомив членів Комісії з новим керівництвом Ради та його членами та планом роботи Ради на найближчий 2020 рік.

Комісія прийняла рішення підтримати оновлений склад Ради та затвердити його відповідною постановою на засіданні Президії НАН України.

Склад Ради молодих вчених НАН України:

– в. о. завідувача відділу Міжнародного науково-навчального центру інформаційних технологій та систем НАН та МОН України Олександр ВОЛКОВ (в. о. голови Ради);

– науковий співробітник Інституту електрозварювання ім. С. О. Патона НАН України кандидат технічних наук Сергій ШВАБ (перший заступник голови Ради);

– старший науковий співробітник Державної установи «Інститут геохімії навколишнього середовища НАН України» кандидат технічних наук Валерія КОВАЧ (заступник голови Ради);

– науковий співробітник Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України кандидат біологічних наук Марія ЗИКОВА (заступник голови Ради);

– старший науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України кандидат юридичних наук МАЛИШЕВ Олександр (заступник голови Ради);

– науковий співробітник Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України кандидат біологічних наук Тетяна БУЛИГІНА (секретар Ради);

– науковий співробітник Інституту математики НАН України кандидат фізико-математичних наук Ірина ДЕНЕГА;

– старший науковий співробітник Інституту проблем міцності ім. Г. С. Писаренка НАН України кандидат технічних наук Кирило САВЧЕНКО;

– молодший науковий співробітник Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України кандидат фізико-математичних наук Юлія БЕЗВЕРШЕНКО;

– молодший науковий співробітник Інституту геологічних наук НАН України кандидат геологічних наук Віталій ГЛОНЬ;

– старший науковий співробітник Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г. Є. Пухова НАН України кандидат технічних наук Володимир АРТЕМЧУК;

– науковий співробітник Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В. П. Кухаря НАН України кандидат хімічних наук Галина МРУГ;

– науковий співробітник Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України» кандидат економічних наук Роман ЮХИМЕЦЬ;

– науковий співробітник Інституту української мови НАН України кандидат філологічних наук Марина ТКАЧУК.

([вгору](#))

Додаток 22

26.12.2019

Українська конференція з фізики плазми та керованого термоядерного синтезу-2019

11–12 грудня 2019 року у Києві Інститутом ядерних досліджень НАН України (ІЯД) спільно з Інститутом теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України було проведено Українську конференцію з фізики плазми та керованого термоядерного синтезу-2019 ([Національна академія наук України](#)).

Ця конференція стала продовженням серії наукових заходів, започаткованих після здобуття Україною незалежності (ІЯД НАН України, 1992 р). Її метою було підбиття підсумків досліджень в Україні у галузі фізики плазми та керованого термоядерного синтезу за рік, а також обговорення планів на майбутнє. До програми конференції було включено звітні доповіді за проектами, що виконувалися в рамках цільової програми наукових досліджень НАН України «Перспективні дослідження з фізики плазми, керованого термоядерного синтезу та плазмових технологій на 2017-19 р.р.». Це дало змогу ознайомитися з підсумковими результатами досліджень за цією програмою.

Тематика представлених доповідей охоплювала широке коло актуальних питань з таких напрямків досліджень:

- термоядерні пристрої з магнітним утриманням плазми;
- загальні питання фізики плазми;
- плазмова електроніка;
- діагностика плазми;
- плазмодинаміка;
- газовий розряд;
- плазмові технології;
- фізика космічної плазми.

До програми конференції було включено 70 доповідей, в тому числі 12 запрошених доповідей, 19 усних доповідей та 39 стендових доповідей.

У роботі конференції взяли участь провідні фахівці та молоді науковці з багатьох наукових центрів України. А саме, – з Інституту газу НАН України, Інституту електронної фізики НАН України, Інституту космічних досліджень НАН України та ДКА України, Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України, Інституту прикладної фізики НАН України,

Інституту фізики НАН України, Інституту ядерних досліджень НАН України Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка, Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, Інституту фізики плазми ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут», (ХФТІ), Інституту плазмової електроніки та нових методів прискорення ХФТІ, НВК «Відновлювані джерела енергії і ресурсозберігаючі технології» ХФТІ, ТОВ «Гресем Іновейшн».

Після закінчення першого дня роботи конференції відбулося засідання Координаційної ради цільової програми НАН України «Перспективні дослідження з фізики плазми, керованого термоядерного синтезу та плазмових технологій» та засідання Ради з фізики плазми та плазмової електроніки, які провів віце-президент НАН України, голова названих рад, директор Інституту теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН України академік Анатолій Загородній.

[Ознайомитися з більш детальною інформацією стосовно проведеної конференції](#)
(вгору)

Додаток 23

24.12.2019

Вона написала майбутнє

20 грудня 2019 року на сторінках міжнародного громадсько-політичного тижневика «Дзеркало тижня» (випуск № 49, 21 грудня – 26 грудня 2019 року) під такою назвою вийшла друком стаття, присвячена засновнику української школи програмування члену-кореспонденту НАН України Катерині Ющенко ([Національна академія наук України](#)).

Катерина Логвинівна Ющенко стала відомим математиком, програмісткою, впродовж багатьох років завідувала відділом Інституту кібернетики, а її брат Володимир Логвинович Рвачов іще за часів СРСР 40-річним очолив Інститут радіоелектроніки в Харкові, став професором математичної і теоретичної фізики Харківської політехніки, академіком НАН України.

У статті розкривається біографія Катерини Ющенко, її професійне становлення та робота в Академії.

Катерина Ющенко розробляла новий вид автоматичного обчислення з власної ініціативи, – розповідає директор Інституту кібернетики академік НАН України Іван Сергієнко, її учень. – У 1950–1960-х роках розвиток комп'ютерного напрямку не завжди належно оцінювався, як і взагалі в СРСР не було позитивним ставлення до інформатики – мовляв, інформатики і кібернетики хочуть замінити людину, підмінити її інтелект. Тому свою активну наукову діяльність Катерина Логвинівна починала в особливо важких умовах – крім значно скромніших, ніж тепер, технічних

можливостей, неможливо було захистити дисертацію в комп'ютерній галузі: не було відповідної вченої ради, не вироблено необхідних стандартів міністерства – в Академії наук усе це дуже і дуже тяжко народжувалися. Та навіть надрукувати свої результати в академічних журналах Катерині Логвинівні було непросто.

Катерина Логвинівна так сформулювала свій новаторський принцип: «У програмі вказуються не власне числа, а адреси комірок пам'яті, ініціалізовані потрібними числами». А замість зміни даних можна змінювати їх місцезнаходження – що дасть той самий результат. Цей принцип дозволив на багато років випередити іноземних учених і ще 1955 року зробити істотний стрибок у застосуванні інформаційних технологій. Адресна мова стала першою в світі алгоритмічною мовою високого рівня і першим фундаментальним досягненням київської школи програмування. З 1955 року, після розробки повної специфікації, Адресну мову включають до планів науково-дослідних робіт Інституту математики.

Київські програмісти першими в світі почали завантажувати програму в будь-яку частину оперативної пам'яті, і її виконання не залежало від того місця, куди вона була завантажена. Як тепер ми робимо це щодня у смартфоні чи комп'ютерах під час запуску програм. Адресна мова, пов'язана з ім'ям Катерини Ющенко як її творця, стала прототипом інших алгоритмічних мов, що мають особливе значення в розвитку комп'ютерних технологій.

Це досягнення київських програмістів повторили в США тільки 1958 року – в мові Фортран (трансляція формул). Хоча програму, яка би транслювала математичні формули, К. Ющенко створила ще в 1954–1955 рр., коли інша винахідниця – Грейс Гоппер – була ще молодшим офіцером і долала хвилі світового океану на військових кораблях. І лише 1959 року, ставши головним технічним радником групи програмістів, вона створить для потреб американського уряду та бізнесу мову програмування Кобол (Спільну бізнесову мову).

Але ті мови не мали показників та інших засобів адресації, чим поступалися Адресній.

1961 року побачила світ перша у світі монографія з програмування «Елементи програмування» авторства К. Ющенко, Б. Гнеденка і В. Королюка, а 1963-го – перший у світі підручник «Адресне програмування» авторства К. Ющенко, який відразу ж перекладають у НДР, Угорщині, Чехословаччині, Данії, а згодом – у Франції.

З початку 1960-х К. Ющенко вперше в СРСР починає викладати курс програмування (адресного програмування) на механіко-математичному факультеті Київського держуніверситету ім. Т. Г. Шевченка.

З бурхливим розвитком кібернетики в Україні, застосуванням її в техніці, економіці, біології, охороні здоров'я виникла нагальна потреба в термінології й дефініціях. І вчені розпочинають титанічну роботу зі створення унікальної двотомної Енциклопедії кібернетики, яка 1973 року

виходить спочатку українською мовою, а 1974-го – російською. За цю величезну працю Катерину Логвинівну у складі авторського колективу 1978 року удостоєно Державної премії УРСР у галузі науки і техніки, 1984-го – Державної премії Ради Міністрів СРСР, 1985-го — премії В. Глушкова за досягнення в галузі комп'ютерної алгебри, 1991-го — другої Державної премії УРСР, а 1999 року її нагороджено орденом Княгині Ольги 3-го ступеня.

Член-кореспондент НАН України Катерина Логвинівна Ющенко за 40 років роботи в Інституті кібернетики підготувала 11 докторів і 47 кандидатів наук. Вона – авторка 23 монографій і підручників, понад 250 наукових праць, професорка Київського національного університету імені Тараса Шевченка, членкиня Міжнародної академії комп'ютерних наук і систем. На її ім'я зареєстровано 5 авторських свідоцтв, вона розробила 8 державних стандартів України. Тож Катерину Ющенко цілком заслужено називають творцем наукової школи теоретичного програмування.

[Ознайомитися із повним текстом статті \(вгору\)](#)

Додаток 24

24.12.2019

Академік НАН України Василь Чехун: «Україні потрібна державна стратегія з удосконалення онкологічної допомоги населенню»

20 грудня 2019 року на сторінках міжнародного громадсько-політичного тижневика «Дзеркало тижня» (випуск № 49, 21 грудня – 26 грудня 2019 року) під такою назвою вийшло друком інтерв'ю з директором Інституту експериментальної патології, онкології і радіобіології (ІЕПОР) ім. Р. Кавецького НАН України академіком НАН України Василем Чехуном, присвячене сучасним розробкам і можливостям, новітнім трендам у подоланні раку ([Національна академія наук України](#)).

Академік Василь Чехун розповідає про II Міжнародну конференцію «Пухлина та організм: нові аспекти старої проблеми», яка відбулася нещодавно у Києві: «Насамперед хочу зазначити, що цю міжнародну наукову конференцію було присвячено 120-річчю від дня народження Р. Кавецького та 25-й річниці членства ІЕПОР в Організації європейських інститутів раку (ОЕСІ). На мій погляд, зазначені дати досить символічні, адже напрям, започаткований Ростиславом Євгеновичем Кавецьким – досягти успіху в боротьбі з раком не просто знищенням пухлини, а через підтримку самого організму задля знищення пухлини, – набуває дедалі більшого визнання у світі. Саме Ростислав Євгенович сформулював концепцію комунікації пухлини та організму. Раніше такий підхід не сприймався як стратегічний напрям. Але минув час, і стало зрозуміло, що ми на правильному шляху. До речі, перша конференція на тему «Взаємовідносини пухлини та організму» відбулася понад десять років тому, невдовзі після розшифровки генома

людини. (...) Аналізуючи досягнення того часу, науковці зрозуміли, що для значного поступу вперед у вирішенні проблем раку бракує додаткової інформації, пов'язаної з особливостями регуляції експресії генів. Саме тому світова наукова спільнота сконцентрувала свої зусилля на цьому напрямі. Ми не стояли осторонь. Започатковані в нашому інституті дослідження з пошуку регуляторних молекул мали перспективу. Невдовзі стало зрозуміло, що є ще багато таємниць природи, яких не розгадати лише завдяки розшифровці генома. Це був початок активного дослідження мікроРНК. Наша оглядова стаття про роль мікроРНК в канцерогенезі вийшла в журналі *Experimental oncology*, фактично, паралельно з присудженням Нобелівської премії в галузі фізіології та медицини за 2006 рік американським ученим-генетикам Ендрю Файру та Крейгу Меллоу за відкриття РНК-інтерференції – явища регуляції і експресії генів у біологічних системах, що відкрило колосальні перспективи як у фундаментальній, так і в прикладній сферах. Відтоді дослідження ролі мікроРНК у взаємовідносинах між пухлиною і організмом у нашому інституті рухалися по висхідній».

Учений розповідає про «темну матерію» генома, роль мікроРНК у злоякісному процесі, отримання портрету пухлинної клітини, про мікроРНК та обнадійливі результати у практичній площині.

Наостанок учений відзначає: «Після відвідин ІЕПОР ім. Р. Кавецького НАН України Анжело Парадізо, який в одній із програм ЄС відповідає за персоніфікацію діагностики та терапії онкологічних хворих, запропонував наступного року провести на базі нашої наукової установи європейський форум. Це свідчить про актуальність напрямів досліджень нашого інституту, зокрема – дослідження ролі мікроРНК в пухлинах та їхньому мікрооточенні, які нині посідають чільне місце у вивченні біології пухлинного процесу в світовій науці».

[Ознайомитися із повним текстом інтерв'ю \(вгору\)](#)

Додаток 25

24.12.2019

15 років я досліджувала три важливі для роботи серця гени. І ось мій висновок

20 грудня 2019 року на сайті газети «Експрес» було опубліковано статтю старшого наукового співробітника Інституту молекулярної біології та генетики НАН України кандидата біологічних наук Оксани Півень, присвячену результатам її досліджень ([Національна академія наук України](#)).

Учена зазначає: «Це так просто і так складно водночас: пояснити, чим ти займаєшся як науковець і який із усього цього сенс. Проста версія звучить так – я вивчаю серце. А тепер перейдімо до трішки складнішої, що потребує дещо більше літер. Чи знаєте ви, що кожен другий громадянин України має серцево-судинні захворювання, а 67 % смертей трапляється саме через

проблеми із серцем та судинами, а загалом у світі через таку проблему щороку помирає близько 17 млн осіб? Тепер точно знаєте. Тож, зрозуміло, що наука продовжує ретельно вивчати серце, прагнучи вносити свою лепту в порятунок людських життів. І, якщо колись великим проривом було зрозуміти принципи механічної роботи серця, передачі сигналів усередині органа, то тепер ми досліджуємо глибше – на рівні клітини та ядра. Розвиток науки дає нам змогу більш прискіпливо вивчати те, як взагалі трапляється так, що з десятків клітин у ранньому ембріоні вирішують стати серцем, утворюють щось подібне на диск, який потім почне вигинатись у щось примітивне, але вже подібне на робочий орган. Скільки метаморфоз має відбутись, щоб ця пульсуюча трубка вигнулась, розділилась на шлуночки та передсердя, створила судини і запрацювала? Як наше серце пристосовується до гормональних та фізичних навантажень? Які фактори смикають за мільйони ниточок-молекул, щоби серце було тим, чим воно є – нашим мотором? Відповіді на ці запитання, що для мене очевидно, – у генах, які записують або ж кодують інформацію про білки. А ці білки виконують різні функції в клітині: якісь із них задіяні у синтезі інших білків, якісь – це сигнальні молекули, що передають так би мовити смс-ки від однієї клітини іншій: приміром, рости їй чи ділитись, якою клітиною стати або ж про те, що їй треба реагувати на підвищений тиск і так далі. А якісь білки, наче антени, сприймають такі сигнали. Інші, мов цеглинки, будують мембрани клітин та поєднують їх між собою, аби утворювали тканину – наприклад, м'яз. Усі функції кожного гена пов'язані. А навіть найдрібніша помилка (мутація) у гені може кардинально змінити гармонію системи роботи серця. Загалом нині ідентифіковано понад 100 генів, помилки в яких можуть бути причиною аритмії, серцевої недостатності, дилатаційної кардіоміопатії (і ці помилки можуть успадковуватися)».

Оксана Півень пояснює, чим же вона врешті займалась останні 15 років свого життя і що реалізувалось на 300 сторінках її докторської дисертації: «Я досліджувала функції трьох генів, які кодують білки міжклітинної адгезії – простіше кажучи, вони утворюють великий комплекс та, наче якорі, зчеплюють сусідні клітини серця. Їхня робота дуже важлива для того, щоби серце функціонувало, могло витримувати навантаження тиском та об'ємом. Функцію цих генів у серці ми вивчали з допомогою генетично модифікованих мишей. Нагадаю: в цих тварин геном змінено таким чином, щоби ми, дослідники, мали змогу вимкнути ген, що вивчаємо, тільки у клітинах серця. Ми аналізували функції генів бета-катеніну, альфа-катеніну та N-кадгерину в ембріональному розвитку серця та у функціонуванні дорослого серця. Дослідження проводили переважно у Києві в Інституті молекулярної біології і генетики НАН України. Окремі експерименти – в Інституті дослідження хвороб легень та серця спілки Макса Планка у Німеччині, університеті Пенсильванії (США), Інституті експериментальної біології ім. Ненського та Міжнародному інституті клітинної та молекулярної біології – у Варшаві. Така співпраця дала змогу провести комплексніші

дослідження та застосувати методи, які для нас через постійний брак фінансування є часто недоступними. (..) Ми вимикали досліджувані гени в серці й аналізували, як це позначиться на ембріональному розвитку і серця, й організму. Оцінювали десятки ембріонів мишей на різних термінах розвитку. Нам вдалося з'ясувати, що N-кадгерин настільки важливий для формування та розвитку серця в ембріональному періоді, що його відсутність призводить до загибелі ембріона (він гине приблизно на 12 добу ембріонального розвитку, який триває 19-20 діб). Окрім цього, ми показали, що нокаут гена бета-катеніну, хоч і не спричиняє порушень формування серця чи ембріону, проте спричиняє смертність мишенят одразу після народження. Нам вдалося значно доповнити знання про функцію цього гена у серці. На старті досліджень було відомо, що бета-катенін є одним із компонентів структури клітини та регулює, зокрема, процеси її поділу, росту, синтезу білка та ДНК. Ми ж у своїй роботі довели, що він просто необхідний для того, аби серце могло пристосуватися до дії гіпертрофічних чинників – підвищеного тиску чи тривалої фізичної роботи. Щоби показати це, ми тренували мишей: тварини впродовж місяця щодня плавали, а ми спостерігали за змінами, які відбуваються, вплив тиску вивчали із застосуванням мініосмотичних насосів – їх вживлювали мишам під шкіру, ці насоси розроблені так, що підтримують постійну концентрацію речовини, яка підвищує тиск у крові тварини, відтак це призводить до гіпертрофії. Понад те: ми також показали, що бета-катенін є одним із важливих регуляторів метаболізму в серці, що є вкрай важливим для функціонування цього органа взагалі. Багато нового нам вдалось показати і при вивченні гену альфа-катеніну. Наприклад, те, що його нокаут скорочує життя тварин майже вдвічі й спричиняє розвиток серцевої недостатності. І що продукт цього гену має важливі регуляторні функції, а порушення його роботи спричиняє порушення розмірів серця (орган збільшується в півтора рази), кардіоміоцитів, викликає накопичення ліпідів (жирів) у серці та порушення енергетичного балансу.

Наостанок учена пояснює, що дають ці дослідження: «Наші результати – це експериментальні дані і ми можемо лише пропонувати лікарям звернути увагу на ці гени та їхні продукти. Скажімо, зважаючи на наше дослідження, наприклад, бета-катенін може бути потенційною мішенню при лікуванні гіпертрофії серця чи при порушеннях метаболічного балансу. У подальшому цікаво було би пересвідчитися, чи є мутації гену альфа-катеніну в хворих на серцеву недостатність: може виявитись, що цей ген буде додано до списку спадкових причин розвитку хвороб серця і ці знання допоможуть лікарям ставити більш точні діагнози. Але це – вже наступна історія, яка залежить від подальшої важкої праці науковців і лікарів. Сподіваюсь, мої дослідження стануть в нагоді людству і принесуть користь».

[Ознайомитися із повним текстом статті](#)
([вгору](#))

23.12.2019**Науковці з України та Польщі спільно працюватимуть над 15-ма науковими проектами у 2020-2021 роках**

Українські та польські науковці разом працюватимуть над 15-ма двосторонніми науковими проектами в 2020-2021 роках. Їхній перелік був затверджений під час засідання Спільної комісії з питань співробітництва в сфері науки і технологій 23 грудня 2019 року у Варшаві ([Урядовий портал](#)).

Проекти стосуватимуться нових технологій та матеріалів, екології, енергоефективності, наук про життя, покращення обороноздатності тощо.

«Наша наукова співпраця з Польщею почалася ще 1993 року, однак з 2010-го виникла тривала перерва, і відновити спільну роботу вдалося тільки 2017-го. Тоді було оголошено двосторонній конкурс, який викликав досить високий інтерес серед науковців обох країн: вони подали понад 200 пропозицій. У підсумку було відібрано 15 проектів, які впроваджувалися у 2018-2019 роках. Хочу відзначити, що за кількістю проектів – це перший показник серед тих країн, де ми мали двосторонню співпрацю цього року. Зараз ми також відібрали 15 польсько-українських проектів на 2020-2021 роки. Їх обирали з 172 пропозицій, які попередньо пройшли експертизу в Україні та Польщі», – розповів очільник Комісії від України, перший заступник Міністра освіти і науки Юрій Полюхович.

Загалом 2019 року українські вчені виконували 119 двосторонніх проектів з іноземними колегами. Це майже на чверть більше, ніж торік. Йдеться про проекти, в яких українська сторона фінансується за кошти держбюджету.

Активна співпраця тривала з 12 країнами: більша половина – це члени ЄС, а також Індія, Китай, США, Білорусь, Корея. 2020-го після майже 20-річної перерви почнеться виконання спільних проектів з Ізраїлем.

З української сторони 2019 року проекти виконували 59 закладів – переважно це виші та наукові установи. У ТОП-3 за кількістю проектів увійшли КНУ ім. Т. Шевченка – 10 (7 країн-партнерів), НУ «Львівська політехніка» – 10 (7 країн-партнерів) та Інститут фізики напівпровідників ім. В. Є. Лашкарьова НАН – 7 (6 країн-партнерів). Понад 40 % установ задіяні щонайменше до 2 проектів.

Географія виконання досліджень – 18 населених пунктів по всій Україні. Найбільше проектів сконцентровано в Києві, Львові та Харкові.

Довідково. У сфері науково-технічного співробітництва між Україною та 57 іноземними країнами діє 82 чинні двосторонні угоди. В межах цих угод співпраця відбувається шляхом проведення спільних засідань двосторонніх комісій/комітетів, різноманітних заходів, конкурсів спільних науково-дослідних проектів, впровадження цих проектів.

([вгору](#))

23.12.2019

Стартував конкурс українсько-американських науково-дослідних проєктів з альтернативної енергетики – прийом заявок до 28 лютого 2020-го

23 грудня 2019 р. почався конкурс спільних українсько-американських науково-дослідних проєктів з фундаментальних або прикладних досліджень в галузі альтернативної енергетики. Пріоритетні напрями – фотовольтаїка та біопаливо ([Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України](#)).

Проєкти виконуватимуться у 2020-2021 роках.

Конкурс оголосили Міністерство освіти і науки України і Фонд цивільних досліджень та розвитку США (CRDF Global) за програмою «Спільні наукові проєкти» для українських і американських вчених.

Проєктні пропозиції приймаються до 28 лютого 2020 року (включно).

Для участі у конкурсі потрібно:

1. Подати проєкт до CRDF Global через електронну систему подачі проєктів за [посиланням](#).
2. Подати проєкт до МОН:
 - в паперовому вигляді (усі матеріали зібрані в одну папку);
 - заявку на електронному носії;
 - заповнити форму з короткою інформацією про пропозицію: <https://forms.gle/snBPsJbiuSnbR44D6>

Розглядатися будуть лише ті документи, які відправлені не пізніше останнього дня конкурсу (за датою на поштовому штампелі) на адресу МОН (Україна, 01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 16), а також зареєстровані в канцелярії:

- у разі надсилання поштою – кімната 310 (канцелярія; штамп на конверті поштового відправлення повинен датуватися не пізніше 28 лютого 2020 року);
- у разі особистої передачі – документи необхідно залишити у скриньці для листувань, яка розташована у холі МОН (м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 16).

Українським науковцям необхідно подати такі документи для участі у конкурсі:

- супровідний лист на бланку установи-заявника на ім'я першого заступника Міністра освіти і науки, Полюховича Ю. Ю., із обов'язковим зазначенням назви спільного проєкту в межах конкурсу;
- заповнена [форма заявки](#) на участь у конкурсі українською та англійською мовами із оригіналами підписів та печаток (у паперовому вигляді (2 прим.) та на електронному носії);

- лист від організації-співвиконавця спільного проєкту на бланку установи-заявника;
- акт експертизи на відкриту публікацію результатів досліджень по темі проєкту – 1 прим.;
- анотація проєкту українською мовою з підписом керівника проєкту – 1 прим.

Контактна інформація

Міністерство освіти і науки України

Савіна Олена Василівна

+38 (044) 287 82 35

a_savina@mon.gov.ua

CRDF Global

Головний офіс «CRDF Global»:

Крістоффер Едісон

+1-703-600-3469

caddison@crdfglobal.org

Представництво «CRDF Global» в Україні:

Тараненко Любов Євгенівна

+380 067 536 09 08

ltaranenko@crdfglobal.org

(вгору)

Додаток 28

27.12.2019

Присудження премії Національної академії наук України і Польської академії наук 2019 року

Згідно з Угодою про премії Національної академії наук (НАН) України і Польської академії наук (ПАН) за важливі наукові результати, отримані в ході спільних досліджень ученими України та Польщі, та на підставі подання Українсько-Польської комісії зі спільної премії НАН України та ПАН Президентом НАН України академіком НАН України Борисом Патоном та Президентом ПАН професором Єжи Душинським присуджено премію Національної академії наук України і Польської академії наук 2019 року у тому числі двом ученим Академії [\(Національна академія наук України\)](#).

Премію присуджено:

– головному науковому співробітнику Фізико-технічного інституту низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України члену-кореспонденту НАН України **Михайлу Стржемечному;**

– провідному науковому співробітнику Фізико-технічного інституту низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України доктору фізико-математичних наук **Олександрю Кривчікову;**

– директору Інституту низьких температур і структурних досліджень ім. В. Тшебятівського ПАНпрофесору **Анджею Єжовськи;**

– науковому співробітнику Інституту низьких температур і структурних досліджень ім. В. Тшебятковського ПАН кандидату наук **Дарії Шевчик**

за одержані видатні результати в ході спільного виконання циклу досліджень «**Нові механізми теплопровідності непровідних твердих речовин**».

[Ознайомитись з результатами досліджень \(вгору\)](#)

Додаток 29

24.12.2019

У КПІ розробляють наносупутник для космічних досліджень CubeSat-2U

Розпочато розробку першого в Україні уніфікованого наносупутника з науковим обладнанням для досліджень космосу ([Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»](#)).

Проект реалізується Радіоастрономічним інститутом НАН України, Інститутом сцинтиляційних матеріалів НАН України та Київським політехнічним інститутом ім. Ігоря Сікорського. Вже підписано протокол про наміри. Планується розробити загальну концепцію та виготовити лабораторний прототип наносупутника у форматі CubeSat з корисним навантаженням у вигляді мініатюрного реєстратора-аналізатора електронів і протонів MiPA_ер з можливістю приєднання додаткових корисних навантажень іншого цільового призначення.

Прилад здійснюватиме безперервний моніторинг іонізуючого випромінення в нижніх шарах магнітосфери Землі, досліджуватиме динаміку радіаційних поясів Землі як складової космічної погоди, реєструватиме нестационарні потоки високоенергетичних електронів і протонів на іоносферних та низькоорбітальних супутникових висотах.

«Найважливіший у наших розробках навіть не супутник, як платформа, а науковий експеримент. Саме для нього ми розробляємо наукову „начинку“. Ідеться про дослідження радіаційних поясів землі, космічної погоди. На супутнику встановлять обладнання, що надаватиме нам для досліджень характеристики радіаційних поясів. Є гіпотеза, що за цими даними можна досліджувати сплески, які впливають на апаратуру на Землі, або, до прикладу, прогнозувати землетруси», – пояснив декан РТФ Руслан Антипенко. До розробок долучатимуть аспірантів і студентів.

Якщо раніше космічні дослідження проводили масивними приладами вагою у десятки кілограмів, то тепер вони мають бути зовсім мініатюрними, бо монтуватимуться на наносупутнику. Важливо й те, що обладнання, розроблене в КПІ, можна встановлювати як на власну платформу, так і на інший супутник.

Уніфікований наносупутник зможе доповнювати чи змінювати склад корисного навантаження для наукових або прикладних досліджень і спостережень з огляду на потреби різних галузей в Україні чи за кордоном.

Довідково. Наносупутник матиме уніфіковану конструкцію формату CubeSat 2U. Вона містить корисне наукове навантаження МіРА_ер, службові системи живлення, орієнтації, бортовий комп'ютер, систему зв'язку. Прилад МіРА_ер – це мініатюрний реєстратор-аналізатор електронів і протонів високих енергій магнітосферного, міжпланетного та сонячного походження. Він складається з детекторної головки з чутливими сенсорами елементарних заряджених частинок, модулів аналогового та цифрового оброблення сигналів. Сенсори частинок розроблено вітчизняним Інститутом скінтіляційних матеріалів НАНУ.

Радіоастрономічний інститут Національної академії наук України та радіотехнічний факультет КПІ ім. Ігоря Сікорського вже розробляють концепцію та відпрацьовують модулі прототипу компактного приладу з реєстрації високоенергетичних заряджених частинок у космосі для наносупутників у форматі CubeSat.

([вгору](#))

Додаток 30

24.12.2019

Академік Елла Лібанова взяла участь у парламентських слуханнях «Проблеми формування прожиткового мінімуму в Україні»

18 грудня 2019 року у Верховній Раді України відбулися парламентські слухання з теми: «Проблеми формування прожиткового мінімуму в Україні», ініційовані Комітетом Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів. Участь у заході взяли народні депутати України, представники Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, міністерств та інших державних органів, організацій роботодавців, громадських організацій. На слуханнях виступила також академік-секретар Відділення економіки НАН України, директор Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України академік Елла Лібанова ([Національна академія наук України](#)).

«Потрібно виходити з того, що практика існування в Україні кількох прожиткових мінімумів апіорі неприйнятна, – наголосила вона, розпочинаючи свій виступ, і висловилася щодо пропозицій зі вдосконалення методики обчислення прожиткового мінімуму: – Прожитковий мінімум розробляється передовсім для того, щоб на його базі формувати всю систему соціального захисту населення, щоб визначати потребу в соціальній допомозі і т. д. Відповідно, ця система, по-перше, має охоплювати всіх нужденних. По-друге, вона має бути такою, щоб забезпечити мінімально прийнятний рівень життя кожній особі, тобто врахувати всі базові потреби. По-третє, – і це дуже важливо, – мотивувати працездатних осіб самостійно заробляти на життя

собі та своїм утриманням. По-четверте, потрібно створити таку методику, котра дасть змогу доволі швидко реагувати на зміни у структурі споживання, а отже, на зміни у потребах населення. Погодьтеся, років 10 тому ніхто й гадки не мав про таку потребу, як мобільний телефон, а сьогодні життя без нього неможливе, тим більше, що стаціонарні телефони вже переважно не працюють. Таким чином, потрібне ефективне адміністрування прожиткового мінімуму та системи, яка на ньому базується. Відповідно, більш вдалим видається використання для обчислення прожиткового мінімуму так званого структурно-нормативного підходу, за яким харчовий кошик формується виключно лікарями (причому диференційовано для різних вікових груп), після чого визначається питома вага продовольчої складової – зазвичай вона становить близько 50-60 % для всіх груп».

За словами академіка Елли Лібанової, Україна, врешті-решт, повинна перейти до розрахунку прожиткового мінімуму для кожної родини: «Соціальна допомога спирається на родинні принципи і не надається окремій особі. Отже, є пропозиції встановити різну питому вагу харчової складової у прожитковому мінімумі таким чином. Для першої групи (діти віком до 6-ти років) вона має становити 60 %. Для другої групи (діти від 6-ти до 19-ти років; важливо мати на увазі, що реальний працездатний вік в Україні настає у 20 років) питому вагу харчової складової слід встановити на рівні 40 %, тобто більше коштів передбачити на непродовольчі товари та послуги. Третя група – люди від 20-ти до 64-х років (це реальний вік участі на ринку праці), для неї питома вага харчової складової має становити 60 %. По-перше, це вмотивує працездатних людей працювати. А, по-друге, таким є міжнародний критерій. До четвертої групи віднесено осіб віком до 75 років, для них встановлено питому вагу харчової складової на рівні 40 %. Нарешті, остання, п'ята, група – люди, старші за 75 років, для яких питома вага харчової складової не має перевищувати 30 %, оскільки значну частину коштів ця група витрачає на ліки, а ліки в Україні, як відомо, надзвичайно дорогі.

Крім того, на мою думку, до прожиткових мінімумів для кожної особи, які обчислюються відповідно до вікової групи, кожній родині потрібно додати 20 % середньої харчової складової – це дасть змогу забезпечити постійні витрати, що не залежать від того, з якої кількості людей ця родина складається – однієї чи, наприклад, вісімнадцяти».

На завершення виступу вчена зауважила: «Якщо ми переходимо до розрахунку родинного прожиткового мінімуму, то маємо принаймні почати думати над оподаткуванням доходів родини, а не окремої особи».

Більше інформації про слухання:

<https://portal.rada.gov.ua/news/Novyny/186358.html>

[ПЕРЕГЛЯНУТИ ПРЕЗЕНТАЦІЮ](#)

([вгору](#))

Попик В., доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України

Про кризову ситуацію з реформуванням системи вітчизняної фахової наукової періодики та майбутнє журналів соціогуманітарного профілю. Аналітична записка

Схвалено Вченою радою Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (протокол № 9 від 17.12.2019).

Останнім часом серед гострих проблем, пов'язаних з реформуванням наукової сфери, на одне з перших місць висунулася загроза тотального руйнування системи вітчизняної фахової наукової періодики, без якої повноцінний розвиток наукових досліджень, функціонування наукових установ, напрямів, шкіл і колективів, неминуче приречені на згортання ([Центр дослідження соціальних комунікацій](#)).

У справі подальшого розвитку мережі вітчизняної фахової періодики, на думку широкого наукового загалу, фатальну роль може відіграти реалізація недостатньо продуманих вимог наказу МОН України від 15.01.2018 № 32 «Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України», що набув чинності 13.03.2018 (адреса публікації в Інтернеті: <https://cutt.ly/frz8ckn>).

Цей документ розподілив офіційно визнані нині фахові наукові журнали й продовжувані збірники за запровадженими ним категоріями «А», «Б» та «В», визначивши їх наукову значимість за суто формальною ознакою – на підставі стану індексування у провідних світових комерційних наукометричних базах даних Web of Science Core Collection та Scopus. При цьому було проголошено, що право на подальше існування у статусі фахових після березня 2020 р. матимуть лише видання категорій «А» і «Б».

До категорії «А» належать видання, які індексуються у зазначених базах. Таких на кінець жовтня 2019 р. в Україні налічувалося **122**.

До категорії «Б» віднесено ті видання, члени редакційних колегій яких опублікували впродовж останніх років певну кількість статей у індексованих згаданими базами журналах. Останнім вимогам, обставленим до того ж і іншими додатковими обмеженнями, відчутно завищеними стосовно реального сучасного стану вітчизняної наукової періодики, відповідало на кінець жовтня **186** видань.

Відповідно до п. 11 згаданого Порядку формування Переліку наукових фахових видань України, усі інші наукові журнали та збірники, віднесені нині до тимчасової категорії «В», які до березня 2020 р. не отримають права на присвоєння їм категорії «А» чи категорії «Б», мають бути виключені з Переліку фахових наукових видань «**без права поновлення**» (!), отже, за задумом авторів наказу – **назавжди**. Тобто, чинний наказ не визнає навіть самої можливості наступного поновлення статусу видань, що саме по собі не може не викликати запитань правового характеру.

Йдеться при цьому не про якісь поодинокі випадки, не про вилучення з числа фахових таких журналів і збірників, які за своїм рівнем дійсно не заслуговують на високий науковий статус, а про основну масу видань – приблизно **1800** (за даними на кінець жовтня 2019 р.), тобто – **понад 80 %** усіх нині існуючих вітчизняних наукових журналів і продовжуваних збірників. Наведені тут цифри можуть бути не зовсім точними, але вони загалом правильно відображають ситуацію.

Ясно, що впродовж наступних трьох місяців, які залишилися до визначеного наказом МОН терміну, абсолютна більшість цих видань не зможуть перейти до категорій «А» і «Б». І жодними адміністративними заходами досягти цього немає можливості. Власне, для усіх, хто обізнаний з проблемами видання вітчизняної і світової наукової періодики, це було зрозумілим ще у січні 2018 року.

Отже йдеться про перспективу масового переведення наукових фахових видань у статус «не-фахових», тобто не-наукових, якихось «підозрілих» (є таке визначення у світовій практиці), або «мурзилки», як подібні називають у вітчизняному науковому середовищі. Це – про журнали і збірники, які раніше одержали статус фахових за рішеннями того ж МОН України, мають відповідні його попереднім вимогам склади редколегій з авторитетних вітчизняних і зарубіжних вчених, значною мірою вже досягли відповідності існуючим у міжнародному науковому співтоваристві правилам редакційної політики та оформлення наукових публікацій і веб-сайтів, індексуються у багатьох світових наукометричних базах, мають авторитет серед фахівців.

У чому полягає хибність і нереалістичність вимог, висунутих згаданим наказом МОН України?

Насамперед, у абсолютно необґрунтованій фетишизації досягнення масового індексування вітчизняних журналів та продовжуваних наукових збірників у міжнародних комерційних наукометричних базах даних Web of Science та Scopus, що нібито є абсолютним і чи не єдиним свідченням їх належного фахового рівня, а також у вимогах щодо обов'язкового друкування членами їх редакційних колегій власних статей у індексованих цими базами виданнях (що є умовою зарахування журналів і збірників до категорій «А» та «Б»).

Насправді ці прожекти далеко не відповідають реаліям сучасного світового наукового поступу, а їх втілення у життя не принесе бажаних результатів, навіть навпаки...

Авторитетні представники світового наукового співтовариства впродовж останніх років неодноразово висловлювалися проти абсолютизації авторитету Web of Science та Scopus, енергійно насаджуваного самими ж упорядниками цих наукометричних баз виходячи з їх власних комерційних інтересів. Значною мірою весь ажітаж навколо цих «велетнів» науково-інформаційного ринку обумовлений їх гострою конкурентною боротьбою як між собою, так і проти утвердження новітніх тенденцій і нових центрів тяжіння у справі інтеграції світового науково-інформаційного простору, що

може покласти край тимчасово здобутому ними монопольному становищу. Тому-то у наукових спільнотах і в Європі, і у Сполучених Штатах Америки давно вже зростає невдоволення через диктат цих комерційних гігантів, які своєю діяльністю багато в чому деформують науково-інформаційний процес, особливо в плані підміни експертних, тобто сутнісних, якісних оцінок результатів наукового пошуку використанням брендів журналів та суто «нумерологічних» бібліометричних методів.

Розроблена ще у 2012 р. Американським товариством клітинної біології (American Society for Cell Biology) Сан-Франциска декларація (DORA, San Francisco Declaration on Research Assessment), що здобула рішучу підтримку Американської асоціації розвитку науки (American Association for the Advancement of Science), а також багатьох відомих вчених, видавців, наукових організацій з усіх провідних країн світу, проголосила, що **потрібно оцінювати наукове дослідження за його достоїнствами, а не на основі журналу, в якому воно опубліковане [1]**. Показовим є те, що вже станом на травень 2013 р. до Декларації приєдналося **більше 6 тисяч** індивідуальних вчених з усіх дисциплін, а число наукових організацій світу, які підписали Декларацію, сягнуло **більше 230**.

Лейденський маніфест «Bibliometrics: The Leiden Manifesto for research metrics», прийнятий XIX Міжнародною конференцією Context Counts: Pathways to Master Little Big and Date у вересні 2014 р. і опублікований у журналі Nature у квітні 2015 р., який є синтезою ґрунтовних напрацювань у сфері методології оцінювання результативності науки [2], наголосив, що **бібліометрія є інструментом підтримки досліджень, а не вирішення адміністративних завдань**.

У опублікованій в 2017 р. спільній заяві трьох найавторитетніших академічних організацій світу – Французького Інституту (Institut de France – Académie des sciences), Леопольдіни – Національної академії наук Німеччини (Leopoldina – Nationale Akademie der Wissenschaften) та британського Королівського Товариства (The Royal Society) прямо зазначено, що **представлення публікацій у Scopus та WoS не є ознакою високого рівня наукових досліджень**.

Зазначені питання активно дискутувалися й українськими вченими, проте їх голос зовсім не був почутий. Зокрема, ще напередодні запровадження МОН України наказу від 15.01.2018 № 32, у грудні 2017 р., автор цих рядків, виступаючи на засіданні Президії НАН України наполягав, що завдання входження до світових наукометричних баз, таких як Scopus і Web of Science, якомога більшої кількості академічних журналів, необхідно не абсолютизувати, а підпорядковувати загальній стратегії забезпечення подальшого розвитку вітчизняної науки, як головному завданню. Тому не слід робити акцент і на «оптимізації» мережі фахових періодичних видань. Не це є головним шляхом вирішення проблеми, а реалізація продуманих системних всеохоплюючих заходів щодо перебудови роботи редколегій, редакцій, запровадження якісного видавничого менеджменту в установах-

видавцях і повномасштабного переходу на стандарти, які вже давно утвердилися у світі, незалежно від того, чи може сьогодні те чи інше видання увійти до Scopus і Web of Science (Див.: Вісник НАН України. 2018. № 2. С. 32).

Останнім часом питання реформування наукової періодики, а також оцінювання результатів роботи науковців за формальними ознаками наявності чи відсутності публікацій у виданнях, які індексуються у Web of Science та Scopus, все більше стають предметом обговорень у вітчизняній публіцистиці. При цьому з'являються аналітичні публікації, у яких звернуто увагу на глибокі деформації науково-інформаційного та дослідницького простору під впливом застосування комерціалізованих наукометричних інструментів для адміністрування науки та їх прогнозовані негативні наслідки для наукової сфери в цілому [3].

У всьому цивілізованому світі успіх реформування, а особливо у такій складній для управління сфері, як наукова, котра вимагає вкрай обережних і виважених кроків, пов'язується з відкриттям принципово нового простору можливостей, впровадженням ефективних форм і методів (у тому числі – організаційних, моральних і матеріальних) стимулювання творчої активності талановитих і здібних людей, а не зі створенням перед ними «на порожньому місці» непереборних проблем. «Шокова терапія», як відомо з не такого вже далекого минулого, ні до чого хорошого призвести не здатна.

Сам по собі напрям руху – вихід на більш тісну інтеграцію вітчизняних фахових наукових видань до європейського і світового науково-інформаційного простору – обрано правильно. Хоча не він, а досягнення максимальної відповідності здійснюваних досліджень і публікацій глобальним завданням, які стоять нині перед українською наукою, є визначальним. Втім, це проблема набагато більш серйозна й багатоаспектна, ніж просто вдосконалення журнально-видавничої справи і вона потребує окремої розмови...

Усім зрозуміло, що результати досліджень українських вчених конче необхідно зробити значно більш **видимими** для світового наукового співтовариства, що є неодмінною умовою розвитку тісної співпраці, кооперації у здійсненні вагомих наукових проєктів. І з ідеєю пріоритетної підтримки тих категорій наукових журналів і збірників, які вже досягли в цьому плані успіхів, наданням їм певних преференцій, важко не погодитися. Так само, як і з тим, що зусиллями колективів вчених, обов'язково за належної (і чималої!) фінансової й організаційної підтримки, про що не слід забувати, певна додаткова кількість видань може і повинна вже найближчими роками увійти до провідних світових наукометричних баз.

Однак постає питання, які з цих баз дійсно є визначальними для розкриття світові здобутків української науки? Інакше кажучи – де саме, у яких наукометричних базах, наші зарубіжні партнери прагнутимуть знайти необхідну їм інформацію?

Якщо йдеться про провідні напрями фундаментальних досліджень у точних і природничих науках, видання, які розкривають найбільш вагомі результати, здобуті у галузях фізики, математики, інформатики, біології, хімії, медицини, де сучасна наука найбільш інтернаціоналізована і де до досягнень українських вчених є значний інтерес у світі, то у нинішніх реаліях, безумовно, у Web of Science та Scopus. Провідні журнали саме з цих наукових напрямів, насамперед академічні, нині й складають більшість з представлених Україною у Web of Science та Scopus. Їх досягнення є визнаними світовим науковим співтовариством, позиції – міцними. Можливо саме тому представники знаних у світі вітчизняних наукових установ фізико-математичного, технічного та природничого профілю, не так гостро реагують на ситуацію.

Проте, вченим-соціогуманітаріям вона видається зовсім по-іншому, а тому заслуговує на серйозний розгляд не «загалом», а з урахуванням їхньої думки і об'єктивних реалій, пов'язаних зі значною специфікою соціальних і гуманітарних наук, їх місцем, призначенням і завданнями у розбудові України XXI століття.

У попередні десятиліття українська соціогуманітаристика порівняно з іншими галузями науки з багатьох причин була зовсім недостатньо представлена у світовій науковій періодиці. Публікації українських вчених за кордоном і нині виходять друком переважно у збірниках праць міжнародних наукових форумів, або у зарубіжних журналах, які ні у Web of Science, ні у Scopus не індексуються. І зовсім не тому, що їх рівень є «недостатнім», а тому, що загалом, соціогуманітарні дослідження відображені у Web of Science та Scopus дуже і дуже мало й вибірково, лише окремими проблемно-тематичними сегментами, по два-три видання по більшості країн. Певні винятки є лише стосовно галузей соціогуманітарних наук, традиційно найбільш «інтернаціоналізованих», наприклад – економіки, права, археології, психології, педагогіки. Нині у згаданих базах всього 17 видань соціогуманітарного профілю з загальної кількості 122 українських журналів. Такі важливі для української науки напрями, як історія, філософія, політологія, соціологія, культурологія, мовознавство, літературознавство, етнологія й чимало інших, майже повністю відсутні.

Між тим розбудова в Україні за роки незалежності широкої мережі фахових видань соціогуманітарного профілю є величезним досягненням вітчизняної науки й гуманітарної культури. Завдяки існуванню такого комунікативного середовища наша соціогуманітаристика змогла здійснитися на європейський і світовий рівень, чимало зробити задля утвердження інтелектуальної самостійності України як суверенної європейської держави, піднесення освіти, науки, консолідації українського суспільства.

Зазначені журнали і продовжувані збірники активно читаються у мережі Інтернет, оскільки практично всі вони є у відкритому доступі на порталі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, а також і на веб-сайтах окремих видань. При цьому, зазначимо, рівень їх використання, тобто

впровадження в життя здобутих наукових результатів принципово не можна зводити до цитування. У гуманітаристиці щодо цього діють принципово інші, ніж у точних та природничих науках закономірності. Значення публікацій вимірюється не кількістю цитувань, а якісними показниками їх впливу на науковий і суспільний розвиток. Тому що опубліковані праці збагачують загальний методологічний рівень науки, підносять інтелектуальний і духовний рівень суспільства в цілому.

Однак, за самих сприятливих обставин у переважній більшості солідних вітчизняних видань з соціальних і гуманітарних наук, принаймні найближчим часом, до кардинальних змін у політиці самих упорядників Web of Science та Scopus, немає можливості потрапити в число індексованих ними – у тих баз зовсім інший науковий профіль, інші завдання. Вони зосереджені передусім на представленні новітніх досягнень у точних, технічних, інженерних і природничих науках, зокрема, біології, медицині. Те саме стосується й публікації статей членів редакційних колегій у зазначених виданнях. І Україна тут зовсім не виняток. Наші колеги-соціогуманітарії за кордоном перебувають у такій самій ситуації, і це стосується не лише посткомуністичних країн.

Представники точних і природничих наук нерідко наголошують, що «немає науки національної, наука – інтернаціональна». На жаль, це глибока помилка, обумовлена не лише специфікою профілів їх дослідницької діяльності, але й відчутно недостатнім рівнем гуманітарної культури сучасного суспільства. На відміну від *загального*, вчені-соціогуманітарії досліджують *відмінне*: національні, регіональні, соціокультурні проблеми, крізь призму яких навіть *глобальне* бачиться з різних країн і континентів по-різному.

Значною мірою, саме через ці обставини проблематика, яка не належить до глобальної у сучасному цивілізаційному розвитку, до цього часу залишається у Web of Science та Scopus на маргіналіях. Так, зокрема, і українознавчі видання розглядаються, принаймні поки що, упорядниками зазначених баз як такі, що обмежені розглядом специфічних суто національних або регіональних проблемі, а тому і не становлять, з їхнього погляду, загальносвітового інтересу. Абсолютно подібною є загальна ситуація й по інших країнах (зрозуміло, крім кількох країн – світових лідерів), зокрема, практично по усьому колишньому «соціалістичному табору». Подолати її, за великим рахунком, Україні у майбутньому можливо буде лише на тлі відчутно позитивної динаміки економічного і соціального розвитку, успішного утвердження як сильної регіональної держави. Такими є сучасні світові реалії.

Отже, сама логіка визначає необхідність зосередити зусилля перш за все на входженні українських фахових наукових журналів і збірників соціогуманітарного профілю до наукометричних баз, які мають або значні сегменти соціогуманітарної проблематики, або загальноєвропейське чи регіональне значення. Це реально відкриє картину здобутків української

науки зарубіжній фаховій аудиторії. На жаль, ці завдання і можливості автори наказу МОН України 15.01.2018 № 32 під впливом своїх глобальних устремлінь не зрозуміли і прогледіли.

Між тим, у світі існує чимало наукометричних баз, які з зацікавленням індексують видання соціогуманітарного профілю, зокрема і українські, забезпечуючи цим досить активні інформаційні запити дослідників. Чимало вітчизняних журналів і збірників використовують такі можливості для розширення видимості своїх публікацій у світі. Для прикладу, збірник «Українська біографістика = Biographistica Ukrainica», який видається Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського і є фаховим з історичних наук та соціальних комунікацій, представлений у цілій низці авторитетних у сфері соціогуманітарних наук зарубіжних наукометричних баз, зокрема, ERIH PLUS (The European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences); Index Copernicus; BASE (Bielefeld Academic Search Engine); 12OR (International Institute of Organized Research); DOAJ (Directory of Open Access Journals, Google Scholar; WorldCat; Research Bible; OpenAIRE (OpenAIRE and the European Open Science Cloud); Scientific Indexing Services; CiteFactor (Directory Indexing of International Research Journals).

Зрозуміло, не усі перелічені вище бази рівні за своїм значенням. Якщо до одних можна потрапити порівняно легко, майже «автоматично», то наприклад, бути включеним до ERIH PLUS через високі критерії відбору досить непросто. Однак, у сукупності усі подібні бази створюють потужне середовище наукової комунікації, збільшують видимість публікацій українських вчених для світового дослідницького співтовариства. І що важливо, саме з цих баз, коли видання індексується вже у чотирьох-п'яти з них, Web of Science та Scopus відбирають претендентів на включення до своїх інформаційних ресурсів.

На жаль, МОН до цього часу не висловив свого ставлення до зазначених та інших авторитетних баз, у яких представлені надбання вітчизняних соціогуманітаріїв і не враховує їх на офіційному рівні.

Входження вітчизняної наукової періодики, а надто – соціогуманітарної до Web of Science та Scopus потребуватиме ще дуже значних зусиль як безпосередньо на рівні наукового співтовариства, академічних інститутів та університетів, так і на рівні державних інституцій, оскільки, ще раз наголосимо, предметом порозуміння мають стати зміни у самому ставленні міжнародних інформаційних корпорацій до репрезентації української науки. У цьому плані, на першому етапі повинно йтися про створення наукометричних баз, які б могли одержати статус українського сегмента Web of Science або Scopus. Але цього можна досягти тільки продемонструвавши світові, що українська наука не ледь животіє, а знаходиться на злеті.

У той же час, цілком обґрунтованими є очікування науковців щодо розбудови в Україні **національної системи наукового індексування**, яка в реаліях може бути створена шляхом поєднання зусиль наукометричної системи, розгорнутої Національною бібліотекою України імені

В. І. Вернадського (НБУВ) на базі її бібліометричних напрацювань і репозитарію «Наукова періодика України» та Державної науково-технічної бібліотеки України (ДНТБ), якою у 2019 р. розпочато розбудову відкритого українського індексу цитування – Open Ukrainian Citation Index (OUCI). Зазначені комплексні рішення могли б чималою мірою посприяти зростанню видимості наукових публікацій, залученню широкого співтовариства кваліфікованих вчених з різних напрямів науки до експертизи рівня українських наукових видань, що дозволить в майбутньому уникнути у цій важливій справі застосування формальних адміністративних рішень.

Повертаючись до неодноразово згаданого наказу МОН від 15.01.2018 № 32, слід наголосити, що при розподілі журналів (усіх наукових профілів) за категоріями і визначенні їх подальшої долі його авторами зовсім не було враховано, що виконання накреслених у ньому умов потребуватиме для переважної частини видань щонайменше кількох років наполегливої роботи. Хоча б тому, що справа опублікування не менш як трьох праць у провідних світових виданнях, що індексуються у Web of Science або Scopus, наявність яких вимагається від членів редакційних колегій фахових українських журналів та збірників, може на практиці мати дворічний і довший цикл просування – починаючи від подання статті, її закритого рецензування і до публікації.

І зовсім не є фактом, що провідні зарубіжні видання готові скоригувати свої редакційно-видавничі плани і «йдучи назустріч» проханням українських вчених позачергово опублікувати найближчим часом доволі значну кількість їх праць. З їхнього боку є вже певне роздратування від сплеску такої активності. Тому, що вона виявляється незрідка не серйозними вченими, а просто «прудкими» середніми науковцями. Рівень праць, які вони пропонують, зовсім не у кращому вигляді характеризує українську науку. У цьому плані поради управлінців від науки підлагоджуватися під вимоги зарубіжних видань, аби лише мати публікації («будь про що, лише б надрукували»), є досить сумнівними. Крім того, останнім часом виявляються й ознаки тенденції до певного закриття європейського науково-інформаційного простору для «сторонніх». Можливо, звичайно, публікуватися у співавторстві, віддаючи тим самим напрацьовані результати зарубіжним партнерам, або ж йдучи при цьому на неприйнятні для переважної більшості українських соціогуманітаріїв поступки у світоглядних оцінках і судженнях – до такої вимушеної тактики обставини прямо схиляють. При цьому, говорячи про сферу соціогуманітарних наук, не слід забувати й політичну складову. Далеко не однозначним є ставлення з боку редакцій зарубіжних видань до відстоювання українськими вченими їх принципових позицій, які відповідають національним інтересам. Зокрема, й відгомін «гібридної війни» і не лише її, у зарубіжній науково-видавничій практиці стосовно публікації статей українських вчених теж відчувається.

Зауважимо при цьому, що вже згаданий Лейденський маніфест з бібліометрії серед 10 своїх засадничих принципів визначив: 3) відстоювання

вагомих результатів, оприлюднених у національному сегменті наукових комунікацій і б) врахування при оцінюванні специфіки галузей наук.

У такій непростій ситуації, що склалася нині з просуванням українських наукових видань, зокрема, чи насамперед, соціогуманітарного профілю до європейського і світового наукового простору, МОН, замість вироблення і впровадження дієвих заходів організаційної і фінансової підтримки, стимулювання, наприклад, надання преференцій вченим і науковим виданням, які домоглися успіхів у цій справі, у черговий раз вдається до необґрунтованих, хибних за своєю сутністю адміністративних заходів. При цьому світова практика є такою, що певні преференції щодо одержання грантового фінансування індексація у Web of Science та Scopus дійсно надає, й чималі, загальних же нормативних вимог стосовно цього на державному рівні немає. Спілкування з зарубіжними вченими засвідчує нерозуміння й рішуче заперечення ними самої можливості встановлення подібних правил адміністративним шляхом.

До чого призведуть анонсовані проскрипції проти більш ніж **80%** вітчизняних фахових журналів і продовжуваних збірників, якими будуть реальні наслідки, тобто *неочікувані результати*?

В сукупності ці видання становлять основну частину унікальної вітчизняної системи фахової періодики, створеної працею поколінь вчених не дивлячись на вкрай несприятливі обставини. Про її наукову й інформаційну цінність свідчить зокрема такий факт. Матеріалами повнотекстового репозитарію «Наукова періодика України», розбудованого Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського на своєму інформаційному порталі, який охоплював на кінець грудня 2019 р. загалом **2736** вітчизняних наукових журналів і продовжуваних збірників (**41875** випусків, **1059955** повних текстів статей), щодня користуються десятки тисяч науковців – як вітчизняних, так і зарубіжних (таких більше 10 %). Впродовж минулого, 2018 р. ними було завантажено з репозитарію понад **24,1** млн повних текстів статей. Якось навіть дивно говорити про те, що можна адміністративним рішенням позбавити дві тисячі журналів і збірників – неоціненне національне надбання, яке користується таким читацьким попитом, наукового фахового статусу.

При цьому – виключно на підставі суто формальних, а не якісних критеріїв. Адже ні про яку експертну оцінку важливості тих чи інших видань для справи розвитку пріоритетних напрямів національної науки, техніки, господарства, соціальної сфери, освіти, культури, вирішення завдань ідейної консолідації українського суспільства, захисту національних інтересів, про новизну, науковий рівень публікацій, їх зміст, сприйняття вітчизняним і світовим науковим співтовариством у документах МОН не йдеться зовсім.

Натомість вже зараз у інформаційному просторі формується думка про небезпеку того, що саме «низькоякісні видання лобіюватимуть послаблення вимог і повернення до статус-кво» [4]. Зрозуміло, будуть, адже їм дійсно потрібне повернення до старих норм, а не якісні зміни. Але не ж про ці

видання, яких таки чимало, йдеться, а про те, якими методами дійсно можна домогтися піднесення загального рівня вітчизняної наукової періодики, не зруйнувавши разом усю її широку мережу.

Науковцям краще ніж адміністраторам, які керуються суто формальними вимогами, відомо, що не усі наукові періодичні видання цінні однаковою мірою. Є, на жаль, серед них і такі, у яких друкуватися – означає втрачати репутацію серйозного вченого. Однак, визначати їх відповідність чи невідповідність високим науковим вимогам взмозі лише саме наукове співтовариство, а саме – фахівці з певних конкретних наукових напрямів на основі колегіальної експертної думки, а при потребі – і за допомогою застосування досконалого аналітичного інструментарію, визначення рейтингів, але тільки не за «паспортними» ознаками, і не шляхом фактичної *масової ліквідації*. Прошу вибачити за дуже болючий приклад, але це нагадує давню практику радянської військово-польової медицини – нашвидку ампутувати бійцям ноги-руки замість лікувати поранених.

Принагідно зазначимо, що не наукова громадськість, а саме встановлені МОН правила оприлюднення матеріалів дисертаційних досліджень, насправді стимулюють широко відому усім оплачувану публікацію статей недостатньої якості у непоодиноких вітчизняних фахових виданнях, не кажучи вже про сумнівний рівень багатьох платних, особливо так званих «міждисциплінарних» зарубіжних електронних журналів, до послуг яких молоді українські вчені волею-неволею змушені нині вдаватися. Гонитва за кількістю наукових публікацій, необхідних для захистів дисертацій, звітування, атестацій тощо, призвела до того, що Україна набагато перевершує за їх «валом» такі сусідні країни, як Росія чи Польща. Зрозуміло, що усе зовсім не сприяє підвищенню рівня публікацій, а отже – і самих видань.

Ось де ключі до розуміння причини збільшення кількості «низькоякісних видань», які дійсно, зацікавлені «лобіювати повернення до статус-кво». Зрозуміло, цього допустити ніяк не можна, але лікувати хворобу треба грамотно, кваліфікованими методами.

Але як же треба не любити вітчизняну науку і зневажати працю науковців, щоби прирівняти переважну більшість нині існуючих фахових видань до «низькоякісних», які, за визначенням згаданого наказу МОН заслуговують на позбавлення свого статусу «*без права поновлення*». Виявляється – можна, якщо бути далеким від елементарного розуміння суті справи і згубних наслідків власної паперотворчості.

Зрозуміло, що реакція вітчизняної і світової наукової громадськості на нерозумні, по-суті, непрофесійні і навіть ганебні методи «реформування» наукової періодики швидко дасть про себе знати. І не лише наукової громадськості, але й громадянського суспільства загалом, авторитетних представників інтелектуальної еліти, політикуму.

Справа у тому, що нинішня ситуація з «підвішеним станом» вітчизняної фахової періодики виразно переходить зі сфери наукових дискусій у сферу

суспільно-політичну. Обумовлює це, насамперед питання про майбутню долю вітчизняних журналів і збірників соціогуманітарного профілю, а отже – долю української соціогуманітаристики, як важливої частини національного надбання і національного самоусвідомлення в цілому.

За роки незалежності України соціальні й гуманітарні науки вперше у вітчизняній історії змогли звільнитися від ідеологічного диктату і політичних утисків, спрямувати зусилля на вирішенні проблем, які є їх природнім завданням – піднесенні інтелектуального й духовного рівня суспільства, аналізові стану та прогнозуванні перспектив суспільного розвитку, виробленні та впровадженні гуманітарних технологій консолідації суспільства. На цьому шляху вітчизняні суспільствознавці, маючи мізерну підтримку, змогли розгорнути нові наукові напрями, необхідні для забезпечення національних інтересів України, створити потужні наукові напрями, школи та творчі колективи і, відповідно, започаткувати видання численних наукових журналів та збірників з широкого діапазону проблем соціальних і гуманітарних наук.

Досягнення вітчизняної соціогуманітарної науки за роки незалежності України, без перебільшення, набагато перевершують усе, що було зроблено попередніми поколіннями вчених, сприяють піднесенню інтелектуального і духовного рівня суспільства, розвиткові національної культури і освіти, здобули заслужене визнання як на Батьківщині, так і за кордоном.

Проте, далеко не всі негативні прояви стереотипів минулого подолано. Йдеться, насамперед, про загальну недооцінку ролі соціогуманітарних наук у суспільстві, а головне, їх особливого, несхожого з природничими і технічними науками призначення, способу функціонування, шляхів і форм впровадження у життя здобутих результатів. Джерелом цього є вкрай недостатній рівень гуманітарної культури техністично мислячої частини політикуму, управлінського апарату, бізнесових кіл, усіх, від кого залежить бюджетне фінансування і позабюджетна підтримка гуманітарної сфери. Це ті речі, яких світова практика не знає і наші зарубіжні колеги не можуть зрозуміти. До цього слід додати, що є чимало сил як поза межами України, так і у самій нашій державі, які відверто зацікавлені у максимальному пригніченні вітчизняної соціогуманітаристики – їм потрібна країна без національного самоусвідомлення, без інтелектуальної самостійності, тобто – без чіткого розуміння власних інтересів, завдань і перспектив, шляхів їх досягнення. Тоді значно легшим буде маніпулювання масовою свідомістю за допомогою пропагандистських примітивів.

Саме з цих джерел походить поширення уявлень про гуманітарні і соціальні науки як «другорядні», й практика фінансування їх інституцій за відверто «залишковим від залишкового» принципом і, особливо болюче для усіх вчених гуманітаріїв, прагнення розглядати їх проблеми в єдиному комплексі з природничими і технічними науками з повним ігноруванням їх доволі специфічних завдань, потреб і особливостей.

Через майже тридцять років незалежності України зазначені незжиті негативні радянські стереотипи повною мірою виявилось у сучасних підходах МОН до питання про фахові наукові видання соціогуманітарного профілю. До них пред'явлено, без будь-яких винятків і поправок ті самі вимоги, що й до журналів з точних, технічних і природничих наук. Це стосується не лише самого наказу МОН від 15.01.2018 № 32 «Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України», але і інших нормативних актів, тою чи іншою мірою пов'язаних з проблемою індексування журналів і збірників соціогуманітарного профілю та обов'язковості публікацій статей членів їх редколегій у виданнях, представлених у базах Web of Science та Scopus.

Загалом, питання про подальшу долю переважної більшості українських фахових наукових видань, і не лише соціогуманітарного профілю, залишається незрозумілим. Поки що є час і можливості відвернути спровоковані непродуманими діями МОН загрози. Тим самим внести спокій і впевненість у перспективах подальшої роботи до лав наукового співтовариства, а не принижувати людську і професійну гідність вчених, не створювати у без того драматичній ситуації навколо вітчизняної науки нове джерело гострої соціальної напруги і невдоволення, і не зробити тему наукової періодики головним сюжетом інформаційного простору, що було б дуже необачним.

Адже разова кампанія позбавлення «оптом» десь не менш як **1800** вітчизняних видань їхнього наукового фахового статусу (а це, повторимо, – **80 %** наявних нині в Україні журналів і збірників), та ще і з загрозливим вироком «**без права поновлення**» за своїм руйнівним потенціалом може стати поштовхом для розгортання незворотніх процесів у вітчизняному науковому просторі. Тоді вона, безперечно, увійде в історію як повторення сталінської «навали» проти української науки і, насамперед, гуманітаристики, що мала місце у 30-х роках минулого століття. Українські вчені, і так штучно принижені державою у соціальному плані й позбавлені можливості нормально працювати, не заслуговують на відкрито брутальні звинувачення у непрофесіоналізмі. З моральної точки зору така образа науковим співтовариством не буде вибачена ні за яких умов.

Справа полягає у тому, що на «журнальну» проблему дуже багато чого зав'язано. Адже мова не лише про видання наукової періодики. Затверджений наказом МОН від 15.01.2018 № 32 «Порядок формування Переліку наукових фахових видань України» визначає, що йдеться також про регулювання підготовки кадрів вищої кваліфікації – докторів філософії і докторів наук, а отже й про існування спеціалізованих рад із захисту дисертацій, про загальну оцінку рейтингу наукових установ, їх державну атестацію, а також про атестацію науковців за результатами їх публікаційної активності. Від неї, як офіційно декларується нині, напряму залежатиме рівень бюджетного фінансування установ, можливість їх підрозділів брати участь у конкурсах на здобуття грантів для здійснення наукових досліджень.

То чи не стануть прийняті рішення щодо виключення наукових журналів і збірників з переліку фахових у найближчому майбутньому підставою для негативної оцінки діяльності наукових установ і здобутків їх вчених в процесі атестацій, для ліквідації і «злиття» установ, скорочення працівників? Є усі підстави прогнозувати, що саме так і може трапитися.

Отже, хибне «оцінювання» і непродумане обвальне «реформування» мережі наукових видань неминуче негативно вплине на загальну ситуацію у науковому середовищі, особливо на його найбільш незахищену частину – соціогуманітаріїв, ще більш підірве престиж наукової праці, відверне від неї перспективну молодь.

Нарешті, загальне пониження статусу наукових видань, а значить – і наукових установ, здатне вкрай негативно позначитися на розвиткові міжнародного наукового співробітництва, справі інтеграції вітчизняної науки до європейського і світового наукового простору, в ім'я якої нібито й затівалося «реформування». Адже, творчий діапазон української науки далеко не обмежується тим, що представлене у періодиці, індексованій у Web of Science і Scopus. Інтерес до досліджень українських вчених з боку зарубіжних партнерів є значним, як і їх солідарність з українськими вченими, які працюють в умовах штучно створеної кризи. Тому фактичний розгром переважної частини фахових періодичних видань, тобто офіційне, на державному рівні, декларування того, що українську науку розвалено остаточно, що результати досліджень наукових установ і їх друковані видання не мають справжньої цінності, будуть сприйняті світовим науковим співтовариством перш за все як демонстрація кризи непрофесіоналізму у здійсненні державної наукової політики,

Ще одне, доволі прозаїчне питання: чи ж буде престижним для зарубіжних вчених залишатися членами наукових рад в редакційних колегій журналів та збірників, офіційно позбавлених в Україні статусу фахових наукових видань?

Сподіваємося, однак, що до цього всього не дійде. Консолідувавши свої зусилля наукове співтовариство взмозі зупинити загрози, які постали. Для цього конче необхідно домогтися відмови від прямолінійного впровадження непродуманих, некваліфікованих «легких» рішень, замінивши їх на рішення нехай складні, доволі трудомісткі за реалізацією, але посправжньому ефективні і розраховані на перспективи зростання. Тільки всебічний аналіз ситуації і прогнозування як позитивних, так і негативних результатів будь-яких змін здатні забезпечити збереження наукового потенціалу України, розбудованого зусиллями багатьох поколінь вчених і живу трансформацію традицій, без чого наука не може існувати. При цьому неодмінною умовою конструктивних змін має бути спирання не на кулуарні рішення вузького кола молодих «реформаторів», яким проблеми сучасної науки зрозумілі лише поверхово, а на розум і досвід загалу вітчизняних вчених, на широкий діалог.

Штучно створена у науковій сфері чергова кризова ситуація повинна стати важливим уроком для суспільства, який треба засвоїти, і з якого слід зробити серйозні висновки. Заходи з реформування науки, у тому числі журнальної науково-видавничої діяльності є назрілими. Однак не можна здійснювати їх за допомогою непродуманих, навіть небезпечних методів, не можна віддавати справу в руки адміністраторів, які не мають для цього ні широкого наукового кругозору, ні відповідного досвіду, ні авторитету у науковому співтоваристві, а головне, не здатні передбачати можливих згубних наслідків запропонованих ними умоглядних, волонтаристських рішень. Більш того, жодні новації не повинні розроблятися і впроваджуватися втаємничено від вчених, що викликає справедливе обурення серед них і посилює недовіру до владних структур. При цьому особливо дивними виглядають умоглядні посилання на зарубіжний досвід, який насправді не знає подібної руйнівної практики.

Що, на наш погляд, слід першочергово зробити для розв'язання кризової ситуації з реформуванням мережі вітчизняної фахової наукової періодики, яка в міру наближення до запланованих на березень 2020 р. репресій проти фахових видань, буде обов'язково загострюватися, набуваючи характеру публічного суспільного скандалу, причому відчутно політизованого. Ефективного вирішення суто адміністративним, управлінським шляхом штучно створена проблема не матиме, що усім зрозуміло з результатів попередніх кроків, які здійснювалися без врахування можливих реальних наслідків. Науковому співтовариству необхідно в процесі наступального діалогу з урядовцями і політикумом, за підтримки громадськості виробити план конструктивних дій і відстояти його реалізацію. Спробуємо сформулювати до нього лише деякі рекомендації.

– Владним органам треба знайти і публічно задекларувати у нормативних актах формулу, яка б без жодної відмови від загального проголошеного курсу на піднесення рівня вітчизняних фахових видань, входження їх до провідних баз наукометричної інформації, дозволила б перевести справу в цілому з площини запровадження обмежень і заборон, в площину **надання значних преференцій виданням і вченим, які досягли присутності у світовому науково-інформаційному і дослідницькому просторі**. Взагалі, нині дуже важливо дистанціюватися від авторів недолугого проекту «шокової терапії».

– З урахуванням об'єктивних реалій, обумовлених крайньою утрудненістю представлення соціогуманітарних видань у базах Web of Science та Scopus, які за своїм профілем зосереджені насамперед на точних, технічних та природничих науках, **визнати профільними для фахових наукових журналів і збірників з соціальних та гуманітарних наук також авторитетні у науковому світі наукометричні бази, що надають значне місце саме індексуванню цих видань**, визначити при цьому перелік зарубіжних баз, включення до яких здійснюється на підставі певних якісних

критеріїв, а не автоматично, обов'язкових для індексування видання відповідно до його наукового профілю,

– Відповідно до зазначеного вище **запровадити норми публікацій для головних редакторів і членів редакційних колегій у виданнях, які індексуються у авторитетних для соціогуманітарних наук базах.**

– Загалом відтермінувати час перереєстрації фахових наукових видань, але не лише для того, щоб зняти напругу у науковому співтоваристві, а насамперед – щоби надати йому **можливість для налагодження спокійного і конструктивного діалогу з зарубіжними науковими партнерами і видавцями.**

– Задекларувати організацію робіт зі створення в Україні **національної системи наукового індексування** на основі поєднання зусиль наукометричної системи, розгорнутої Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського (НБУВ) на базі здійснюваних нею напрацювань у галузі бібліометрії й повнотекстового репозитарію вітчизняних фахових видань «Наукова періодика України» та Державної науково-технічної бібліотеки України (ДНТБ), якою розпочато розбудову відкритого українського індексу цитування – Open Ukrainian Citation Index (OUCI). Вжити заходів до переведення реалізації цього проекту в площину співробітництва з упорядниками баз Web of Science, Scopus ті інших, оскільки подібні проекти вже тривалий час обговорювалися з ними.

– **Започаткувати здійснення незалежного експертного оцінювання діяльності фахових наукових видань, з залученням до цієї справи провідних вітчизняних і зарубіжних вчених за окремими науковими напрямками.** Призначенням такої експертизи повинно бути не прийняття адміністративних рішень, а вироблення у кожному окремому випадку конкретної «дорожньої карти» – рекомендацій та методичних вимог для обов'язкового наступного врахування редакціями і видавцями. Зазначені заходи є важливими для заміни формального і неефективного адміністративного моніторингу видань дієвим громадським науково-методичним контролем і допомогою з боку наукового співтовариства.

[1] Публікація українською мовою: <https://sfdora.org/read/uk/>

[2] *Костенко Л., Симоненко Т.* Наукометрія: від нумерології до Лейденського маніфесту / Л. Костенко, Т. Симоненко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського : зб. наук. пр. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2016. – Вип. 43. – С. 285–295.

[3] Див. зокрема, опубліковану «Критикою» у грудні 2019 р. статтю молодого київського соціолога Володимира Шелухіна «Цитування, або Смерть: Скопус, не-Скопус та інші інструменти обчислювання наукових досягнень». Режим доступу: <https://krytyka.com/ua/articles/tsytuvannya-abo-smert-skopus-ne-skopus-ta-inshi-instrumenty-obchyslyuvannya-naukovykh>

[4] Для прикладу: Чи можуть українські та міжнародні журнали надрукувати статтю з нісенітницями? Результати експерименту. // Помилки та фальсифікації в наукових дослідженнях. Режим доступу: http://false-science.ucoz.ua/news/nadrukovana_stattja_z_nisenitnicjami_rezultati_eksperimentu/2019-09-21-75

(вгору)

Додаток 32

19.12.2019

До ефективної системи охорони інтелектуальної власності в Україні

16 грудня 2019 року відбулися парламентські слухання «Побудова ефективної системи охорони інтелектуальної власності в Україні». На парламентських слуханнях виступили представники Національної академії наук України ([Національна академія наук України](#)).

Основні питання були присвячені прийняттю Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020–2025 роки; змінам в державному управлінні системи охорони прав інтелектуальної власності та утворенню Національного органу інтелектуальної власності; прискоренню оновлення законодавства України відповідно до положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, підвищенню рівня захисту прав інтелектуальної власності.

Детальніше можна ознайомитися:

– [на сайті ВРУ](#);

– [подивитися відеозапис](#);

– [ознайомитися зі стенограмою](#).

Парламентські слухання відбулися під головуванням першого заступника *Голови Верховної Ради України Руслана Стефанчука*, який зазначив, що питання інтелектуальної власності її роль і розуміння для економіки є одним з найбільш визначальних. Розроблено проект Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020-2025 рік, який визначає візію та перспективи національної системи інтелектуальної власності, стратегічні цілі, шляхи їх досягнення та дії щодо їх реалізації.

Він окреслив проблеми в Україні в сфері інтелектуальної власності, що включає: недостатнє освоєння результатів інтелектуальної творчості та інноваційної діяльності; низький рівень використання малими і середніми підприємствами потенціалу інтелектуальної власності; недостатньо ефективний рівень правового управління інтелектуальною власністю; низький рівень взаємодії державних, професійних та громадських інституцій у сфері правової охорони та захисту інтелектуальної власності; високий рівень піратства та інтелектуальної контрафакції; недостатня участь правовласників об'єктів інтелектуальної власності у діях із захисту прав інтелектуальної власності; незавершений процес створення Спеціального

суду з питань інтелектуальної власності; патентний тролінг; неналежний рівень прозорості у діяльності колективного управління; необхідність формування послідовної політики у сфері інтелектуальної власності у системі науки і освіти.

На парламентських слуханнях виступили: народні депутати України, представники Мінекономрозвитку України, МОН України, Мінкультури України, Верховного Суду, Всесвітньої організації інтелектуальної власності, Національної академії наук України, наукових установ, громадських організацій, представники творчих індустрій, фахівці у сфері інтелектуальної власності.

Заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку Роксолана Підласа зазначила: в основі будь-якого економічного зростання лежить підвищення продуктивності праці. Цього можливо досягнути лише через модернізацію та освоєння інноваційних технологій. Насправді нам потрібні високі технології і в сільському господарстві, і в промисловості. І бажано ці високі технології не імпортувати, а виробляти всередині країни. Визначальною для цього є система інтелектуальної власності та побудова мостів між наукою та бізнесом для ефективного трансферу технологій.

У виступі *віце-президента НАН України академіка НАН України Анатолія Загороднього* зазначалося про важливість інтелектуальної власності для сучасної інноваційної економіки. Відмічалося, що в НАН України підтримка винахідництва є одним з пріоритетів її діяльності. Винаходи, що створюються, використовуються в багатьох галузях: медицині, енергетиці, оборонній сфері, машинобудуванні. Вказана діяльність здійснюється підрозділами з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності наукових установ та забезпечена низкою актів Академії наук щодо стимулювання винахідництва, укладання договорів з винахідниками, виплати їм належної винагороди.

Водночас створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності в науково-технічній сфері в Україні здійснюється в дуже складних умовах. Відсутні податкові, кредитні механізми підтримки комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності та інноваційної діяльності, не здійснюється фінансування спільних досліджень та проекту транспортних технологій, наукових установ в закладах вищої освіти та підприємств, відсутня ефективна інфраструктура, комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності. Все це суттєво відрізняє Україну від держав-членів європейської спільноти.

Істотною проблемою є відсутність в Україні підготовки та перепідготовки фахівців з питань інтелектуальної власності, інноваційної діяльності для бюджетних установ. Протягом років не знімаються бар'єри стосовно утворення стартапів установами науки та закладами вищої освіти і неможливості отримання дивідендів від діяльності стартапів бюджетними установами. Слід сказати, що вкрай руйнівним для науково-технічного

розвитку є збільшення попереднім урядом ставок, зборів, за патентування для бюджетних неприбуткових установ, а саме в 4 рази для винаходів та в 12 разів для корисних моделей. Водночас для всіх інших суб'єктів, включаючи іноземні організації, збільшення становило 2 рази – для винаходів та 3 рази – для корисних моделей.

На негативний вплив збільшення зборів на науково-технічну діяльність, відсутність обґрунтувань, відсутність розрахунку додаткових витрат бюджету вказувалося керівникам Міністерства економіки у висновках Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, в листах Національної академії наук та інших організацій.

У виступі зазначалося, що стосовно науково-технічної сфери найважливішим при реалізації стратегії є: перше, реалізувати більше ніж десятирічний задум, що втілений практично в усіх країнах світу, а саме утворити в Україні сталу систему фінансування інноваційних проектів, проектів з трансферу технологій. Друге. Вслід за досвідом Казахстану, Франції, Ізраїлю створити в Україні венчурних фондів з метою комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності. Третє. Запровадити через державне замовлення підготовку та перепідготовку фахівців з інтелектуальної власності для бюджетних наукових установ та закладів вищої освіти. Четверте, внести зміни до постанови Кабінету Міністрів щодо встановлення ставок зборів для бюджетних не прибуткових установ зі збільшенням до 2 разів – для винаходів та 3 разів – для корисних моделей по відношенню до ставок зборів, які діяли до змін, внесених попереднім урядом. Вказане відповідає збільшенню фінансування досліджень та розробок бюджетної сфери в Україні з 2007 року в 2.3 рази.

Учасникам слухань було роздано проект Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні, що розроблялася у 2019 р. групою експертів – науковців, адвокатів, патентних повірених за методологією Всесвітньої організації інтелектуальної власності та ініціативою Мінекономрозвитку України та Національного офісу інтелектуальної власності. До групи експертів, зокрема, входили фахівці Центру досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій НАН України, Інституту економіки та прогнозування НАН України, Інституту досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України, Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г.Є.Пухова НАН України.

Слід вказати, що деякі з виступаючих (представники Укроборонпрому, ЦНДІ озброєння та військової техніки ЗСУ тощо) також підіймали проблему значного розміру зборів за подання заявок та підтримання у чинності охоронних документів на винаходи, корисні моделі.

Наостанок *Заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку Роксолана Підласа* зазначила, що за результатами парламентських слухань будуть сформульовані рекомендації та Верховній Раді Україні представлено Національну стратегію розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на 2020-2025 роки. Ця стратегія визначає

візію національної системи інтелектуальної власності, стратегічні цілі та шляхи їх досягнення. Вона має бути ухвалена в найкоротші строки. Завдання уряду ж буде забезпечити її ефективну реалізацію.

([вгору](#))

Додаток 33

16.12.2019

Для дослідників у понад 10 разів збільшили розмір винагороди, яку вони мають отримувати за впровадження їхніх розробок – постанова Уряду

Українські винахідники, чії технології будуть впроваджені в реальному секторі економіки, зможуть отримувати за це в понад 10 разів більше коштів, ніж зараз. Відповідна постанова щодо змін у мінімальних ставках винагород була ухвалена Урядом і опублікована 16 грудня 2019 року ([Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України](#)).

Тож відтепер автори технологій повинні отримувати не менше 20 % від тих коштів, які на впровадженні їхніх розробок заробляє установа (за українським законодавством державна установа є власником технологій, створених її працівниками за бюджетні кошти).

«Раніше мінімальний розмір такої винагороди був на рівні 0,5-3 %. Водночас і так невеликі кошти мали ділитися між авторами технологій і фахівцями, що забезпечують їхнє впровадження, тобто трансфер технологій. У підсумку автор міг отримати за свій винахід до 1,5 % від прибутку установи», – пояснила Міністр освіти і науки Ганна Новосад.

Вона відзначила, що ця ситуація не давала особливої мотивації науковцям докладати зусилля, щоб їхні розробки знаходили реальне застосування і приносили користь.

«Зараз ми мінімальну ставку такої винагороди збільшили в понад 10 разів. Окрім цього, авторам тепер не треба ділити ці кошти з тими, хто забезпечує впровадження технологій. Адже постановою для них передбачено окрему мінімальну ставку – 2 % коштів від укладених договорів», – повідомила очільниця МОН.

За її словами, це дасть вченим додатковий стимул комунікувати з потенційними інвесторами та шукати можливості для впровадження технологій у реальному секторі економіки.

«Так ми зможемо рухатися в напрямі одразу 2 цілей. По-перше, розробки, створені за бюджетні кошти, більше працюватимуть для держави та суспільства. По-друге, будуватиметься зв'язок між наукою та бізнесом, якого зараз в Україні фактично немає», – наголосила Ганна Новосад.

МОН зараз також готує на розгляд Уряду проєкт закону, який має дати ще більше стимулів для розвитку трансферу технологій. Зокрема, планується запровадити закордонне патентування за кошти держбюджету, субсидії для

створення високотехнологічних виробництв, покращити інформаційне забезпечення тощо.

[\(вгору\)](#)

Додаток 34

12.12.2019

У Комітеті з питань екологічної політики та природокористування відбувся круглий стіл на тему: «Екологічні проблеми та перспективи розвитку малої гідроенергетики, як відновлюваного джерела енергії в Україні»

Круглий стіл відбувся під головуванням голови Комітету з питань екологічної політики та природокористування Олега Бондаренка ([Офіційний веб-портал Верховної Ради України](#)).

У засіданні взяли участь народні депутати, представники наукової спільноти, центральних та місцевих органів виконавчої влади, а також громадськості.

Олег Бондаренко привітав учасників круглого столу та зазначив: «Ми всі пам'ятаємо, що Україна взяла на себе зобов'язання щодо переходу до низьковуглеводної енергетики, крім цього ми маємо розвивати альтернативну енергетику, але це засідання відбувається не на базі Комітету з питань енергетики та житлово-комунальних послуг, а Комітету з питань екологічної політики та природокористування, тому зараз ми обговоримо питання запобігання впливу малої гідроенергетики на довкілля».

Світлана Матус – координатор з питань екологічної політики міжнародної організації «Всесвітній фонд природи» зазначила, що розвиток відновлювальної гідроенергетики в Україні має бути стратегічно продуманим та не створювати додаткового навантаження на навколишнє середовище. Вона представила розроблену науковцями та представниками громадських організацій, за підтримки Всесвітнього фонду природи, Методику визначення особливо цінних ділянок річки з метою їх збереження та охорони, а також Науково-методичні рекомендації щодо підготовки звіту ОВД при будівництві малої ГЕС.

Під час засідання директор Інституту гідробіології НАН України Сергій Афанасьєв проінформував присутніх про оцінку впливу будівництва та експлуатації малих ГЕС на іхтіофауну та екологічний стан річок, а завідувач лабораторії охорони та відтворення біорізноманіття ДУ «Інститут еволюційної екології НАН України» Олеся Зуб – про особливо цінні ділянки річок, як нові природоохоронні одиниці в світлі інтересу до зеленої енергетики.

Також виступила доцент Львівського Національного університету ім. І. Франка Ольга Пилипович, яка представила презентацію на тему: «Природно-географічні і гідрологічні обмеження щодо будівництва об'єктів малої гідроенергетики в Українських Карпатах».

Щодо неузгодженості Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» з підзаконними актами у контексті розвитку малої гідроенергетики України виступила Галина Левіна, головний юрисконсульт ГО «ЕкоПраво – Київ».

Голова Комітету Олег Бондаренко, за підсумками виступу директора ТОВ «Гідроенергетика» в Україні Ашота Петросяна щодо прихованого енергетичного потенціалу (малих ГЕС на промислових підприємствах), акцентував увагу присутніх на тому, що: «Немає такої енергетики, щоб не зашкодила довкіллю».

«Всеукраїнська екологічна ліга виступає зі стратегічною ініціативою: демонтувати всі існуючі гідротехнічні та гідроенергетичні споруди на всіх малих річках України і заборонити будівництво будь-яких нових гідроелектростанцій на всіх малих річках України. Ми маємо зупинити вбивство малих річок, які дають воду і життя всім іншим річкам!» – наголосила під час свого виступу щодо наслідків для довкілля від будівництва гідроспоруд на річках України голова Всеукраїнської екологічної ліги Тетяна Тимочко.

Голова Національного екологічного центру України Руслан Гаврилюк підтримав голову Всеукраїнської екологічної ліги та акцентував увагу на тому, що мала гідроенергетика становить лише 0,15 % від загального обсягу електроенергії, що виробляється у нашій країні.

Учасниками круглого столу висловлювались за необхідність проведення чіткого аналізу того, що має будуватися, проведення якісної оцінки впливу на довкілля проектів зі спорудження мініГЕС. Також висловлювались думки, що гідроенергетика є відновлюваною, але часто не екологічною.

Народний депутат Ігор Кривошеєв виступив на підтримку ідеї щодо необхідності створення чітких правил при розгляді питання будівництва мініГЕС задля збереження довкілля.

Голова Комітету подякував присутнім за участь у засіданні круглого столу та відзначив, що на засіданні, окрім гідроенергетики, було піднято ряд інших тем, зокрема, питання Водної стратегії. Олег Бондаренко підкреслив, що Комітет завжди відкритий до ініціатив та пропозицій.

[\(вгору\)](#)

Додаток 35

24.12.2019

Новий рівень комунікації та участь у формуванні політики ЄС – у МОН підбили підсумки участі українських представників у комітетах «Горизонт 2020»

Цього року представники та експерти від України вперше долучилися до роботи комітетів програми ЄС із досліджень та інновацій «Горизонт 2020» – загалом вони взяли участь у 20-ти засіданнях 10-ти комітетів ([Офіційний сайт Міністерства освіти і науки](#)).

Про це розказав генеральний директор директорату науки МОН Дмитро Чеберкус під час щорічної наради делегатів та Національних контактних пунктів (НКП) «Горизонт 2020». Вона відбулася 24 грудня 2019 р. в приміщенні Міністерства освіти і науки.

«Як країна, що має асоційований статус у “Горизонті 2020”, ми можемо брати участь у роботі програмних комітетів програми. Чому це важливо? По-перше, це ефективний канал інформації про зміни в програмі та нові можливості. По-друге, це один з майданчиків формування політики програми “Горизонт Європа”, яка стартуватиме вже 2021-го і до якої Україна також має намір долучитися. На жаль, певний час ми мали проблеми з участю наших делегатів у роботі комітетів. Однак навесні цього року МОН вдалося це вирішити, й уже 7 травня перші представники України були на комітеті “Європейські дослідницькі інфраструктури”. Загалом за рік українські делегати взяли участь у 20-ти засіданнях 10-ти комітетів», – пояснив Дмитро Чеберкус, який також є представником України в комітеті «Стратегічна конфігурація».

Він додав, що наприкінці цього року було розширено представництво України в комітетах «Горизонту 2020». Зокрема, делеговано представників до 2-х комітетів, де раніше взагалі не було жодних учасників від України. Це – «Безпечні суспільства – захист свободи та безпеки Європи та її громадян» (4 представники від України) та «Безпечна, чиста та ефективна енергія» (1 представник від України).

«Ще 12 комітетів були доукомплектовані фахівцями від відповідних міністерств, відомств, наукових установ та вишів. Ми побачили, що робота є найбільш ефективною, коли в комітеті є делегати від профільних органів влади – так звані представники, та від наукової спільноти – експерти. Тож на наступний рік ми сподіваємося на активнішу роботу українських делегатів. Це дозволить нам краще узгоджувати національну політику в сфері науки та інновацій з політикою Європейського дослідницького простору», – сказав Дмитро Чеберкус.

Зокрема, він звернув увагу, що на 2020 рік ЄС збільшив бюджет програми «Горизонт 2020» на 8,8 %, щоб посилити наукову складову ініціативи «European Green Deal». Це соціальна ініціатива, щоб до 2050 року ЄС досяг повної кліматичної нейтральності.

«У зв'язку з цим у комітетах почались термінові дискусії про тематичні пріоритети, за якими будуть оголошені додаткові конкурси наступного року. І для України це теж можливість мобілізувати наших вчених й інноваторів долучитись до нової ініціативи ЄС.

Тому прохання приділити цьому велику увагу й оперативно поширювати інформацію серед наших дослідників. Зокрема, через співпрацю з НКП», – звернувся до делегатів очільник директорату.

Статистику участі українських делегатів у комітетах можна переглянути [тут](#).

([вгору](#))

24.12.2019

Переможці конкурсів «Горизонт 2020» зможуть оцінити, наскільки ефективно їм надавали допомогу національні контактні пункти програми

Щоб оцінити ефективність роботи Національних контактних пунктів (НКП) «Горизонт 2020», МОН проведе опитування переможців конкурсів цієї програми, чи одержували вони допомогу НКП і наскільки вона була ефективною. Про це повідомив гендиректор директорату науки МОН Дмитро Чеберкус під час щорічної наради делегатів та НКП «Горизонт 2020» 24 грудня 2019 року ([Офіційний сайт Міністерства освіти і науки](#)).

Він наголосив, що 2020-й – це останній рік роботи Національних контактних пунктів «Горизонт 2020», і зараз є чимало нарікань на роботу окремих з них.

«Але ми принципово проти того, щоб руйнувати цю систему зараз, адже це останній рік програми. Пункти мають допрацювати до кінця і показати ефективність своєї роботи загалом, а ми зі свого боку цю ефективність маємо проаналізувати», – зазначив Дмитро Чеберкус, який також є національним координатором НКП в Україні.

Водночас він наголосив, що, на жаль, початково не були закладені конкретні КРІ (ключові показники ефективності) для роботи пунктів, тому ми хочемо, щоб НКП оцінили самі вчені.

«Зараз кращим КРІ буде оцінка з боку тих 227 українських організацій, які виграли гранти в «Горизонт 2020». І ми плануємо за наступний рік провести анкетування щодо ефективності взаємодії переможців конкурсів з НКП. Це, зокрема, буде вагомим аргументом під час формування нової мережі НКП для програми «Горизонт Європа».

Активні переговори щодо участі в ній України мають початися вже на початку наступного року», – наголосив представник МОН.

Окремо він повідомив, що цього року Міністерству вдалося зняти обмеження щодо фінансування НКП за відомчим принципом. Раніше бюджетні кошти могли отримувати лише пункти, утворені на базі вишів та наукових установ МОН. Тепер це фінансування поширюватиметься на всі НКП (загалом їх зараз 38 і додатково 6 регіональних).

«Ми зараз просимо всі пункти до кінця січня подати нам пропозиції до тих заходів, які плануєте проводити 2020 року. Особливо звернувши увагу, що завдання НКП – це не тільки консультування щодо участі в програмі, а й її популяризація. Будь ласка, зробіть на цьому акцент наступного року», – закликав Дмитро Чеберкус.

Загалом наразі українські учасники виграли 163 гранти на загальну суму майже 27 млн євро в програмі «Горизонт 2020». 14 проєктів координуються безпосередньо українськими організаціями. Найбільше коштів отримали проєкти Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського

«ХАІ», а найбільшу кількість «участей» в програмі має КНУ ім. Тараса Шевченка – 7.

(вгору)

Додаток 37

19.12.2019

Наприкінці квітня в Україні проведуть «Tour des Capitales» – масштабний діалог про те, якою буде наукова політика ЄС

Україна долучиться до формування нової наукової політики ЄС. Зокрема, в Києві проведуть інфодень «Tour des Capitales» – ініціативу Єврокомісії для масштабного обміну думками щодо стратегії та майбутнього Європейського дослідницького простору (ЄДП) ([Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України](#)).

Про це попередньо домовилася делегація МОН України за підсумками візиту до Брюсселя, що тривав упродовж 17-19 грудня 2019 року.

«Найважливішою за ці 2 дні стала наша участь у 44-му засіданні Комітету Ради ЄС з питань Європейського дослідницького простору та інновацій – ERAC. Зараз цей Комітет спільно з Єврокомісією вивчають цілі та пріоритети для нової концепції Європейського дослідницького простору. І одним із головних інструментів для цього є проєкт «Tour des Capitales». Європейська сторона підтримала нашу пропозицію щодо включення України в календар проведення «Tour des Capitales». Попередньо подія запланована на кінець квітня 2020 року», – розповів очільник делегації, гендиректор директорату науки МОН Дмитро Чеберкус.

Він пояснив, що формат проєкту – це серія виїзних інфоднів у столицях держав-членів ЄС та асоційованих країн. Під час заходу представники євроінституцій зустрічаються з урядовцями та представниками наукової спільноти, громадських організацій. Головна мета діалогу – зрозуміти нинішнє сприйняття та очікування від ЄДП, які цілі ініціативи будуть спільними та зрозумілими як науковцям, так і політикам на національному рівні.

«Водночас уже зараз ми побачили один із ключових меседжів, який європейська сторона закладає в філософію нового ЄДП. Це щоб наука та інновації були більш видимими для суспільства, а їхній позитивний вплив на життя кожного громадянина зрозуміліший.

Тобто ЄДП, який початково задумувався як інструмент формування єдиного ринку наукових досліджень, а згодом і інновацій, має бути більше орієнтований на вирішення системних, але конкретних практичних задач. Вони визначатимуться на найвищому політичному рівні ЄС», – відзначив Дмитро Чеберкус.

За його словами, вже зараз на рівні ЄС є конкретні приклади координації дослідницької політики з стратегічними політичними ініціативами.

«Під час засідань Комітету обговорювали роль досліджень та інновацій у ініціативі ЄС «European Green Deal». Її ціль – досягнення до 2050 року кліматичної нейтральності ЄС. Це робитиметься за рахунок нульового рівня забруднення, збереження та примноження природного капіталу Європи, переходу до циркулярної економіки, зеленої спільної аграрної політики ЄС, чистої, надійної та доступної енергії та транспорту. І під час Комітету було особливо наголошено, що проривні дослідження та інновації мають виключну роль для досягнення таких цілей. І ми маємо не тільки усвідомлювати таку політику ЄС, а й зважати на це під час формування власної наукової політики — як на національному рівні, так і в контексті інтеграції до ЄДП», – зауважив очільник української делегації.

([вгору](#))

Додаток 38

27.12.2019

Нацфонд досліджень зможе оголосити перші конкурси для науковців – Уряд затвердив всі документи для повноцінного запуску НФД

Національний фонд досліджень (НФД) зможе оголосити перші конкурси для вчених та надати їм гранти під кращі проєкти. Постанову, яка визначає процедури й умови конкурсного відбору та фінансування, ухвалив Уряд під час засідання 27 грудня 2019 р. ([Офіційний сайт Міністерства освіти і науки](#)).

«Нацфонд досліджень – це абсолютно нова структура для підтримки українських вчених, створена за аналогом з провідними науковими фондами світу. НФД надаватиме гранти дослідникам незалежно від відомчої належності установ, де вони працюють. Сам Фонд був створений торік, однак треба було ще визначити певні процедури та прийняти низку документів для його повноцінного старту. Сьогодні Кабмін ухвалив останній документ урядового рівня, що потрібен для запуску НФД. Тепер Фонд зможе почати внутрішні процедури для оголошення перших конкурсів наукових проєктів», – пояснила Міністр освіти і науки Ганна Новосад.

Вона також зазначила, що перші конкурси та надання грантів мають відбутися уже весною наступного року. Для цього в бюджеті 2020-го збільшено фінансування НФД майже вдвічі – до 526 млн гривень.

Фонд надаватиме індивідуальні, колективні чи інституційні гранти.

Рішення про проведення конкурсу та його умови прийматиме Наукова рада НФД, до якої входять 30 провідних українських вчених з наукових установ та вишів. Після цього створюватиметься комісія конкурсу – не менше 7 осіб з числа визнаних науковців галузі.

Оголошення про конкурс розміщуватимуть на сайті Фонду. В ньому обов'язково вказуватимуть тематику, обсяг фінансування та тривалість проєктів, критерії їхнього відбору та оцінювання, вимоги до учасників,

умови, час та місце конкурсу, перелік та спосіб подання документів, контакти тощо.

Термін подання заявок має бути не менш як 30 днів.

Проекти, що відповідатимуть всім умовам, відправлятимуть на розгляд експертів – їх буде не менш ніж 3. За підсумками експертизи комісія конкурсу формуватиме рейтинговий список проектів та надаватиме пропозиції щодо переможців та обсягу фінансування їхніх робіт.

Остаточні результати затверджуватиме Наукова рада НФД, після чого їх оприлюднюватимуть на сайті Фонду. Після ухвалення рішення про надання гранту між НФД і переможцем укладатиметься договір. Гранти можна буде отримати як на повну, так і на часткову вартість робіт – залежно від того, чи фінансується проект з інших джерел.

Після завершення проекту грантоотримувач подаватиме Фонду заключний звіт. Цей документ разом з результатами проекту та звітом про використання бюджетних коштів розміщуватимуть на сайті Фонду для вільного доступу...

Довідково: Національний фонд досліджень було створено 4 липня 2018 року. Його головною функцією буде грантова підтримка досліджень та розробок українських вчених попри їхнє відомче підпорядкування. Для відбору робіт НФД оголошуватиме конкурси.

Всі подані проекти обов'язково проходитимуть незалежну експертизу, зокрема, із залученням іноземних експертів.

([вгору](#))

Додаток 39

17.12.2019

В УНІАН презентували «Атлас енергетичного потенціалу відновлювальних джерел енергії України»

Інститут відновлюваної енергетики НАН України працює у складі Відділення фізико-технічних проблем енергетики НАН України з метою подальшого розвитку і координації досліджень у галузі відновлюваних джерел енергії. Науковцями інституту у співпраці з кафедрою відновлюваних джерел енергії Національного технічного університету «КПІ ім. Ігоря Сікорського» визначено досяжний потенціал використання відновлюваних джерел енергії в Україні та розроблено атлас цих джерел ([Інститут відновлюваної енергетики НАН України](#)).

Встановлено, що можливості відновлюваної енергетики в десять разів перевищують поточне споживання електроенергії. Однак здатність використання цього потенціалу обмежена можливостями діючої енергетичної системи.

Інтенсивний розвиток генеруючих потужностей на базі вітрової та сонячної енергії потребує додаткових резервів для компенсації нерівномірності графіків їх роботи.

Існуючі рішення базуються переважно на використанні гідроакумуючих станцій, однак останнім часом водневі технології стають конкурентоспроможною альтернативою. Акумулявання енергії за допомогою стисненого водню стає економічно привабливим при тривалих термінах зберігання і потужностях мегаватного рівня. Водень стає все вагомішою темою для енергетики як потенційно важливий для майбутньої «чистої» енергетики.

Пріоритетним напрямом досліджень є використання відновлюваних джерел у якості первинних енергоресурсів для отримання водню. Лише в Україні водневою тематикою займаються майже два десятки наукових установ, що реалізують до півсотні дослідницьких програм стосовно потенціалу отримання водню з різних джерел, транспортування, зберігання та використання його для надання «чистих» енергетичних послуг. Визначено, що значні обсяги (до 3 млрд. нм³) «зеленого» водню можуть застосовуватися в електроенергетичній системі в якості акумулюючого енергоносія. Решта водню, отриманого з відновлюваних джерел, може спрямовуватися на декарбонізацію енергетики в цілому, комунальні потреби, транспорт, промисловість чи на експорт. Існує технічний потенціал для створення на території України 500-700 ГВт потужностей на базі відновлюваної енергетики, що може забезпечити виробництво до 500 млрд. нм³ водню.

(вгору)

Додаток 40

28.12.2019

Состоялось Общее собрание НАНА

28 декабря состоялось Общее собрание Национальной академии наук Азербайджана ([Национальная академия наук Азербайджана](#)).

На мероприятии приняли участие руководство НАНА, заместитель премьер-министра Азербайджанской Республики Шахин Мустафаев, начальник Отдела по гуманитарной политике, вопросам диаспоры, мультикультурализма и религии Администрации Президента Азербайджанской Республики Фарах Алиева, министр экономики Азербайджанской Республики Микаил Джаббаров, министр образования Азербайджанской Республики Джейхун Байрамов, президент Государственной нефтяной компании Азербайджанской Республики Ровнаг Абдуллаев, председатель Счетной палаты Азербайджанской Республики Вюгар Гюльмамедов, действительные члены и члены-корреспонденты НАНА, руководители высших учебных заведений и представители СМИ.

Открыв мероприятие вступительной речью, президент НАНА, академик Рамиз Мехтиев ознакомил присутствующих с вопросами, стоящими на повестке дня Общего собрания. Он отметил, что в современных условиях будущее каждого государства, его экономическая, политическая и военная

мощь непосредственно связаны с его научным потенциалом. Стратегия продолжительного развития страны, а также существующие в современном мире глобальные экономические проблемы обуславливают то, что Азербайджан должен развиваться, опираясь на интеллектуальные ресурсы. Поэтому развитие науки является одним из основных приоритетов государственной политики в Азербайджане.

Сказав, что в настоящее время перед Академией стоят совершенно новые задачи, академик Рамиз Мехтиев сообщил, что эти задачи обусловлены тенденциями развития мировой науки, а также основными направлениями стратегии развития страны. Он отметил, что, несмотря на определенные успехи, в деятельности НАНА имеется ряд недостатков, для устранения которых должны быть осуществлены безотлагательные меры. Академия должна принимать активное участие в выполнении важных государственных программ, осуществлять функцию основного эксперта научно-технических проектов. Сказав, что участие ученых в международных, а также реализуемых государством национальных и региональных научных проектах находится не на должном уровне, академик Рамиз Мехтиев добавил, что в данной области необходимо предпринять серьезные шаги. Он сообщил, что нужно реконструировать такие сферы, как развитие нефтяного сектора, коммерциализация научных результатов и усиление инновационной деятельности. Академик Рамиз Мехтиев подчеркнул, что для устранения всех этих недостатков должна быть основательно реконструирована структура НАНА, точно определены цели ее развития, приоритеты, механизмы участия в осуществлении государственной политики, в данном направлении должны быть предприняты действенные меры.

Президент НАНА, академик Рамиз Мехтиев призвал интеллигенцию, особенно тысячи сотрудников Академии еще более ответственно и целенаправленно мобилизовать свои силы для успешного претворения в жизнь научной политики Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева.

В связи с первым вопросом, стоящим на повестке дня, слово было предоставлено академику-секретарю НАНА, члену-корреспонденту НАНА Аминаге Садыгову. Говоря об основных положениях «Программы развития Национальной академии наук Азербайджана на 2020-2025 годы», член-корреспондент НАНА Аминага Садыгов сообщил, что представленная программа охватывает такие задачи, как определение приоритетов научных исследований, проведение структурных реформ и совершенствование управления, модернизация научной инфраструктуры, совершенствование финансирования науки и т. д. Он отметил, что в программе также нашли свое отражение такие важные вопросы, как усиление интеграции науки, образования и экономики, расширение предпринимательской и инновационной деятельности и применение научных результатов. Подробно рассказав о каждом пункте программы, член-корреспондент НАНА Аминага

Садыгов затронул такие вопросы, как определение научных приоритетов с учетом задач, которые государство поставило перед НАНА, перенос при структурных реформах центра тяжести управления на научные учреждения, индексирование труда при финансировании науки, применение мировой практики в интеграции науки, образования и экономики. Затем Аминага Садыгов сообщил, что в рамках программы будут реализованы десять пилотных проектов.

На Общем собрании выступили председатель Гянджинского отделения НАНА, академик Фуад Алиев, заведующий отделом Института экономики НАНА, член-корреспондент НАНА Шахбаз Мурадов, заведующий кафедрой Бакинского государственного университета, академик Васиф Бабазаде, заведующая отделом Института философии НАНА, член-корреспондент НАНА Кенуль Буньятзаде, заведующий лабораторией Института систем управления НАНА, член-корреспондент НАНА Акиф Мусаев и заместитель директора Института микробиологии НАНА по научной работе, член-корреспондент НАНА Панах Мурадов, которые выразили свою уверенность в том, что программа внесет весомую лепту в развитие Академии. Наряду с положительными сторонами пройденного пути, в своих выступлениях ученые говорили о допущенных ошибках и недостатках, проблемах, которые требуют своего решения, предстоящих задачах, и озвучили свои предложения. Они отметили, что начался новый этап развития Национальной академии наук, и он связан с серьезными реформами. Выступающие подчеркнули, что Национальная академия наук Азербайджана должна реконструировать свою деятельность, направленную на еще большее развитие нашего независимого государства, исполнить свой долг в данной сфере.

После обширных дискуссий «Программа развития Национальной академии наук Азербайджана на 2020-2025 годы» была принята.

На мероприятии был обсужден вопрос о внесении поправок в Устав НАНА. По данному вопросу выступил вице-президент НАНА, академик Иса Габиббейли. Он отметил, что Устав НАНА является основным нормативно-правовым документом, регулирующим деятельность Академии. Сказав, что после обретения Азербайджаном своей независимости Устав НАНА был утвержден общенациональным лидером Гейдаром Алиевым в 2003 году, а в 2014 году был основательно переработан и утвержден Президентом Ильхамом Алиевым, академик добавил, что Устав сыграл исключительную роль в развитии НАНА в годы независимости.

Академик Иса Габиббейли сообщил, что в связи с принятием в 2016 году Закона Азербайджанской Республики «О науке», созданием по Распоряжению Президента в 2017 году Парка высоких технологий и новшествами, обусловленными интеграцией Национальной академии наук Азербайджана в мировое пространство, возникла необходимость во внесении в Устав ряда поправок, охватывающих задачи, нацеленных на совершенствование деятельности Академии. Затем он довел эти поправки до

сведения участников собрания. Академик отметил, что предлагаемые поправки охватывают, в основном, вопросы оптимизации структуры НАНА и совершенствования управления. Предусмотрено применение новых механизмов для более гибкого и эффективного управления Академией, а также правовых критериев и принципов, отвечающих современным требованиям. Вице-президент также добавил, что в документе нашли свое отражение специальные пункты в связи с предпринимательской и инновационной деятельностью, которые создают условия для направления доходов, полученных от предпринимательской деятельности в области науки, на обеспечение социальной защиты сотрудников Академии и развитие этой научной организации. После дискуссий Устав НАНА был принят в новой редакции с учетом внесенных поправок.

Затем был рассмотрен вопрос об Уставной комиссии НАНА. Председателем комиссии был избран академик Иса Габиббейли, в состав комиссии вошли академики Исмаил Гаджиев, Вагиф Фарзалиев, член-корреспондент НАНА Аминага Садыгов, доктор юридических наук Назим Джафарли и доктор философии по филологии Сархан Хавери.

Далее состоялись выборы на пост первых вице-президентов НАНА. На выборах, которые прошли путем тайного голосования, приняли участие действительные члены НАНА. По результатам выборов, на должность первого вице-президента НАНА по гуманитарным и общественным наукам был избран академик Иса Габиббейли, а на должность первого вице-президента НАНА по естественным и точным наукам – академик Ибрагим Гулиев.

В заключение был утвержден новый состав Президиума НАНА, состоящий из 11 человек.

(вгору)

Додаток 41

20.12.2019

Раду проректорів з наукової роботи очолив Віктор Мартинюк, проректор КНУ імені Тараса Шевченка

Рада проректорів із наукової роботи закладів вищої освіти та директорів наукових установ МОН обрала нового очільника. Головою Ради став Віктор Мартинюк, проректор з наукової роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Вибори відбулися 20 грудня 2019 р. під час засідання Ради в приміщенні Міністерства освіти і науки ([Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України](#)).

«Хоч Рада проректорів є дорадчим органом, однак для нас це один зі стратегічних партнерів, зокрема, щодо розвитку науки в університетах. Це той майданчик, через який ми отримуємо важливий фідбек стосовно реформ, нових рішень, які впроваджує Міністерство. Так само через Раду ми маємо актуальну інформацію про ті проблеми, які сьогодні є в університетській

науці чи науці загалом, та змістовні пропозиції для їхнього вирішення. Дякуємо вам за цей діалог і сподіваємося на його ефективне продовження», – зазначив під час відкриття засідання перший заступник Міністра освіти і науки Ю. Полухович.

Останні роки Раду очолював Михайло Ільченко, донедавна проректор НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Під час засідання він розказав про те, що було зроблено Радою за цей час. Насамперед, це участь у підготовці та впровадженні наразі найважливішого документу сфери – Закону «Про наукову і науково-технічну діяльність», що був ухвалений 2015 року. Також Рада долучилася до таких процесів, як запуск конкурсу наукових проєктів для молодих вчених, створення нової процедури атестації наукових установ та вишів, розвиток оборонних технологій та міжнародної співпраці тощо.

Оскільки цього року М. Ільченко залишив посаду проректора, то Рада мала обрати на його місце нового очільника. Також було оновлено склад самої Ради та її Президії.

Презентації заходу:

[М.Ю. Ільченко](#)

[Д.В. Чеберкус](#)

[Д.Ю. Чайка](#)

(вгору)

Додаток 42

16.12.2019

Сармакешян Г.

Не надо менять бриллиант на стекляшку

В интервью «Голосу Армении» доктор биологических наук, заведующий лабораторией вирусологии Института молекулярной биологии НАН РА Завен Каралян говорит о проблемах науки ([Голос Армении](#)).

– Г-н Каралян, судя по последнему выступлению министра образования, науки, культуры и спорта РА, основное внимание г-н Араик Арутюнян уделяет борьбе с коррупцией. Эта проблема действительно актуальна в сфере науки Армении?

– Сегодня о коррупции в сфере науки вряд ли можно говорить серьезно. Ни один руководитель научного учреждения не пойдет на финансовые нарушения, да это практически и невозможно. Другое дело, что заниматься борьбой с коррупцией, по крайней мере заявлять об этом публично, куда легче, чем решать вопросы, которые действительно актуальны. А в науке таких вопросов достаточно.

– На что следует обратить внимание в первую очередь?

– Первостепенного внимания требует вопрос финансирования науки. Причем я не имею в виду повышение зарплат научных работников. Сначала нужно создать условия для полноценной исследовательской деятельности, а

это техническое оснащение лабораторий и обеспечение реактивами, причем хорошего качества (я говорю только о биологических науках). Насколько мне известно, государство приняло решение увеличить финансирование науки, остается надеяться, что эти средства будут использованы именно на поддержку авторитетных, причем на мировом уровне, лабораторий в институтах, которые подтвердили свою перспективность, готовят конкурентоспособные кадры.

Многие с ностальгией вспоминают науку советского времени. И действительно, наука Армении финансировалась прекрасно, однако надо признать, что если в СССР активно развивались технические науки, математика, физика, то в области биологии особых успехов достигнуто не было, в том числе и в Армении. В годы независимости, несмотря на финансовые и прочие трудности, биология в нашей стране достигла значительно больших успехов, появились новые направления, растет число публикаций в рейтинговых научных журналах, что является важнейшим критерием научной эффективности. При этом не стоит успокаивать себя тем, что мы достигли уровня каких-то европейских стран, нужно стремиться к самым высоким результатам. Тут стоит процитировать Наполеона: требуй невозможного, чтобы добиться максимального.

– Как вы считаете, введение рейтингового финансирования будет способствовать решению проблем, о которых вы говорите?

– Надеюсь, что это будет способствовать созданию более здоровой атмосферы в сфере науки и решению целого ряда проблем. Если одна лаборатория дает такую же отдачу, как весь институт, то лучше такой институт реформировать. Я не сторонник слишком жестких мер, но те, кто уже много лет не дает серьезных результатов, лучше работать не станут. Тем, кто не имеет публикаций в рейтинговых журналах, повышать зарплату не стоит, надо менять направление, причем продуманно.

Некоторые интересные направления настолько дорогие, что мы ими заниматься не можем. Нам никто не выделит 2-3 миллиона долларов на такие исследования, значит, надо делать то, что доступно, и заниматься той областью, в которой можно получить результаты. Например, вирусология – очень дорогая научная область, но я занимаюсь теми проблемами, которые доступны по затратам. Когда есть готовность работать, можно очень многое сделать. А потом, основываясь на первых достижениях, продвигаться вперед. Однако некоторые структуры, которые не дают серьезной отдачи, все же сохранить стоит, потому что они являются базами для будущего развития и работы, но уже с новыми кадрами. Такие лаборатории могут стать перспективными для способных и амбициозных молодых людей, которые обязательно появятся, но тех, кто работает в этих лабораториях и институтах сегодня, вряд ли обрадует необходимость работать по-другому.

– В последние годы от науки требуют именно прикладных результатов. Насколько правомерен такой подход? К тому же когда эти результаты есть, то практического применения они не находят...

– Есть фундаментальная и прикладная наука. Прикладная наука – удел далеко не самых развитых стран, это разработки с минимальными интеллектуальными вложениями. Кстати, среди прочих критериев рейтинг страны определяется также наличием или отсутствием фундаментальной науки. Есть очень богатые страны, которые имеют низкий рейтинг, потому что там нет фундаментальной науки.

– **Например, Саудовская Аравия...**

– Но там это поняли и стали вкладывать в науку огромные средства, приглашать зарубежных специалистов, чтобы создать научные школы, организовать исследовательскую деятельность фундаментальной направленности. Прежде там тоже предполагалось ограничиться прикладными исследованиями, но потом появилось осознание того, что даже в прикладной сфере невозможно получить серьезные результаты при отсутствии фундаментальных исследований. Фундаментальная наука оказывает огромное влияние не только на уровень прикладных разработок, но и на систему образования, качество общества...

Предпринимаемые государством попытки переориентировать всю исследовательскую деятельность в прикладное русло могут привести к крайне нежелательным результатам. Выходит, что страны, вообще не имеющие научных традиций, стремятся на пустом месте создавать фундаментальную науку, а Армения, которая имеет в этом плане огромный задел, опыт, традиции, отказывается от того, что создавалось десятилетиями. Причем ни одна из стран региона не имеет такого ресурса, и мы не имеем права его терять. Надеюсь, что государство – и, в частности, Министерство образования, науки, культуры и спорта – выработает наконец более адекватный подход к фундаментальным исследованиям, поскольку это стратегически важный вопрос.

Фундаментальная наука – бриллиант, который, может, и не имеет практического значения, но иметь его очень важно. Те, кто понимает отличие бриллианта от стекляшки, – это своего рода клуб, куда не пускают посторонних. Прикладная наука намного дешевле и проще, она, несомненно, нужна, я сам имею много прикладных работ, но это другой уровень исследований. Не стану утверждать, что нужно заниматься только фундаментальной наукой, это глупость, но еще большая глупость отказаться от фундаментальных исследований и сосредоточиться только на прикладных. Это уже вопрос компетентности министерства, уровня подходов к сфере, которой оно руководит. Наука, особенно фундаментальная, – это гарантия того, что в государстве будут появляться умные люди, способные принимать правильные решения, а они нужны.

– **За годы независимости в Армении так и не сформировалось адекватного отношения к науке. В чем причина?**

– Причина одна: некомпетентность тех, кто берется решать судьбу науки, не зная специфики этой области, ее возможностей, предназначения. Государство в лице министерства должно иметь адекватное представление о

роли науки в развитии страны, ее возможностях и задачах. В науке много проблем, и есть те, кто только пьет кофе в рабочее время, от них надо избавляться, что, вероятно, и произойдет в скором будущем. Но не они определяют лицо нашего научного сообщества, немалая часть которого эффективно работает, дает результаты, в том числе и в прикладной области. Другое дело – как эти результаты используются, но это уже вопрос не к ученым, а к государству, которое должно быть устроено так, чтобы результаты научной деятельности были востребованы и в системе образования, и в экономике, и в политике.

В мире разработаны и используются четкие критерии оценки эффективности научной деятельности, но у нас – именно в силу некомпетентности – используются совершенно другие оценки, скорее – субъективные впечатления и предвзятые подходы. Судить о деятельности наших ученых надо по результатам, а результаты есть, и нередко очень убедительные, значит, разговоры о кофе полностью неуместны. Отличить ученого, который не работает, от работающего очень легко. Невозможно, не работая, давать нормальный научный продукт – серьезные статьи. Если ученый, который руководит группой в течение нескольких лет, не печатается (речь не идет о журналах, находящихся вне рейтингов, публиковать статьи в них не имеет смысла), то его необходимо отстранить от руководства научной работой.

– **Чего ждут ученые от министерства?**

– Министерство должно обеспечить совершенно прозрачный рейтинг научного учреждения, требовать от ученых публикаций в рейтинговых журналах, создать условия, при которых научные кадры останутся в науке и будут работать в соответствии с международными критериями. А это тяжелый вопрос. Из 11 моих диссертантов в науке остались пятеро. Надеюсь, что введение рейтингового финансирования будет способствовать решению этих вопросов. И еще одно пожелание: пора наконец отменить тендер при закупках материалов и оборудования. Введение этого условия становится причиной дополнительных проблем и увеличивает расходы на выплаты фирмам-посредникам.

(вгору)

Додаток 43

03.01.2020

Українські вчені отримали безкоштовний доступ до повних текстів провідного наукового видавництва Springer Nature – МОН забезпечило підключення з 3 січня 2020 року.

Усі українські державні та комунальні вищі чи наукові установи можуть безкоштовно отримати доступ до повнотекстових публікацій відомого міжнародного видавництва Springer Nature. Передплату за кошти держбюджету забезпечило Міністерство освіти і науки через Державну

науково-технічну бібліотеку (ДНТБ). Підключення стартувало січня 2020 року ([Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України](#)).

Університети та наукові установи, які раніше оформили через ДНТБ доступ до баз даних Scopus або/та Web of science, отримують доступ до Springer Nature автоматично. Ті ж заклади, які не були підключені до Scopus або/та Web of science, мають подати заявку до ДНТБ за цим [посиланням](#).

«Інтеграція наших науковців у світовий дослідницький простір є одним з пріоритетів роботи МОН на найближчі 5 років. Звісно, важливим елементом такої інтеграції є вільний доступ українських вчених до результатів роботи їхніх закордонних колег. Ще в травні минулого року ми дали можливість всім вишам та науковим установам – незалежно від відомчого підпорядкування – підключитися до міжнародних баз даних Scopus та Web of science.

Передплата була забезпечена коштом бюджету, наразі доступ отримали понад 430 закладів.

Тепер ми забезпечили доступ до всіх журналів Springer Nature – одного з найбільших світових видавців академічних і науково-популярних книг та журналів», – повідомив гендиректор директорату науки МОН Дмитро Чеберкус.

Він окремо наголосив, що для українських вчених будуть відкриті саме повні тексти. Такий винятковий доступ до ресурсів провідного наукового видавця організовано вперше за часів незалежності.

«Це – необхідне рішення для української науки, адже Springer Nature є одним з найпопулярніших видавців серед наших авторів-учених. Доступ до повних текстів дозволить їм краще розуміти актуальність тих чи інших досліджень, готувати якісніші статті чи лекцій, шукати наукові контакти тощо», – зазначив Дмитро Чеберкус.

([вгору](#))

Додаток 44

26.12.2019

Безвершенко Ю., кандидат фізико-математичних наук, м. н. с. Інституту теоретичної фізики ім. М. М. Боголюбова НАН України, експерт ГО «Справжні зміни»

Шлях до економіки знань

Наукотехнічна сфера в Україні може стати основою економіки країни. Але для цього її необхідно належним чином забезпечити і реформувати, а основи для цього можна закласти вже у 2020 році ([ZN.UA](#)).

Науково-технологічна сфера України існує не у вакуумі.

Її розвиток неможливий без наявності необхідних умов (від правових до політичних), інфраструктури (від дослідницької до виробничої), фахівців (від науковців до тих, хто забезпечує комунікацію між різними частинами

системи) та достатньо розвиненого людського капіталу (система освіти!). Тому ідеальний стан досяжний лише в єдиному випадку.

Наука, R&D в цілому, наукоємні технології та високотехнологічні виробництва мають стати основою української економіки, фундаментом її зростання та конкурентоспроможності у світі. Україна має виробляти та експортувати товари з високою доданою вартістю. Створювати нове й унікальне. Стати економікою знань, а з часом – і суспільством знань.

Це передбачає налагодження зв'язків між наукою та різними секторами економіки, наукою та бізнесом тощо. Це вимагає створення адекватного правового регулювання, щоб усе це було можливо, вигідно й безпечно. Крім оздоровлення низки сфер та економічного ефекту, це матиме чимало «побічних» позитивних результатів. І підлікує нашу спільну травму 1990-х, через яку в суспільному несвідомому закарбувалося, що інтелектуальні професії означають злиденне існування. Це створить правильні стимули й сигнали для батьків і дітей, які, з великою ймовірністю, переглянуть своє ставлення до освіти, вибору професії та необхідності здобувати *hard skills*. Зростання якості людського капіталу, у свою чергу, стимулює розвиток усіх галузей економіки, стане запобіжником від популізму та джерелом відповідальнішого ставлення до світу.

Умова й одночасно наслідок усього переліченого вище – істотне збільшення фінансування науково-технологічної сфери як з бюджетних, так і позабюджетних джерел. Але для запуску цього механізму потрібно, щоб держава інвестувала на початковому етапі і забезпечила правове поле, в якому й бізнес почав би інвестувати.

Та все ж таки основне в умовах відсутності бачення стратегії розвитку держави й істотної деградації сфер її прямої відповідальності (освіти, науки та інновацій) – це домовитися про те, що ми зрештою хочемо побудувати. Без цього неузгоджені рухи в усі боки й надалі сумарно даватимуть щось близьке до нуля. Тому я пропоную **розглядати засновану на знаннях Україну не як далекий ідеал, а як формулювання задачі**, що зводить багато інших задач з різних сфер до купи і вносить логіку в їх розв'язання.

Якщо ми погоджуємось із цим – можемо говорити про те, якою повинна бути науково-технологічна сфера у такому випадку. Ідеальний її стан точно матиме такі ознаки:

1. Створено умови, в яких науковці, маючи свободу наукової творчості, необхідну дослідницьку інфраструктуру, гідне матеріальне забезпечення, інтегровані в Європейський і світовий дослідницький науковий та інноваційний простір.

2. Наукова кар'єра, як і кар'єра в будь-якій STEM галузі (наука, технології, інженерія, математика) в Україні, є бажаною не лише з огляду на гідну ринкову оплату праці, а й тому, що є можливість професійної реалізації.

3. Науковці мають доступ до різних джерел грантових коштів, які покривають різного роду потреби і розподіляються прозоро.

4. Разом із тим базове фінансування установ та університетів, які створюють якісну науку, забезпечує тяглисть наукових досліджень та підтримку дослідницької інфраструктури.

5. Створено умови, за яких бізнес інвестує в дослідження й інновації, частка наукоємного бізнесу зростає, а кількість конкурентоспроможних розробок та високотехнологічних інновацій є стабільно високою.

Як прийти до цього ідеального стану? Питання непросте. Особливо зважаючи на поточний стан і передісторію питання.

З моменту ухвалення нової редакції Закону про наукову і науково-технічну діяльність минуло чотири роки. Темп реалізації закладеного в законі відверто незадовільний. За цей час сотні справжніх науковців зневірилися. З'явилося безліч псевдонауковців та імітаторів науки. Тисячі не обрали для себе наукоємного фаху або зійшли зі шляху його здобуття.

Тож у 2020 році або вдасться переламати цю тенденцію, або зазначені негативні зміни справді стануть незворотними.

Перелік конкретних завдань на 2020 рік, на мою думку, має бути таким:

1. Налагодження інструменту базового фінансування на основі оцінювання якості наукової діяльності наукових установ та закладів вищої освіти. Це означає суттєвий перегляд системи державної атестації та прив'язку обсягів бюджетного фінансування установи чи університету до результатів її проходження. Це також означає повне фінансування відповідно до потреб і напрямів діяльності тих установ, які пройдуть оцінювання на «відмінно».

2. Запровадження ефективних інструментів грантового фінансування, які б дозволили створити набір опцій для дослідників будь-якого віку й етапу кар'єри та для різних потреб: від дослідницької інфраструктури до короткострокової мобільності. Тому запуск і налагодження роботи Національного фонду досліджень є головним викликом року. Так само Фонд президента із підтримки освіти, науки і спорту для молоді має стати прозорим інструментом розподілу бюджетних коштів.

3. Запровадження нових стандартів та процедур у системі наукової та науково-технічної експертизи, що спрямовані на запобігання конфлікту інтересів; прозорість та незалежність експертизи, залучення міжнародних експертів, розмежування функцій замовника та організатора експертизи.

4. Налагодження повноцінної роботи Національної ради з питань науки і технологій, що, зокрема, передбачає створення аналітичного підрозділу, повноцінне функціонування робочих груп за напрямами діяльності, активне залучення Кабміну і прем'єр-міністра до її роботи та впровадження результатів її діяльності.

5. Здійснення реформи галузевих академій наук шляхом оцінювання їх діяльності, збереження спроможних наукових установ та їх перепідпорядкування НАН України або профільним міністерствам.

Реалізація еволюційних змін у системі управління, ухвалення рішень та розподілу фінансування Національної академії наук України.

6. Створення дорожньої карти розвитку національних дослідницьких інфраструктур та плану її впровадження.

7. Інтеграція в Європейський дослідницький простір: затвердження Дорожньої карти інтеграції України в Європейський дослідницький простір та плану її впровадження, забезпечення узгодженої міжвідомчої роботи над реалізацією пріоритетів Європейського дослідницького простору, вступ до нової рамкової програми ЄС «Горизонт Європа».

8. Перегляд системи присудження наукових ступенів та вчених звань. Створити позитивні стимули для тих, хто якісно займається наукою, і максимально ускладнити життя тим, хто не дотримується академічної доброчесності або толерує її.

9. Налагодження збору даних про сферу науки і технологій, а також відкриття їх у зручній формі для використання науковцями, бізнесом та широкою громадськістю.

10. Налагодження системної роботи на розвиток інноваційної екосистеми, створення умов для співпраці науки та бізнесу, захисту прав інтелектуальної власності.

Так, перелік більш ніж амбіційний.

Але без невідкладної реалізації цих кроків розвитку науково-технологічної сфери годі й сподіватися. Як і розвитку України.

[\(вгору\)](#)

Шляхи розвитку української науки

Інформаційно-аналітичний бюлетень
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Упорядник **Натаров Олег Олександрович**

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03
E-mail: siaz2014@ukr.net
Сайт: <http://nbuviap.gov.ua/>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 1390 від 11.06.2003 р.